

STATUS

FNs bærekraftsmål

For næringsliv i Nordland

Februar 2020

RAPPORT

OPPDRAG	Status FNs bærekraftsmål for næringsliv i Nordland	REFERANSE	687/2020
EMNE	Utredning	GRADERING	Åpen
OPPDRAGSGIVER	Nordland fylkeskommune	PROSJEKTLEDER	Marit Kvarum
ISBN	978-82-8151-069-2	UTARBEIDET AV	Marit Kvarum, Carl Erik Nyvold, Rune Finsveen, Tom Steffensen, Sissel Ovesen

SAMMENDRAG

Rapporten forteller hvordan 12 utvalgte sektorer i Nordland forholder seg til og jobber opp mot FNs 17 bærekraftsmål. Datainnsamlingen er gjennomført ved personlige intervju med 13 representanter fra ulike nettverksorganisasjoner i fylket. I tillegg er det benyttet statistikk knyttet til ulike indikatorer for å måle bærekraft i de ulike sektorene.

Næringslivet i Nordland er i stor grad ressurs- og naturbasert. En stor del av verdiskapingen er basert på energien som ligger i våre fossefall, verdiene som fins i, under og over jorda, verdiene fra høsting av havet og verdien som ligger i å bruke havet som åker. Det har ført til at vi har kompetansemiljø i alle disse ressursbaserte næringene, som i ulik grad bidrar til å utvikle Nordland. Parallelt, og i kjølvannet av disse næringene, er nye næringer kommet til, der flere også er natur- og ressursbaserte, som for eksempel opplevelsesnæringen.

Videre utvikling i fylket må balansere natur og ressursene i fylket med næringslivets behov for infrastruktur og gode rammebetingelser. Det innebærer en balanse mellom økonomisk bærekraft, sosial bærekraft og bærekraftig miljø- og klimautvikling. Dette krever godt samarbeid mellom næringene og mellom næringsliv og offentlig sektor.

Utredningen viser at næringslivet har en høy bevissthet rundt FNs bærekraftsmål, og mange av sektorene har jobbet med denne type mål over tid. Det som likevel er nytt er at bærekraftsmålene har ført med seg økt bevissthet rundt bærekraft, helhetstenkning og retningsvalg. Det gjelder ikke bare for næringslivet, men også for myndigheter, offentlig sektor, marked og øvrig del av samfunnet.

Næringslivet er tilpasningsdyktig og vant til å tilpasse seg endrede krav og forventninger, også nå. I møte med et marked som forventer at næringslivet skal levere på bærekraftsmålene vil målene være et konkurransefortrinn. Det fordrer likevel at «bestiller» er seg bevisst og utformer krav og forventninger som det er hensiktsmessig for næringslivet å innfri på.

PROSJEKTLEDER Marit Kvarum	Signatur
KONTROLLERT AV Carl Erik Nyvold	Signatur
GODKJENT AV Svenn Are Jenssen	Signatur

Revisjon	Dato	Beskrivelse
0	17.2.2020	For gjennomlesning og kommentarer fra oppdragsgiver
1	13.3.2020	Korrigert, endelig versjon

Forord

På oppdrag fra Nordland fylkeskommune (Nfk) har Kunnskapsparken Bodø kartlagt hvordan næringslivet i Nordland forholder seg til, og jobber opp mot FNs bærekraftsmål.

Utredningen er en del av kunnskapsgrunnlaget til Nfks nye regionale planstrategi. Målgruppen for kunnskapsgrunnlaget er planleggere i Nfk, kommuner, regionale offentlige etater og andre interessenter som ønsker fakta om Nordland.

Data ble samlet inn gjennom intervju og sekundærdata. Informantene i utredningen representerer 12 utvalgte sektorer.

Vi ønsker å takke Nordland fylkeskommune for et spennende og interessant oppdrag. Vi takker også alle informantene for interessante innspill og synspunkter.

Intervjuene ble gjennomført i perioden 10.-31. januar 2020.

Bodø, mars 2020

Innhold

1	Innledning og bakgrunn	1
1.1	Hva er FNs bærekraftsmål?	1
1.2	Målet med utredningen.....	2
1.3	Rapportens oppbygging.....	2
2	Metode.....	3
2.1	Populasjon og utvalg.....	3
2.2	Datainnsamlingsmetode og gjennomføring av datainnsamling	3
2.3	Metodisk usikkerhet og kvalitetssikring	4
2.4	Avgrensninger.....	5
3	Mål og veivalg	7
3.1	Sektorene i rapporten	7
3.2	Om nettverkene.....	9
3.3	Kjennskap til bærekraftsmålene	13
3.4	Kjennskap til nasjonale veikart eller andre nasjonale/sektorielle rammeverk.....	14
3.5	Mål, visjon, strategi og tiltaksplan – relasjon til FNs bærekraftsmål?	14
3.6	Nettverkernes fokus på bærekraftsmål	15
3.7	Interessentenes forventninger til nettverkene	16
3.8	Sertifiseringer i sektorene	16
3.9	Hvor lenge har nettverkene jobbet med denne type mål?	17
3.10	Bringer bærekraftsmålene med seg noe nytt?	18
3.11	Ser sektorene noen målkonflikter?	18
3.12	Gir arbeid med bærekraftsmål et konkurransefortrinn?.....	18
4	Bærekraftig økonomisk utvikling i sektorene	20
4.1	Sektorenes arbeid med bærekraftig økonomisk utvikling.....	21
4.2	Syssetting og jobbskaping	24
4.3	Utdanning og tilgang på kompetanse.....	30
4.4	Innovasjon	35
4.5	Økonomisk vekst	39
4.6	Case - biogassanlegg.....	43
5	Bærekraftig miljø- og klimautvikling i sektorene	44
5.1	Klimautslipp	44
5.2	Vannforurensing langs kysten	45
5.3	Arealbruk	47
5.4	Ren energi.....	47
5.5	Ansvarlig forbruk	49
5.6	Skogforvaltning.....	50

5.7	Case - Lofoten Seaweed	52
5.8	Case - LoVeMar	54
5.9	Nettverkenes jobb mot klima- og miljøspørsmål	55
5.10	Faktorer som hemmer og fremmer bærekraftig klima- og miljøfokus.....	55
5.11	Ulike tiltak for å redusere klima- og miljøpåvirkning.....	56
5.12	Sammenheng klima- og miljøtiltak vs. omdømme	58
6	Sosial bærekraftig utvikling i sektorene.....	60
6.1	Likestilling i sektorene	60
6.2	Faktorer som fremmer bærekraftig sosial utvikling	63
6.3	Faktorer som hemmer bærekraftig sosial utvikling.....	63
6.4	Kompetansehevende tiltak.....	63
6.5	Tilrettelegging for utenlandsk arbeidskraft	63
6.6	Case-Westcon Helgeland	64
6.7	Samfunnsansvar	65
6.8	Case - Øksnes Entreprenør	65
6.9	Case – The Quartz Corp	67
7	Samarbeid for å styrke gjennomføring av FNs bærekraftsmål.....	69
7.1	Faktorer som fremmer samarbeid om bærekraft	69
7.2	Faktorer som hemmer samarbeid om bærekraft.....	69
7.3	Samarbeid med offentlig sektor knyttet til bærekraft	70
7.4	Drahjelp fra det offentlige for å nå bærekraftsmålene sine.....	70
7.5	Fylkeskommunenes framtidige rolle for å styrke bærekraftig utvikling i de ulike næringene	70
7.6	Sektorenes forhold til vertskommunene	71
8	Oppsummering	72
8.1	Mål og veivalg.....	72
8.2	Bærekraftig økonomisk utvikling.....	72
8.3	Bærekraftig miljø- og klimautvikling.....	74
8.4	Sosial bærekraftig utvikling i sektorene	74
8.5	Samarbeid.....	75
9	Vedlegg 1: Ekstra figurer	76
10	Vedlegg 2: Næringer som inngår i sektorer (NACE).....	78
11	Figuroversikt.....	79
12	Tabelloversikt.....	80

1 Innledning og bakgrunn

1.1 Hva er FNs bærekraftsmål?

I 2015 ble FNs 193 medlemsland enige om 17 mål og 169 delmål for bærekraftig utvikling.

De ambisiøse målene skal bidra til en mer bærekraftig kurs for kloden, og er en global arbeidsplan fram mot 2030. Bærekraftsmålene gjelder for rike og fattige land, næringsliv og sivilsamfunn, der det overordnede målet er å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringer innen 2030.

Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine. Bærekraftsmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng, og balansere disse tre dimensjonene best mulig. Mange assosierer bærekraft kun med dimensjonen miljø/klima, og det er derfor viktig å tydeliggjøre alle tre dimensjonene i arbeidet med målene. Bærekraftsmålene skal vise vei mot en bærekraftig utvikling på både kort og lang sikt.

Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål skal være det politiske hovedsporet i Norge for å ta tak i vår tids største utfordringer.

Fylkeskommuner og kommuner er nøkkelatører for å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling og realisere bærekraftsmålene i Norge. De er nærmest befolkningen, lokale bedrifter og organisasjoner. Samtidig er de ansvarlig for mye av den sosiale og fysiske infrastrukturen som påvirker befolkningens levekår og utviklingsmuligheter. Bærekraftsmålene skal derfor være en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen i landet¹.

¹ Kommunal og moderniseringsdepartementet: Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023.

FNs bærekraftsmål adresserer store samfunnsutfordringer og er sterkt knyttet til attraktivitet og konkurransekraft både for den enkelte næringsaktør og for regionen som helhet. Innspill fra og kunnskap om de forskjellige sektorenes arbeid opp mot FNs bærekraftsmål er derfor viktig.

1.2 Målet med utredningen

Med denne utredningen ønsker Nfk å få en oversikt over status for bærekraftsmålene i næringslivet i Nordland.

Fylkeskommunen vil benytte resultatene som kommer fram gjennom denne utredningen, som en del av kunnskapsgrunnlaget i arbeidet med planstrategi for de neste fire årene. Planstrategien skal sette den politiske dagsorden og prioritere ressurser inn i arbeidet med samfunnsutviklingen i fylket. Resultatene fra utredningen vil bidra i vurderingen av hvordan fylkeskommunen skal arbeide med strategisk næringsutvikling i årene som kommer, og hvordan de kan legge til rette for at næringslivet i fylket leverer best mulig på bærekraftsmålene.

1.3 Rapportens oppbygging

Rapporten er delt inn i 8 kapitler. Kapittel 1 tar for seg bakgrunn og mål for utredningen. I kapittel 2, som er metodekapitlet, gir vi en beskrivelse av hvordan utredningen er gjennomført. Kapittel 3 gir en kort beskrivelse av sektorene som rapporten fokuserer på, samt nettverkene som informantene representerer. Vi ser blant annet nærmere på om deres mål og veivalg kan knyttes opp mot FNs bærekraftsmål, hvilke bærekraftsmål de har fokus på, og om det er konflikter mellom målene. Kapittel fire, fem og seks gir en status for disse sektorene for utvalgte indikatorer innenfor økonomisk, miljø- og klimamessig, og sosial bærekraft. Vi ser også på faktorer som fremmer og hemmer bærekraft, og for økonomiske bærekraft ser vi dessuten på potensialet for videre vekst. Der det er mulig sammenligner vi status for næringslivet i Nordland med landsgjennomsnittet. I kapittel sju tar vi for oss bærekraftsmål 17, som omhandler samarbeid for å styrke bærekraftsmålene. Vi ser her blant annet på hvilke faktorer som hemmer og fremmer samarbeid, og hvilken rolle informantene mener at Nfk bør ha for å styrke den bærekraftige utviklingen i de ulike sektorene. I kapittel 8 oppsummerer vi de viktigste funnene i utredningen.

2 Metode

Her beskriver vi den metodiske tilnærmingen som ble benyttet i gjennomføringen av denne utredningen.

2.1 Populasjon og utvalg

I tråd med oppdragsoppdragsbeskrivelsen har utredningen tatt utgangspunkt i 12 sektorer i Nordland. Informasjon om sektorene ble innhentet gjennom nøkkeltall fra sektorene, og fra utvalgte klynger, nettverk, bransje- og samvirkeorganisasjoner. Disse vil videre i rapporten omtales som «nettverkene». Funnene kan således ikke generaliseres til å gjelde for samtlige næringslivsaktører i en sektor, men vil likevel indikere hva mange aktører fokuserer på innad i de enkelte sektorene.

Tabellen under gir en oversikt over de utvalgte sektorene og hvilke informanter som ble benyttet:

Sektor	Nettverkene
Fiskeri	Arena Torsk
Havbruk	NCE Aquaculture (NCEA)
Alge	Algenettverk Nord
Marin forsøpling	Marine Recycling Cluster (MRC)
Maritim	Verftsringen Nord-Norge
Petroleum	Olje- og gassklynge Helgeland (OGH)
Prosessindustri	Arctic Cluster Team (ACT)
Fornybar energi	Fornybar Nord
Bygg og anlegg	Nordnorske Entreprenørers Service Organisasjon (NESO), Entreprenørforeningen - Bygg og Anlegg Nord-Norge (EBA)
Reiseliv	Innovative Opplevelser (InnOpp)
Jordbruk	Nordland Bondelag
Skogbruk	ALLSKOG

Tabell 1 Utvalgte sektorer og nettverk

2.2 Datainnsamlingsmetode og gjennomføring av datainnsamling

2.2.1 Kvalitativ analyse

Utredningen har i hovedsak hatt en kvalitativ tilnærming, der det til sammen ble gjennomført 13 dybdeintervju. Formålet med intervjuene har vært å få en dypere innsikt i de ulike sektorenes tanker om bærekraftsmålene, og hvordan de jobber med dem.

For hver sektor er det valgt ut én informant. Unntaket er bygg- og anleggssektoren, der det ble gjennomført to intervjuer. Utvelgelse av informanter skjedde i samarbeid med oppdragsgiver.

Personene, som er intervjuet i de ulike nettverkene, har alle sentrale stillinger i sine nettverk. Hvor god kjennskap de ulike informantene har til sitt nettverk og sektor varierer likevel med hensyn til blant annet hvor lenge informantene har hatt sine respektive roller, og hvor lenge nettverket har eksistert. Mens noen av nettverkene har eksistert i 10-15 år, er det andre som nettopp er etablert. Dette vil også påvirke svarene til informantene.

I forkant av intervjuene ble det utarbeidet en intervjuguide med spørsmål knyttet til hva nettverkene tenker om og hvordan de jobber med:

- bærekraftsmålene på et overordnet nivå
- bærekraftig økonomisk utvikling
- miljø- og klimamessig utvikling
- bærekraftig sosial utvikling
- samarbeid rundt FNs bærekraftsmål

En beskrivelse av oppdraget ble sendt til informantene før intervjuet, sammen med kulepunktene over og en oversikt over FNs bærekraftsmål. Informantene fikk på den måten anledning til å forberede seg på intervjuet, men det ble ikke stilt noen krav om at de måtte være forberedt.

Med unntak av to personlige intervju er alle intervjuene gjennomført per telefon. For alle spørsmålene ble det lagt til rette for åpne svar. Intervjuguiden ble godkjent av Nfk før intervjuene ble igangsatt.

2.2.2 Bruk av sekundærdata

I denne utredningen er det også benyttet sekundærdata i form av statistikker fra blant annet Statistisk sentralbyrå (SSB), Brønnøysundregisteret, Norges forskningsråd, Utdanningsdirektoratet og Miljødirektoratet.

Sekundærdataene er med på å supplere informasjonen fra dybdeintervjuene.

Det er brukt en rekke datakilder, og det vil være variasjon i hvordan ulike sektorer er definert i de enkelte. Så langt det har vært mulig har vi prøvd å følge samme inndeling (NACE) som i vedlegg 2. For enkelte statistikker vil det være mulig å få ut veldig detaljerte næringsinndelinger, mens i andre opereres det med mer overordnede. I noen tilfeller vil én sektor være slått sammen med andre, mens det i andre tilfeller ikke er mulig å fremskaffe tall for alle sektorer. Dette innebærer at ikke all statistikk vil være direkte sammenlignbar. For mer informasjon om de enkelte datasettene vil vi anbefale leseren å gå til statistikkilden, eventuelt ta kontakt med forfatterne av denne rapporten.

2.3 Metodisk usikkerhet og kvalitetssikring

Ved gjennomføring av denne type utredninger vil det alltid være usikkerhet knyttet til om utvalget er representativt for de sektorene de skulle representere.

Til disse intervjuene har vi i samråd med Nordland fylkeskommune valgt ut 13 informanter. Spørsmålet er om vi ville ha fått samme svar dersom vi hadde intervjuet andre representanter for sektorene.

Her er det viktig å være oppmerksom på at målet med intervjuene ikke har vært å generalisere svarene til å gjelde alle aktører og sysselsatte i sektorene. Derimot har målet vært å innhente informasjon fra personer, som i kraft av sine posisjoner kjenner til sektorene og hvordan de jobber. På den måten vil vi også få interessante innspill og synspunkt på bærekraftsmålene knyttet til den enkelte sektor, og kjennskap til hvordan sektoren jobber med disse.

Det er videre usikkerhet knyttet til om informasjonen som ble gitt gjennom intervjuene gjaldt for en sektor, nettverket eller for en enkeltbedrift. For enkelte vil det nok være en kombinasjon av alle tre. Vi mener at dette ikke er med på å svekke relevansen av funnene, og at det meste av informasjon som presenteres i denne rapporten kan relateres til større deler av de ulike sektorene.

I en så omfattende intervjuguide som ble benyttet under intervjuene, dukker det alltid opp muligheter for at de enkelte informantene kan oppfatte og fortolke spørsmål forskjellig. I de fleste tilfeller fikk vi

oppklart dette når intervjuene ble gjennomført. I analysen av svarene så vi noen få eksempler på at informanter kan ha misforstått spørsmål. I de tilfellene har vi valgt å utelate svarene.

For hvert enkelt intervju er det skrevet et referat, som informantene har fått anledning til å lese gjennom og korrigere. I all hovedsak har det vært mindre korrigeringer informantene har ønsket å få utført. Dette er med på å kvalitetssikre innholdet i rapporten. Samtidig er det slik at åpne svar er vanskeligere å systematisere og gir tolkningsmuligheter. Dette er viktig å være oppmerksom på i behandlingen av data. I tillegg ble det fylt ut et samtykkeskjema hvor informantene bekreftet at informasjonen fra intervjuet kunne benyttes i denne rapporten.

2.4 Avgrensninger

2.4.1 Valg av indikatorer

Mens de 17 bærekraftsmålene er på et mer overordnet nivå, har hvert av de 169 delmålene en eller flere tilhørende indikatorer som gjør det mulig å måle dagens nivå og utviklingen. 244 indikatorer utgjør indikatorrammeverket UN Global Indicator List². SSB har utarbeidet en oversikt over hvilke indikatorer fra UN Global Indicator List det fins tall for i Norge. Per desember 2017 kunne en hente ut statistikk fra SSB eller andre nasjonale statistikkprodusenter for om lag halvparten av de globale indikatorene, men for flere av disse ville det kreve noe utvikling eller beregninger tilpasset beskrivelsen til den globale indikatoren³.

I oppdragsbeskrivelsen er det beskrevet hvilke områder vi skal se nærmere på i denne rapporten. For å beskrive utviklingen for disse områdene har vi tatt utgangspunkt i tilgjengelige indikatorer og indikatorer som er relevante på tvers av sektorer. I tillegg har vi tatt utgangspunkt i tidligere rapporter om bærekraft og indikatorer som har vært brukt der.

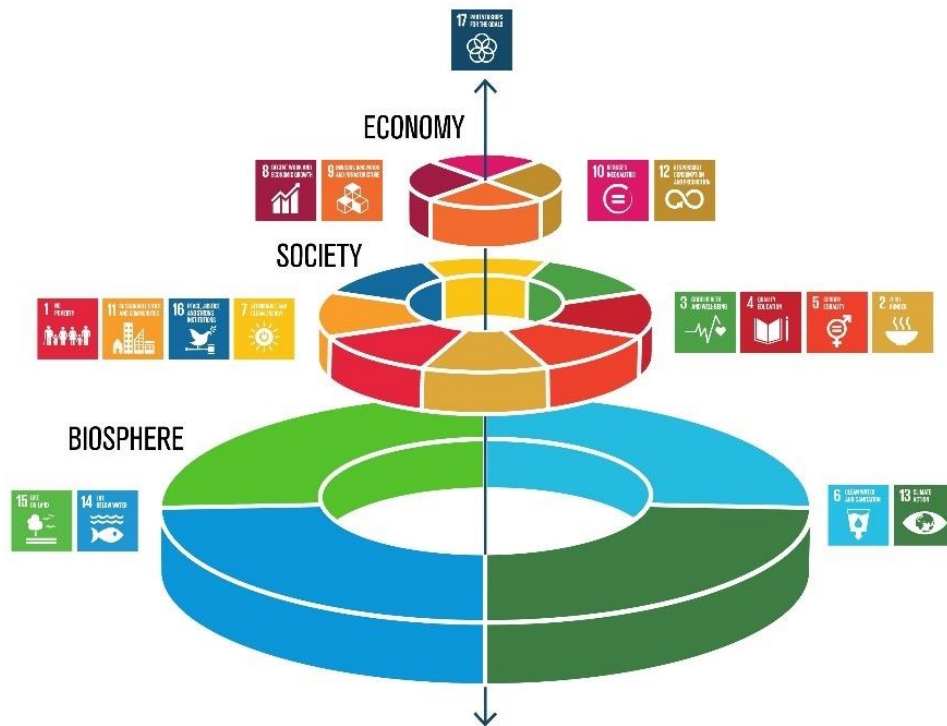
Utredningen tar dermed ikke mål av seg til å gi status for alle indikatorene knyttet til FNs bærekraftsmål, men for et begrenset utvalg og de mest relevante for Nordland og de sektorene rapporten har mest fokus på.

² [Norges forskningsråd: Indikatorrapporten 2019](#)

³ [SSB \(2018\): Indikatorer til FNs Bærekraftsmål](#)

2.4.2 Bærekraftsmål og indikatorer innenfor de tre dimensjonene

Figuren under gir en oversikt over hvilke dimensjoner de 17 bærekraftsmålene faller inn under.

Figur 1 FNs bærekraftsmål og dimensjoner

Som vi ser faller følgende mål innenfor økonomisk bærekraftig utvikling:

- Anstendig arbeid og økonomisk vekst
- Innovasjon og infrastruktur
- Mindre ulikhet
- Ansvarlig forbruk og produksjon

Mens disse målene faller inn under miljø- og klimamessig utvikling:

- Rent vann og gode sanitærforhold
- Stoppe klimaendringer
- Liv under vann
- Liv på land

De øvrige åtte målene faller inn under sosial bærekraftig utvikling, mens mål 17 griper inn i alle andre mål.

I rapporten har vi i all hovedsak behandlet målene i tråd med inndelingen i figur 1. Enkelte indikatorer mener vi likevel kan plasseres under flere dimensjoner, avhengig av kontekst. Der dette har vært aktuelt har vi gjort en avveining i forhold til hvor det er mest hensiktsmessig å plassere dem. Utdanning er et slikt eksempel, som i utgangspunktet tilhører sosial bærekraftig utvikling. I denne rapporten har vi imidlertid plassert flere indikatorer knyttet til utdanning innenfor økonomisk bærekraftig utvikling. Til grunn for dette valget ligger det at vi mener utdanning er en viktig forutsetning for videre økonomisk vekst.

3 Mål og veivalg

I dette kapitlet gir vi en kort beskrivelse av sektorene som rapporten fokuserer på samt nettverkene som informantene representerer. Her ser vi nærmere på om deres mål og veivalg har vært gjenstand for føringer fra FNs bærekraftsmål. Kapitlet tar også for seg hvilke bærekraftsmål nettverkene og sektorene er opptatt av og jobber med, og om det kan være noen målkonflikter mellom dem. Avslutningsvis spør vi informantene om de ser på arbeidet med bærekraft, som noe som gir konkurransefortrinn for sektorene de representerer.

3.1 Sektorene i rapporten

Nedenfor gir vi kort informasjon om de 12 sektorene som rapporten fokuserer på:

3.1.1 Fiskeri

Omtrent ¼ av alle fiskefartøy i Norge er registrert i Nordland, og det er Nordland som har flest personer sysselsatt som fiskere. Nordland var i 2019 Norges fjerde største fiskerifylke målt i fangstverdi, basert på hvor fisken tas i land.

De siste årene har den økonomiske utviklingen vært svært god for fiskerne. På samme tid presses marginen i landindustrien på grunn av kamp om råstoffet. For den landbaserte fiskeindustrien har det vært utfordrende å få kompensert høye råstoffkostnader i markedene, men lav kronekurs har delvis vært til hjelp.

3.1.2 Havbruk

Omtrent 10 prosent av laksen som spises på verdensmarkedet kommer fra Nordland. En kombinasjon av økt etterspørsel, prisvekst, høyere volum og svekkelse av norsk krone har gjort havbrukssektoren til en motor i Nordlandsøkonomien de senere årene. Sektoren investerer betydelig hvert år, noe som gir store ringvirkninger for andre sektorer, eksempelvis bygg- og anlegg.

Selskapene med størst tillatt kapasitet i Nordland er Mowi Norway, Cermaq Norway, Nova Sea og Nordlaks Oppdrett. Kommunene med størst tillatt kapasitet er Steigen, Lurøy, Hadsel, Rødøy og Gildeskål – kommuner som til sammen har omtrent 16.000 innbyggere.

3.1.3 Alger

I Norge er makroalger en lite utnyttet ressurs. Makroalger er en mangfoldig råvare som blir brukt til mat, medisiner, kosttilskudd, gjødsel og som bioteknologisk råstoff. Dersom industriell dyrking av tang og tare utvikles i Norge vil det gi nye muligheter i et marked med stort potensiale. I Regjeringens [bioøkonomistrategi](#) av 2016 er dyrking, høsting og utnyttelse av makroalger spesifikt nevnt i sammenheng med å fremme bærekraftig produksjon og uttak. I 2019 ble det høstet om lag 19.000 tonn tang og tare i Nordland, noe som utgjorde 11,7 prosent av det totale volumet i Norge

3.1.4 Marin forsøpling

Marin forsøpling er en av de største miljøutfordringene vi har i havet. På verdensbasis er det anslått at mellom 8-12 millioner tonn plast havner i havet hvert år. Forsøplingen påvirker alt liv i havet, som også har konsekvenser for mennesker – vi spiser fisk og annen sjømat, og mange har «havet som levebrød».

Fylkesmannen i Nordland har ansvar for å koordinere oppryddingstiltak, innhente og godkjenne avfallsplanene for 200 havner i fylket, samt føre tilsyn med bedrifter for å minimere utslipp.

Sterkt fokus på dette miljøproblemet de siste årene har ført til at nye bedrifter har kommet til og til nye samarbeidsfôra, der målet er å få bukt med dette problemet.

3.1.5 Maritim

Maritim sektor omfatter virksomheter som eier, opererer, designer, bygger, leverer utstyr eller spesialiserte tjenester til alle typer skip og andre flytende enheter. Ifølge [Maritim Verdiskapingsrapport 2020](#)⁴ omsatte sektoren i Nordland for om lag 7,1 milliarder kroner og sysselsatte 2.545 personer i 2018. Sektoren kjennetegnes i stor grad av selskaper innen nærskipfart som passasjer- og frakteskip, og brønnbåter brukt i oppdrettssektoren. Aktiviteten til havs gir betydelige ringvirkninger for verft, tjeneste- og utstyrsleverandører fordelt over hele fylket.

3.1.6 Petroleum

Utenfor kysten av Nordland er det tre aktive olje- og gassfelt. Norne har vært i drift siden 1997, mens Skarv hadde produksjonsstart i 2012. I 2018 var det produksjonsstart for det foreløpig siste feltet utenfor kysten av Nordland: Aasta Hansteen.

Leverandørindustrien til petroleumssektoren omsatte i 2018 for ca. 1,2 milliarder kroner. Det var 533 årsverk forbundet med disse leveransene, fordelt på 78 bedrifter. For 2019 ventes leveransene å øke til 1,5 milliarder kroner, og drøyt 100 flere årsverk ventes utført.

3.1.7 Prosessindustrien

Den store tilgangen på billig og ren energi fra vannkraft dannet grunnlaget for utviklingen av den kraftintensive prosessindustrien i Nordland. I Nordland finner vi i dag hele åtte aktører innen prosessindustrien. Norcem Kjøpsvik produserer sement, mens Elkem Salten og Elkem Rana produserer silisiumprodukter. Yara Glomfjord produserer kunstgjødsel, mens man i Mo Industripark - i tillegg til Elkem Rana - finner Ferroglobe Mangan Norge (mangan til jernproduksjon), SMA Mineral (brent kalk og dolomitt) og Celsa Armeringsstål. I Mosjøen ligger aluminiumsverket Alcoa Norway.

De fleste innsatsfaktorene til industrien er basert på import, mens noen av ressursene er norske. Kvarts, kalk og dolomitt fra Nordland er viktige innsatsfaktorer til industrien.

Prosessindustrien i Nordland konkurrerer på verdensmarkedet, hvor blant annet aktiviteten i Kina og den europeiske bilindustrien påvirker både pris- og aktivitetsnivået.

3.1.8 Fornybar energi

Vannkraft utgjør hovedandelen av produksjonen av fornybar energi i Nordland. Det er 163 vannkraftverk i fylket, med en midlere årsproduksjon⁵ på 16,6 TWh (12,2 prosent av den nasjonale produksjonen). De to vindkraftverkene som er i drift, Nygårdsfjellet Vindpark og Anstadblåheia Vindpark, har en samlet midlere årsproduksjon på 258 GWh. Dette utgjorde 2 prosent av den norske vindkraftproduksjonen i 2018. Ved inngangen til 2020 pågår det i alt [10 utbygginger av ny kraftproduksjon](#), hvor to av disse er vindkraft.

3.1.9 Bygg- og anlegg

Omtrent 9.000 personer jobber fulltid i bygg- og anleggssektoren i Nordland, totalt ca. 11.000 inkludert deltidsarbeid. Særlig i Bodø har det vært voldsomt høyt aktivitetsnivå i sektoren de siste årene, med

⁴ Publisert av Maritimt Forum, utarbeidet av Menon Economics

⁵ Midlere årsproduksjon er en beregnet gjennomsnittlig årlig produksjonsevne, og brukes av NVE. Årsaken er at det gir et bedre og mer stabilt bilde av produksjonen som kan variere ganske mye fra år til år, særlig for vannkraft.

store prosjekter både i privat og offentlig regi. Antall igangsatte nye boliger i Nordland falt noe i 2019 sammenlignet med 2017, som var et svært godt år.

Bygg- og anleggssektoren i Nordland opplever stadig økt konkurranse fra nasjonale og internasjonale selskaper i større prosjekter. Det er svært høy omsetning i bygg- og anleggssektoren i Nordland, men sektoren står også for omtrent ¼ av innrapporterte konkurser.

3.1.10 Reiseliv

En stadig sterkere profesjonalisering av sektoren, kombinert med vellykket markedsføring fører til at stadig flere reisende ønsker å oppleve Nordland – både sommer og vinter. Stadig flere helårige opplevelsestilbud gjør også at turistene gjerne ønsker å være lenger når de først kommer.

Reiselivet er svært avhengig av godt samarbeid med både kommuner og fylkeskommune med tanke på tilrettelegging og god infrastruktur. Reiselivssektoren sin store fordel er at den er stedbunden. Man kan ikke outsource et besøk til Lofoten eller Helgeland, man må faktisk fysisk møte opp.

3.1.11 Jordbruk

Produksjonen i jordbrukssektoren er i stor grad knyttet til melk og kjøtt. De siste årene har også lokalmatproduksjon og gårdsturisme blitt stadig viktigere. Den største jordbruksregionen i Nordland er Helgeland, men det er jordbruksproduksjon i nesten samtlige kommuner i fylket.

De fleste jordbruksforetakene i Nordland drives av familien som eier foretaket.

De siste årene har antall aktive jordbruk og sysselsetting gått ned i fylket, men produksjonsvolum og arealbruk har likevel holdt seg oppe.

3.1.12 Skogbruk

Skogbruk er en typisk distriktsnæring. Produksjon av skog og produkter basert på trevirke foregår i alle deler av landet. Skogressursene har stor betydning for lagring av CO₂, og ved høsting er ressursene kilde til fornybar energi.

Det produktive skogarealet i Nordland er 6,4 millioner dekar, likt fordelt sør og nord for Saltfjellet. I sør er barskog dominerende, mens det er mest lauvskog i nord. Med unntak for vedproduksjon og noe lauvtrevirke til plateproduksjon ved Arbor i Hattfjelldal, er stort sett hele den økonomiske aktiviteten i skogbruket i Nordland basert på virke fra barskog.

3.2 Om nettverkene

Her følger en oversikt og beskrivelse av nettverkene som representerer de ulike sektorene i denne rapporten.

3.2.1 Arena Torsk

[Arena Torsk](#) skal gjennom et forpliktende og målrettet samarbeid mellom medlemsbedriftene og FoU- og innovasjonsmiljøene utvikle helårlig virksomhet og stabil råstofftilgang til markedet. Klyngen, som siden 2015 har hatt Arena-status, har 32 medlemmer og dekker hele verdikjeden i torskenæringen. Det geografiske tyngdepunktet for deltakerne i klyngen er i Vesterålen.

Visjon

Fersk torsk – hele året.

Mål

Arena Torsk skal bidra til økt verdiskaping ved å sikre at fersk torsk av høy kvalitet er tilgjengelig for bearbeiding og salg hele året.

3.2.2 NCE Aquaculture (NCEA)

[NCEA](#) er en næringsklynge i Nordland som fokuserer på verdiskaping og innovasjon innen kommersiell produksjon av laks og sjømat til et globalt marked. I 2018 besto klyngen av 12 partnere som dekker hele næringskjeden innenfor havbruk.

Mål

NCE Aquaculture skal være et lokomotiv i videreutvikling av norsk havbruk og relaterte virksomheter. I dette ligger det at klyngen skal:

- Fasilitere relevante forsknings- og utviklingsprosjekter som gir partnere i klyngen et løft og styrker partnerbedriftenes konkurransekraft.
- Drive fram klyngeutvikling og formidling av resultater og kompetanse i klyngen, og til havbruksnæringen generelt.
- Sikre tilgang på ledende kompetanse og kapasitet fra FoU i driftsoptimalisering og utviklingsaktivitet i bedrifter.
- Styrke partnerskapet gjennom rekruttering av flere nasjonale bedriftsmiljøer, fortrinnsvis gjennom prosjektsamarbeid.
- Synliggjøre havbruksnæringens kompetanse og betydning, samt arbeide for økt talentattraktivitet og omdømme for partnerskapet spesielt, og for havbruksnæringen generelt.

NCE Aquaculture var en del av det nasjonale klyngeprogrammet i perioden 2002-2017. De første fem årene som Arena-prosjekt, dernest som NCE-prosjekt (National Centre of Expertise). I dag opererer NCE Aquaculture som en selvstendig klynge.

3.2.3 Algenettverk Nord

[Algenettverk Nord](#) ble etablert i 2015 for å få i gang et samarbeid mellom bedrifter med interesse for dyrking og foredling av alger. Nettverket har deltakere fra Tana i nord til Sollund i sør, og hadde 16 aksjonærer i 2018.

Mål

Formålet er å utvikle mikro- og makroalgeproduksjon i Nordland og Norge til ei betydelig næring gjennom samarbeid mellom bedrifter, samt kompetanseutvikling på alle nivå i verdikjeden.

3.2.4 Marine Recycling Cluster (MRC)

[MRC](#) startet som et bedriftsnettverk i 2016 for å samarbeide om utvikling av utstyr og tjenester innen marin forsøpling. I dag har klyngen 21 medlemmer, der kjernen av bedrifter er lokalisert i Lofoten og Vesterålen. Bedriftene representerer et bredt spekter av bransjer som: droneovervåking, marin bioforskning, marin opprydding og avfallshåndtering.

Klyngen fikk Arena-status høsten 2019.

Visjon

Klyngen skal være Norges spydspiss i arbeidet med å utvikle ny teknologi for å bekjempe havforsøpling. Det gjør klyngen gjennom innovasjon og samarbeid mellom bedrifter.

Mål

Nettverket skal utvikle en komplett verdikjede innen profesjonell sjøavfallskartlegging, opprydding og håndtering.

3.2.5 Verftsringen Nord-Norge

Verftsringen Nord-Norge ble etablert i 2007, og administreres av Maritim Bransjeforening i Norsk Industri. Nettverket består av 20 mindre verft og mekaniske verksted i Nord-Norge. Hovedaktiviteten er å løse felles utfordringer i verftsindustrien; alt fra miljøkrav og infrastruktur til krav fra Arbeidstilsynet.

Formål

Formålet til Verftsringen Nord-Norge er å styrke medlemmenes konkurransekraft gjennom å fokusere på felles utfordringer.

Mål

Verftsindustrien bruker sjøkartet som retningslinje for en del av aktivitetene i bransjen, der en anbefaling er dette:

Norsk Industri støtter en målsetting om 50 prosent reduksjon av klimagasser fra innenriks sjøfart og fiske innen 2030. Dette har konsekvenser for 7.000 store og små fartøy, og det vil kreve et omfattende program både for oppgradering av flåten og utbygging av infrastruktur for fornybar energi.

3.2.6 Olje- og gassklynge Helgeland (OGH)

OGH ble etablert i 2011, og representerer i dag 48 leverandørbedrifter, forsknings- og utdanningsaktører på Helgeland. De representerer om lag 2.000 ansatte og en samlet årlig omsetning på ca. 6 milliarder kroner. Klyngen hadde Arena-status i perioden 2015-2018.

Visjon

Olje- og gassklynge Helgeland skal være den ledende leverandørklyngen i Nordområdene.

Hovedmål

Styrke klyngens innovasjonsevne og globale konkurransekraft.

3.2.7 Arctic Cluster Team (ACT)

ACT er et partnerskap med 40 deltakere fra Trøndelag til Troms. Klyngen er bygd opp rundt en kjerne av store prosessbedrifter, og har med partnere fra teknologi- og miljøbedrifter, infrastruktur- og logistikkselskap, finansører og kompetansebedrifter. NTNU, UiT – Norges arktiske universitet og Nord universitet samt SINTEF og Nordlandsforskning deltar for å bidra med kunnskap i arbeidet. ACT fikk Arena-status i 2017.

Visjon

Sammen om nye industrielle løsninger for Nord-Norge, Paris (ref. til Parisavtalen, red. anm.) og hele verden.

Mål

Industriklyngen Arctic Cluster Team (ACT) skal være spydspiss i bærekraftig omstilling og verdiskaping i Norge. Gjennom økt innovasjonsevne og konkurransekraft i industrien skal ACT bidra til å innfri Norges forpliktelser i Paris-avtalen.

3.2.8 Fornybar Nord

Nettverket startet opp høsten 2018, og er et regionalt samarbeid mellom de største aktørene i energibransjen. Hovedfokus er å utvikle framtidens energiløsninger for hele Nord-Norge.

Visjon og mål

Bidra til det grønne skiftet og styrke verdiskapingen innen fornybar energi.

3.2.9 Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg Nord-Norge (EBA)

[EBA](#) er en bransjeforening for entreprenører. Foreningen er tilsluttet Byggenæringens Landsforening (BNL) og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO). Medlemmene spenner fra landet største entreprenørbedrifter til mindre håndverksbedrifter og spesialentreprenører.

EBA har ni lokalforeninger, deriblant én i Nord-Norge.

Visjon

En organisasjon som samler.

Formål

EBA skal ivareta og fremme entreprenørenes felles bransjeinteresser og representere entreprenørene overfor andre institusjoner og organisasjoner, myndighetene og samfunnet forøvrig. EBA skal:

- Arbeide for en nyskapende og lønnsom bygg- og anleggsnæring.
- Synliggjøre næringens betydning for landets verdiskaping og utvikling.
- Arbeide for medlemmenes aktive satsning på høy faglig og etisk standard.

3.2.10 Nordnorske Entreprenørers Service Organisasjon (NESO)

[NESO](#) er den største organisasjonen for byggebransjen i Nord-Norge og den største frittstående næringslivsorganisasjonen i landsdelen. NESO har 133 eiere / medlemsbedrifter fra hele landsdelen, omsetter årlig for ca. 13 milliarder kroner og har omkring 5.400 medarbeidere.

Mål

Hovedmålet for NESO er å øke lønnsomheten i sine medlemsbedrifter ved å:

- Tilby kompetanseutviklende og lønnsomhetsfremmende tiltak av høy kvalitet.
- Tilby de beste innkjøpsavtaler.
- Være medlemmenes talerør overfor myndigheter og opinion.
- Ha et godt faglig og sosialt nettverk.

3.2.11 Innovative Opplevelser (InnOpp)

[InnOpp](#) ble etablert i 2008 og er et samarbeid mellom næringslivet ved bedriftene i klyngen, virkemiddelapparatet, og forsknings- og utdanningsinstitusjoner. Klyngen var et Arena-prosjekt i perioden 2008-2012 og er i dag assosiert medlem i det nasjonale klyngeprogrammet.

De 64 medlemmene i klyngen holder i hovedsak til i Nordland og på Svalbard.

Visjon

Sammen skal vi skape morgendagens turisme og opplevelsesbaserte verdiskaping.

Mål

Vekst gjennom helårsåpne, lønnsomme, nasjonalt ledende virksomheter som gir helårig sysselsetting, attraktive arbeidsplasser og styrker en bærekraftig lokal og regional utvikling.

3.2.12 Nordland Bondelag

Norges Bondelag er den største fagorganisasjonen for bønder i Norge. Organisasjonen jobber for å bedre vilkårene i landbruket, og synliggjøre betydningen av landbruket i det norske samfunnet. Norges Bondelag har 63.000 medlemmer, der 2.850 er medlemmer i Nordland. Av Norsk Bondelags 500 lokallag er 40 i Nordland, i tillegg til at Nordland har eget [fylkeslag](#).

Visjon

Bondelaget skal være en samfunnsaktør og få Norge til å gro. Dette omfatter bidrag til etablering av arbeidsplasser lokalt, verdiskaping og nødvendig infrastruktur som veier og fergesamband.

Mål

Å samle alle som er, eller kjenner seg knyttet til bondeyrket, fremme felles saker, trygge landbruket og ivareta bygdenes økonomiske, sosiale og kulturelle interesser.

3.2.13 ALLSKOG

ALLSKOG er et samvirke som eies av og er til for skogeiere i Møre og Romsdal, Trøndelag, Nordland og Troms. Samvirket har i dag 7.800 andelseiere.

Visjon

Med kjærlighet til skogen skaper vi store verdier sammen.

Formål og mål

ALLSKOGs formål er å arbeide for andelseiernes økonomiske interesser tilknyttet eiendommen ved å:

- Tilby omsetning av tømmer og arbeide for best mulig pris og avsetning på andelseiernes produkter. Det betyr at vi jobber for en høyest mulig utnyttingsgrad av råvaren.
- Sikre best mulig rammebetingelser for næringsmessig utnyttelse av andelseiernes skogeiendommer.
- Tilby tjenester knyttet til skogbruk og forvaltning av skogeiendom samt arbeide for å styrke grunneiernes rettigheter.
- Arbeide for økt bruk av skog-, utmark- og treprodukter.
- Stimulere næringsutvikling, og ved eierengasjement sikre innflytelse og avkastning i skogsindustri og andre tilknyttede verdikjeder.

3.3 Kjennskap til bærekraftsmålene

På spørsmål om hvor godt informantene kjenner til bærekraftsmålene gir de litt ulike svar.

Mens informantene som representerer jordbruk- og fornybar sektor oppgir at de kjenner godt til målene som berører deres respektive sektorer, svarer informantene fra fiskeri- og bygg- og anleggsektoren at det er store variasjoner innad i sektorene med hensyn til hvor godt bedriftene kjenner til bærekraftsmålene. Informanten fra fiskerisektoren trekker fram aktører som jobber med større utviklingsprosjekter, som de som har best innsikt i målene.

Informantene som representerer maritim sektor og reiselivssektoren oppgir at de jobber med bærekraftsmål, men ikke nødvendigvis med direkte referanse til FNs bærekraftsmål. Reiselivet har en sertifiseringsordning kalt «bærekraftige reisemål», som har noe annerledes fokus enn FNs bærekraftsmål. Maritim sektor har jobbet med problemstillinger som samsvarer med FNs bærekraftsmål de siste 10-15 årene.

De øvrige informantene oppgir at de har god kjennskap til bærekraftsmålene, der enkelte påpeker at de gjennom å være en klynge automatisk får god kjennskap til målene. Forklaringen på dette er at Innovasjon Norge har høyt fokus på målene og at klyngeprogrammet arrangerer egne bærekraftskurs.

3.4 Kjennskap til nasjonale veikart eller andre nasjonale/sektorielle rammeverk

Fem av informantene sier at de kjenner til nasjonale veikart som legger føringer for bærekraftig utvikling i sektoren, og åtte sier de kjenner til andre nasjonale/sektorielle rammeverk som legger slike føringer. To informanter sier at de enten ikke har hatt fokus på dette, eller at de ikke kjenner til denne type veikart eller rammeverk.

Veikart fins ikke for alle sektorer, men nasjonale/sektorielle rammeverk omfatter veldig mye forskjellig. Hva som ligger i det siste kan være vanskelig å komme på i en intervjusituasjon, der også mange føringer blir tatt for gitt ettersom sektorene har jobbet med disse over lang tid.

Veikartene som informantene nevner er:

- [Bygg 21](#)
- [Mot et bærekraftig reiseliv](#)
- [Veikart for grønn konkurransekraft i skog- og trenæringen](#)
- [Sjømat 2030](#)
- [Sjøkart](#) (Maritim bransjeforening)
- [Veikart for prosessindustri](#)
- [Veikart for gjenvinningsbransjen](#)

I tillegg nevner informantene en rekke andre rammeverk som legger føringer for dem. Blant disse er:

- [Forurensningsforskriften](#)
- [Konsesjonsregime fra NVE og Olje- og Energidepartementet](#)
- [Parisavtalen](#)
- [Skogbruksloven](#)
- [Oslo-Paris- konvensjonen \(OSPAR\)](#)
- [EUs direktiv for engangsplast](#)
- [Regjeringens havstrategi](#)
- [Nordland fylkeskommunes innovasjonsstrategi for marin sektor](#)
- [BAE-Næringen – Sammen 2020](#)
- [Prosess 21](#)
- [Digital 21](#)
- [Fossilfri byggeplass](#)
- [Tre inn i framtiden](#)

Øvrig:

- Ulike virkemidler i landbruket
- Innovasjon Norges merkeordning; «[Bærekraftige reisemål](#)»
- Sertifiseringene; [BREEAM](#), [Svanemerket](#) og [Miljøfyrtårn](#)

3.5 Mål, visjon, strategi og tiltaksplan – relasjon til FNs bærekraftsmål?

Hovedandelen av informantene svarer bekreftende på spørsmålet om nettverkets mål og visjoner direkte kan relateres til FNs bærekraftsmål. Én av informantene svarer dette: «Det kan helt klart ses i sammenheng. Reduksjon av klimapåvirkningene og relasjonen til Paris-avtalen er mandatet vi jobber ut fra».

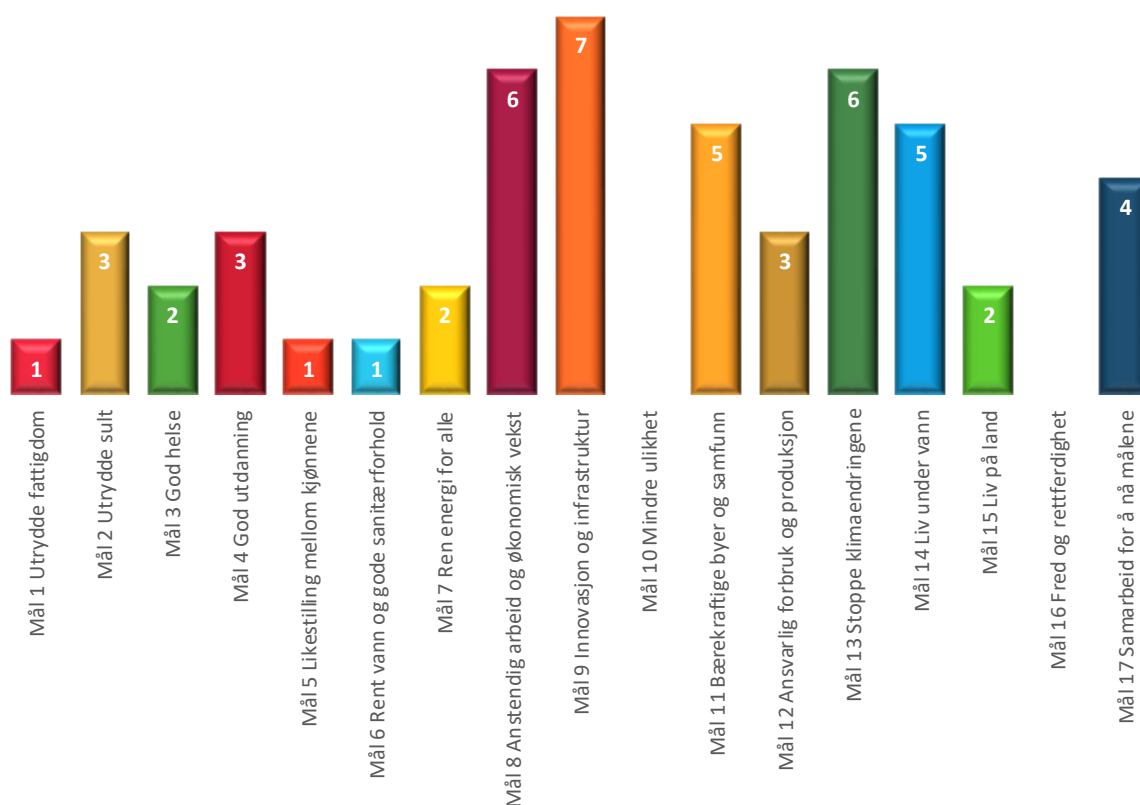
To informanter svarer at dagens mål og visjoner ikke kan relateres direkte til FNs bærekraftsmål, men snarere har en indirekte relasjon. En av dem sier det slik: «Vi har jobbet med miljø og bærekraft i flere

år, men først i fjor startet vi med direkte tiltak». En sier dette: «...vi skal vi ha posisjon som samlende stemme, som blant annet skal være pådriver for bærekraftsmålene».

Tilsvarende svarer informantene at FNs bærekraftsmål enten direkte eller indirekte legger føringer for strategi og tiltaksplaner for deres nettverk. Én av informantene sier dette: «Ja, det hjelper oss å konkretisere strategien og målene våre, for eksempel to-graders målet». En annen informant omtaler bærekrafts-indikatorerne som: «... premissgivende for fortsatt vekst. I tillegg er markedet opptatt av bærekraft, både nå og i framtiden». En tredje informant svarer dette: «Vi har hatt de sentralt i tankene våre når vi har laget vårt klyngeprosjekt og identifisert bedriftenes utfordringer». Et par av informantene forteller at de er i ferd med å lage tiltaksplaner og at bærekraftsmålene vil bli tatt inn i dette arbeidet.

3.6 Nettverkernes fokus på bærekraftsmål

Figuren nedenfor viser hvilke bærekraftsmål nettverkene har mest fokus på.

Figur 2 Nettverkernes fokus i forhold til FNs 17 bærekraftsmål

Det er stor variasjon med hensyn til antall bærekraftsmål informantene oppgir at nettverkene fokuserer på. I snitt fokuserer hvert nettverk på nærmere fire bærekraftsmål, men antallet varierer fra ett til syv. Halvparten av nettverkene oppgir at de har størst fokus på bærekraftsmål nr. 8, 9 og 13.

Bærekraftsmål	Nettverk som har dette i fokus
	Bygg- og anleggssektoren (begge informantene), maritim sektor, reiselivssektoren, fiskerisektoren og algenettverket
	Fiskeri- og havbrukssektoren, prosessindustrien, petroleum, fornybar energi, skogbruk og verftsindustrien
	Bygg- og anleggssektoren, fornybar energi, prosessindustrien, skogbruk, reiselivssektoren og petroleum

Tabell 2 De tre mest sentrale bærekraftsmålene, jamfør nettverkens fokus

Bærekraftsmål 11; «Bærekraftige byer og samfunn» og 14; «Liv under vann» har også mange fokus på. Ikke uventet er det sjømatsektoren (fiskeri- og havbrukssektoren og algenæringen), marin forsøplingsklynge og reiselivssektoren som har fokus på sistnevnte mål.

Vi ser også at bare fire av informantene oppgir bærekraftsmål 17; «Samarbeid for å nå målene» som fokusområde. En grunn til dette kan være at samtlige nettverk er tuftet på ideen om at samarbeid er nøkkelen for å løse felles utfordringer, styrke vekstpotensialet, m.m. For mange kan dette ha vært opplagt, slik at de har unnlatt å nevne dette bærekraftsmålet.

De fleste av informantene spesifiserer ikke nærmere hvilke delmål de retter seg spesielt mot. Unntaket er informanten fra maritim sektor som sier at de har spesielt fokus på utslipp til sjø, lærlingeordningen og at de er opptatt av å jobbe med arbeidskraft og rammer rundt innleid arbeidskraft. I tillegg sier NESO at de hele tiden har vært opptatt av kompetanseutvikling.

3.7 Interessentenes forventninger til nettverkene

Nettverkene ble også spurt om hvilke bærekraftsmål interessentene deres forventer at de skal levere på. Svarene var i stor grad sammenfallende med fokuset til nettverkene.

3.8 Sertifiseringer i sektorene

Sertifiseringer er bevis på at bedriftene jobber systematisk med spesifikke standarder, der mange kan knyttes til FNs bærekraftsmål. Gjennom sertifiseringene vil kundene lettere kunne vurdere om produktene er i tråd med bærekraftskriteriene.

Figuren nedenfor viser noen av de sertifiseringene som informantene oppgir som viktige for de ulike sektorene. Ut over disse nevnes også [NYTEK-forskrift](#), Quality Approved Norsk Fersk Torsk og kjedebaserte systemer.

Figur 3 Aktuelle sertifiseringer

[ISO-sertifiseringene](#) er svært utbredt innenfor bygg- og anlegg, skogbruk og industri, herunder verftsindustrien, fornybar sektor, prosessindustrien og petroleumssektoren. De ulike ISO-sertifiseringene som nevnes er 9001, 14001, 18000 og 4501. Vi ser også at flere av informantene oppgir at bedriftene i nettverket deres har [miljøfyrtårnsertifiseringer](#). Det gjelder reiseliv, bygg- og anlegg, prosessindustrien og marin forsøplingsklynge. Andre informanter oppgir at de har egne sertifiseringer knyttet til deres spesifikke sektor, som for eksempel havbruk og fiskeri som har [Global G.A.P.](#) og bygg og anlegg som har [BREEAM](#).

Her er det viktig å påpeke at det er store variasjoner mellom de ulike sektorene. Mens bedriftene innenfor petroleumssektoren i lang tid har hatt strenge krav til sertifiseringer, har flere andre sektorer så langt ikke viet dette samme oppmerksomhet. Blant årsakene til sistnevnte kan være at enkelte næringer er nye, som for eksempel algenæringen.

Informantene fra reiselivs- og bygg- og anleggssektoren forteller at de jobber med å legge til rette for at flere medlemsbedrifter skal bli Miljøfyrtårnsertifisert. I havbrukssektoren har de økt fokuset på at bedriftene skal ha nødvendige bransjespesifikke sertifiseringer.

3.9 Hvor lenge har nettverkene jobbet med denne type mål?

På dette spørsmålet svarer nettverkene at de alltid har jobbet med bærekraftsrelaterte mål. For eksempel har havbrukssektoren jobbet med lakselus, rømming og råstofftilsetninger i lang tid.

Fornybar energisektoren opplever nå at de får drahjelp fra forbrukerne ettersom de har blitt opptatt av miljøvennlige energiformer. Skogbruk er en annen sektor som har jobbet med bærekraft i mange år, og der den første nasjonale standarden ble vedtatt allerede i 1999. Standarden ga føringer for skogbehandlingen som skulle ivareta sosiale, økonomiske og økologiske interesser.

Både fiskerisektoren og bygg- og anleggssektoren peker på at miljø- og klima har blitt stadig viktigere for dem. Mens fiskerisektoren i lang tid har vært opptatt av økonomisk bærekraft, har sosial bærekraft stått høyt på dagsordenen hos bygg- og anleggssektoren. Sistnevnte sektor har i mange år jobbet med tema som: sikkerhet (HMS), sosial dumping og svart økonomi, der de også har hatt et nært samarbeid med Politiet og Arbeidstilsynet.

3.10 Bringer bærekraftsmålene med seg noe nytt?

På spørsmål om bærekraftsmålene har ført med seg noe nytt er det mange av informantene som svarer: økt bevissthet rundt bærekraft, helhetstenkning og retningsvalg.

Ifølge informantene vil økt bevissthet både kunne legge føringer for bedriftenes strategier, valg av prosjekter og ordinær drift, for eksempel knyttet til valg av materialer eller hva en faktisk har tillatelse til å produsere. Noen mener også at bærekraftsmålene har ført til økt bevisstgjøring blant konsumentene, som fører til at de blir mer oppmerksomme og sektoren må tilpasse seg nye krav og forventninger.

Andre mener at bærekraftsmålene bidrar til en mer helhetstenkning i verdikjeden og en sterkere bevisstgjøring rundt at vi er en del av større helhet. Om sistnevnte sier en informant: «De bidrar til å synliggjøre hvordan det vi jobber med er relevant i en global sammenheng».

At bærekraftsmålene er viktig for å stake ut en retning er også flere opptatt av, der én informant sier at «bærekraftsmålene har fått gjennomslag i alminnelig samfunnsliv og hos vanlige folk; målene har fått alle til å gå i samme retning». En annen informant forteller at «trykket på bærekraft som kommer fra alle kanter er med å vekke bransjen».

3.11 Ser sektorene noen målkonflikter?

Bygg- og anleggssektoren opplever ikke at det er konflikter mellom bærekraftsmålene, men at det kan være målkonflikter mellom byggherre og entreprenør. Ofte er det slik at byggherrene fokuserer på pris, noe som gjør at seriøse aktører som ønsker å levere på bærekraftsmål ikke vil være konkurransedyktige. Ett eksempel på to mål som ikke nødvendigvis går hånd i hånd er offentlig sektors fokus på lave priser, som lett kan komme i konflikt med kravet om at entreprenør skal ha lærlinger i arbeid. Samtidig peker én av informantene på at det alltid vil være et marked for de som driver seriøst og legger ressurser i å oppfylle kunde- og myndighetskrav. De som ikke oppfyller kravene får ofte ikke være med i senere konkurranser, som igjen går utover økonomien til disse bedriftene.

Andre legger vekt på at tiltakene ofte fører til økte kostnader på kort sikt, mens inntektene inntreffer på et langt senere tidspunkt. Dette gjør det utfordrende for bedriftene å prioritere tiltak, noe som er spesielt utfordrende for små aktører. Offentlige virkemidler vil være en måte å løse denne utfordringen på.

Flere nevner at det er en konflikt mellom økonomiske bærekraftsmål og miljø- og klimamessige målsettinger, og ett eksempel er reiselivssektoren. Transport står for 75 prosent av klimautslippene i denne sektoren, der særlig flytrafikk fra fjerne markeder i kombinasjon med korte opphold skaper utfordringer. Det er en direkte korrelasjon mellom transportformer (fly og cruise) med høyt CO₂-utslipp og det å skape økonomisk vekst i en region som Nordland.

På den andre siden opplever prosessindustrien og algenæringen at det er lite konflikt mellom bærekraftsmålene i deres sektor. En årsak til dette er at økonomiske reguleringer gjør det lønnsomt å være miljø- og klimavennlig.

3.12 Gir arbeid med bærekraftsmål et konkurransefortrinn?

På spørsmålet om det å jobbe med bærekraftsmål gir et konkurransefortrinn, gir informantene noe ulike svar.

Enkelte nevner felles merkeordninger (sertifisering av næring og produkt), som noe som gir et konkurransefortrinn. Det blir stadig viktigere å ha kvalitetsstempel på at en har kontroll gjennom hele verdikjeden. For eksempel har bedriftene i algenæringen Debio-sertifiseringer, som dokumenter at omgivelsene ikke blir påført skader som følge av produksjonen av alger.

Andre mener det avhenger av hva markedet etterspør eller hvilke krav kundene stiller. En informant trekker fram at «når kunden/markedet etterspør bærekraft som en leveranse, på lik linje med for eksempel økonomi, så har den mest bærekraftige leverandøren et konkurransefortrinn. Da er det et mål i seg selv å ha det mest bærekraftige produktet. Den enkelte bedrift vinkler dette på sin måte, for eksempel god helse/sikkerhet/HMS». En annen forteller at «... det er en bevissthet som øker i hele verden. I markedene kommer dette spørsmålet stadig oftere opp. Derfor ligger det i næringslivets natur å være i forkant, og nettopp bruke det som en mulighet til å øke konkurransekraften».

Manglende krav gjør at det ikke nødvendigvis er et konkurransefortrinn for enkelte sektorer å jobbe med bærekraftsmål. Dette på grunn av at etterspørselen først kommer etter at slike krav er å plass. Bygg- og anleggssektoren mener for eksempel at det må stilles strenge krav til tilbyderne i anbudsdokumentene. Dersom pris blir avgjørende vil det uansett ikke være et konkurransefortrinn for bedriftene at de arbeider med bærekraftsmålene. I reiselivssektoren har fokus på bærekraftsmål tidligere vist seg å være et fortrinn, mens det nå er et premiss ettersom kunder og omgivelser forventer at bedriftene jobber aktivt med dette.

En informant mener det vil være enklere å rekruttere unge mennesker dersom en har fokus på bærekraftsmålene. Om dette sier informanten: «... unge i dag er opptatt av at arbeidsplassen bidrar til noe mer, og da kommer bærekraftsmålene godt med». En annen mener at det er bedriftene som klarer å levere på bærekraftsmålene som får goodwill i samfunnet: «... Det gir økt konkurransekraft og vi ser at flere vil satse på det».

4 Bærekraftig økonomisk utvikling i sektorene

Økonomisk bærekraft handler om samfunnets evne til å opprettholde produksjonen per innbygger på lang sikt. Ressursbruken skal være slik at den ikke ødelegger for produksjon i fremtiden. Næringslivet i Nordland har også et ansvar for å bidra til å opprettholde nasjonalformuen, som skal danne grunnlaget for samfunnsutviklingen og for framtidige generasjoner⁶. Næringslivets forpliktelser til FNs bærekraftsmål har betydning i en verden som står ovenfor betydelig klimautfordringer. Den store globale befolkningsveksten skaper behov for varer og tjenester som også næringslivet i nord kan bidra med. For Nordland vil det dermed være viktig å ha god omstillingsevne og teknologisk utvikling i næringslivet, i tillegg til en arbeidsstyrke med høy og relevant kompetanse. Med det som utgangspunkt kan arbeidet for å nå FN17 skape store muligheter for næringslivet i nord.

Havene er vår største fellesressurs og bidrar med både mat og energi. Om lag 26 prosent av den norske kystlinjen er i Nordland. Havnæringene vil ha en avgjørende rolle for å nå en rekke av FNs bærekraftsmål, som utryddelse av sult, utvikling av fornybar energi, utryddelse av fattigdom, bedre klima, gode arbeidsmarkeder og økonomisk vekst. Tilgangen på andre råvarer i form av mineraler, vannkraft er også viktige for å opprettholde produksjonen. Vi må jobbe for å sikre fortsatt økonomisk vekst og velferd, uten å øke forbruket av ressurser og utslipp av klimagasser. Skal vi komme dit, må ressursene vi bruker forbli i omløp lengst mulig - et produkt må kunne brukes igjen og igjen. Næringslivet kan bidra med investeringer, innovasjon, kunnskapsoverføring og jobbskaping.

I en sterk konkurranse må næringslivet også tilpasse seg andre aktørers krav om at det jobbes med bærekraft. Stadig flere investorer og kunder er opptatt av at næringslivet synliggjør hva de gjør for å fremme bærekraft og samfunnsansvar.

For å vurdere den økonomiske bærekraften i de næringene som inngår i denne utredningen gjør vi en sammenligning med landet som helhet. Vi har sett på faktorer som alle har betydning for næringslivet i dag, men også for opprettholdelse og videreutvikling av produksjon i næringslivet i Nordland. Områdene som er gjenstand for analyse og deres indikatorer er illustrert i figuren på neste side.

⁶ SSB (2014). Nasjonalformuen omfatter en nasjons samlede ressurser eller kapital

Figur 4 Analyseområder som kan si noe om økonomisk bærekraft hos sektorene

Videre i dette kapitlet beskriver vi hvordan de ulike sektorene jobber med bærekraftig økonomisk utvikling, hvilke vekstpotensial som finnes og hva som hemmer eller fremmer økonomisk vekst. I tillegg omfatter kapitlet hvordan sektorene jobber med rekruttering, legger til rette for de som står utenfor arbeidslivet, samt innarbeider bærekraftige innkjøpsordninger.

En del figurer viser utvikling for enkelttemaene. Andre viser de ulike sektorenes størrelse og betydning.

4.1 Sektorenes arbeid med bærekraftig økonomisk utvikling

Hovedandelen av informantene har fokus på teknologi- og kompetanseutvikling, samt rekruttering. Bærekraftig produksjon, både i bedriftsøkonomisk forstand, og for å utvikle næringene og produktene har et sterkt fokus. Hovedmålet er å styrke lønnsomhet og konkurransevne. Teknologi omfatter mye, og det som trekkes frem er særlig digitalisering, automatisering og robotisering. De ønskede effektene er utvikling av nye produkter, mer kostnadseffektiv og bærekraftig produksjon, og derigjennom bedret lønnsomhet.

Utveksling av erfaringer mellom virksomheter og nettverk, samt kurs- og utdanningstiltak er de mest utbredte måtene å gjøre dette på.

4.1.1 Potensial for økonomisk vekst

De aller fleste sektorene ser et stort potensial for fremtidig økonomisk vekst.

Sjømatsektoren (fiskeri- og havbrukssektoren og algenæringen) knytter dette opp mot at etterspørselen i verdensmarkedene er høy, samtidig som det er grunnlag for videre vekst. Økt råstoffutnyttelse, volumvekst gjennom å utnytte de naturgitte fortrinnene, samt å bruke og videreutvikle eksisterende kunnskap og teknologi er de viktigste faktorene. For å få til dette kreves det tilgang til og utvikling av kompetanse, noe som kan være krevende ved næringsaktivitet i distriktene. Fremtidig vekst kan også hemmes av mangelen på enhetlig forvaltning og oppfølging (både nasjonalt og regionalt), samt mangel på helhetlig tilnærming i miljødebatten og mellom ulike sektorielle interesser. Økt konkurranse som følge av internasjonal teknologiutvikling på land og til havs trekkes

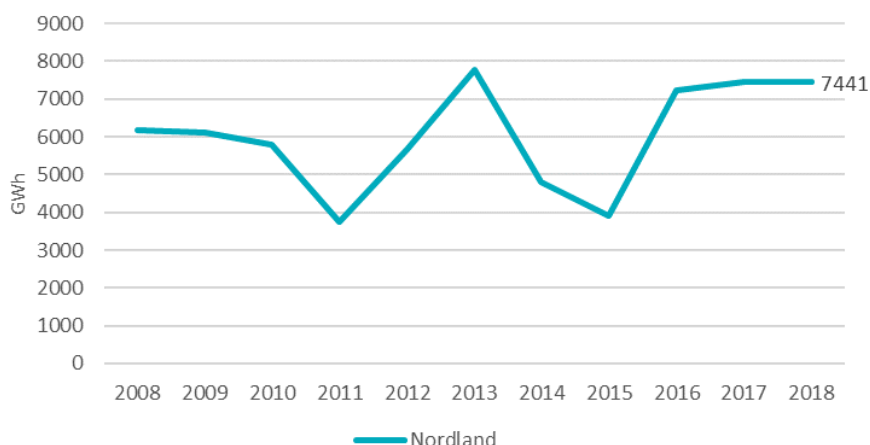
også frem av havbrukssektoren som en hemmende faktor, da gjennom økt sjømatproduksjon i andre land. Samtidig kan norsk teknologi og kompetanse i enda større grad kommersialiseres og eksporteres, noe som vil fremme utviklingen. Det er også et stort potensial i nye arter. Ett eksempel er levendelagring og fôring av hyse og sei for å utvide sesonger og øke volumet. Innen havbruk vil det fremme utviklingen om det utvikles nye, bærekraftige fôringredienser. Dyrking av alger er relativt nytt i Norge, og er foreløpig veldig arbeidsintensivt. Samtidig er det nasjonale og europeiske markedet for alger som mat begrenset. For å skape vekst i sektoren kreves det betydelig innsats for å utvikle nye dyrkingsteknologier, og mer effektiv prosessering og bioraffinering.

Innen marin forsøpling er det stort potensial for å bygge opp virksomheter som bidrar til å redusere avfallsmengdene samtidig som de skaper nye arbeidsplasser og har lønnsom drift. Lovpålegg vil drive frem etterspørsel etter utstyr og tjenester, mens mangel på samarbeid og koordinering kan hemme vekst. Dette er et forholdsvis nytt fokus i samfunnet, og samarbeid mellom offentlig sektor, næringsliv og frivillighetssektoren er avgjørende for å få til noe, samtidig som det trengs en sterkere grad av ansvarliggjøring. Det siste knyttes til problemet med at ingen «eier» avfallet.

Leverandørindustrien til petroleumssektoren og maritim sektor ser begge et potensial for vekst. Mye av dette drives av investeringer i hele landsdelen, og dermed mulighet for flere oppdrag for leverandørindustrien. Leverandørindustrien til disse to sektorene har en viss likhet i og med at mange av selskapene er multidisiplinære og leverer til flere ulike kundegrupper. Utfordringene knyttes til at det er store kunder og komplekse kontrakter, med etablerte leverandørforhold utenfor landsdelen. Mange av bedriftene er små, og kan hemmes av begrenset evne til å investere og vokse i takt med krav og forventninger blant kundene. Derfor er det viktig for disse sektorene at de kan operere i flere markedssegmenter.

Prosessindustrien ser et stort potensial for å øke konkurransekraften og bedre lønnsomheten gjennom satsing på automatisering og robotisering. Samtidig vil økt ressursutnyttelse og utvikling av mer spesialiserte produkter redusere avfallsmengdene og bidra positivt. Klyngesamarbeid for utvikling av ny teknologi blant leverandørene er en faktor som fremmer vekst. Kompetanseutvikling og -tilgang både fremmer og hemmer utviklingen. Fremmer fordi mange av de som jobber i sektoren har god kompetanse, hemmer når kompetansetilgangen er dårlig. Infrastrukturen (på Helgeland) har blitt bedre, og en storflyplass i regionen ville bidratt enda mer til vekst. Kapitaltilgang til investeringer som ikke kan vise direkte bedriftsøkonomisk lønnsomhet er krevende, for eksempel miljøinvesteringer.

Fornybar energi er en viktig bidragsyter til elektrifisering i mange sektorer. Det muliggjør også å skape ny, kraftintensiv industri i landsdelen i et langsiktig perspektiv. Det er også viktig å øke lokal bruk av energien, både for å unngå for store virkninger på prisnivået i Nord-Norge (NO4), og siden eksport av energi ut av landsdelen gir et uønsket og høyt nett-tap. Som vist i figur 6 er mengden overskuddskraft i Nordland på over 7 TWh.

Figur 5 Overskuddskraft i Nordland. Kilde: SSB

God kapitaltilgang fra europeiske pensjonsfond har bidratt til mange av de siste årenes kraftutbygginger. Konesjonsprosessene og endringer i rammebetingelser vil hemme vekst, det siste har man sett gjennom skrinlegging av mange planer om datasentre.

Bygg -og anleggssektoren har tro på fremtiden ved at det er planlagt mange og store investeringer i bygg og infrastruktur i landsdelen de nærmeste årene. Investeringer i sjømatsektoren, reiseliv, petroleumsektoren og bergverk trekkes spesielt frem foruten samferdselsinvesteringer. Et lønnsomt og investeringsvillig næringsliv sammen med lavt rentenivå er med på å drive utviklingen. Økt samarbeid om å finne de tiltakene som gir effekter vil også fremme satsing på bærekraftige løsninger og metoder i sektoren. Tilgang på arbeidskraft er sektorens største begrensning. Økt konkurranse, både fra de store riksentreprenørene og utenlandske selskaper er med på å forsterke problemet med å få tak i kompetent arbeidskraft. Mange prosjekter blir ofte for store for regionale aktører, og forverrer konkurransesituasjonen.

Flere oppkjøp og investeringer fra større og profesjonelle investorer innenfor reiseliv bidrar til økt optimisme i sektoren i Nordland. Potensialet for videre vekst er fortsatt stor, og Nordland og Nord-Norge er attraktive reisemål for turister. Økt profesjonalisering av sektoren, sammen med flere helårige arbeidsplasser bidrar til bedre rekruttering og gir grunnlag for vekst. Flere direkte flyruter, god infrastruktur og offentlig transport er også med å fremme vekst i sektoren. Sektorens utfordring er å skape nok aktivitet til å forsvare helårsdrift og ha en robust drift, som spesielt er krevende for små bedrifter.

Jordbrukssektoren forteller at økt fokus på lokale, norske kvalitetsprodukter vil bidra positivt i forhold til økonomisk vekst. Dyrevelferden er betydelig bedre og antibiotikaforbruket er lavt sammenlignet med andre land, noe som taler til fordel for jordbruket i Nordland. Høyt kostnadsnivå og begrenset betalingsvilje, toll, import av konkurrerende varer trekker ned forventningene noe.

Skogbrukssektoren har økt tro på økonomisk vekst fremover, drevet av økt fokus på tre til nye anvendelser. Både smelteverksindustrien og byggebransjen tar i bruk trefiber på nye måter, samtidig som det er potensial for å finne mer høyverdige anvendelser for trevirke, f.eks. innen medisin/ helse, i byggebransjen og innen bioenergi. Mye av trevirket i Nordland ligger avsidet til, og manglende fundamental infrastruktur (skogsbilveier/ tømmerveier, lunne- og snuplasser) er én utfordring, vektrestriksjoner på offentlige veier og bruer en annen. Økonomien blir for dårlig med lang transportvei. Mildere vintre har også bidratt til vanskeligere arbeidsforhold vinterstid, og økte

begrensninger for maskinhogst og transport på snø. Interessen for skogsdrift er redusert siden skogen er av liten økonomisk betydning for mange. Dette fører også til at kompetansen om skogsdrift reduseres.

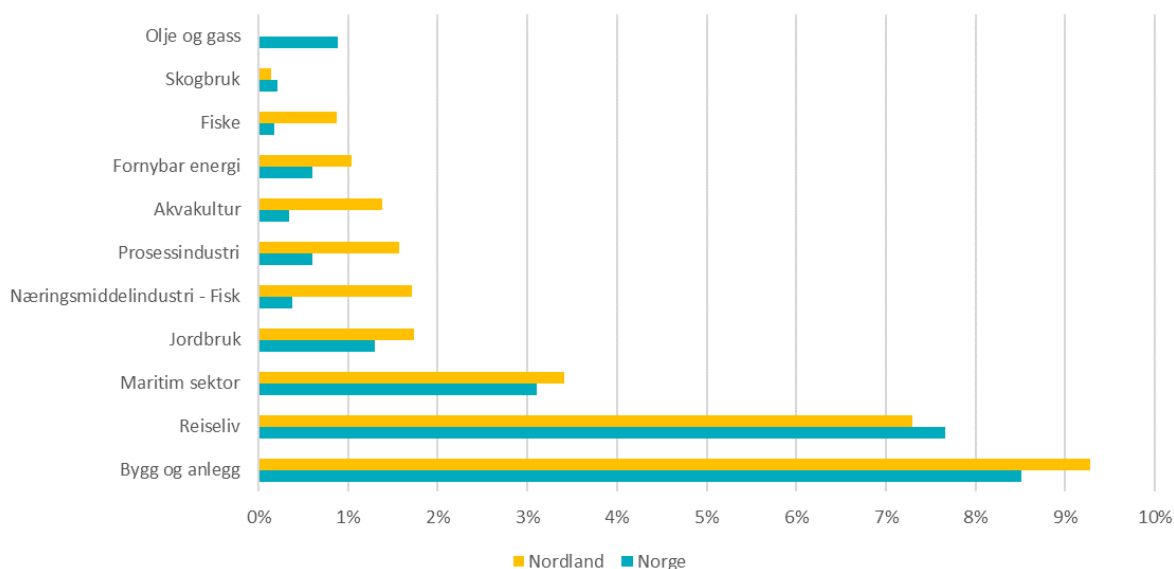
4.2 Sysselsetting og jobbskaping

Anstendig arbeid til alle inngår i FNs bærekraftsmål nummer åtte. Det skal fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

I delkapittel 4.2.1 viser figurene de ulike næringenes betydning, relativt i Nordland og i norsk målestokk, målt i sysselsetting. Flere figurer finnes i kapittel 9. Her vises også alderssammensetningen i de ulike næringen, noe som også kan indikere hvilke næringer som har størst rekrutteringsbehov fremover. I delkapittel 4.2.2 viser figurene jobbskapingen i de ulike næringene over en periode, også fordelt på aldersgrupper og kjønn. Figur for nettoppendling finnes i vedlegg 9. I delkapittel 4.2.3 viser figurene andel høyere utdannede i ulike næringer, også sammenlignet med Norge, samt andel elever på ulike utdanningsprogram. I delkapittel 4.2.4 gjennomgås de ulike informantenes svar om hvordan de jobber med rekruttering og inkludering av personer utenfor arbeidslivet. Delkapittel 4.2.5 oppsummerer informantenes svar om fokus på å innarbeide bærekraftige innkjøpsordninger.

4.2.1 Sektorenes andel av total sysselsetting

Totalt var det litt over 117 tusen sysselsatte med arbeidssted i Nordland i 2019. Av sektorene som det fokuseres på i denne rapporten sysselsatte bygg og anlegg flest med 10.876, fulgt av reiselivet med 8.550. Reiseliv omfatter blant annet bedrifter innenfor overnatting, servering, transport og kultur- og underholdning. I andre enden av skalaen finner man skogbruk og olje og gass med henholdsvis 169 og 18 sysselsatte. Innen olje og gass har man også en rekke sysselsatte som pendler (har bosted i Nordland og som har arbeidssted utenfor fylket eller offshore). I tillegg kommer den petroleumsrelaterte leverandørindustrien med sine 533 årsverk.

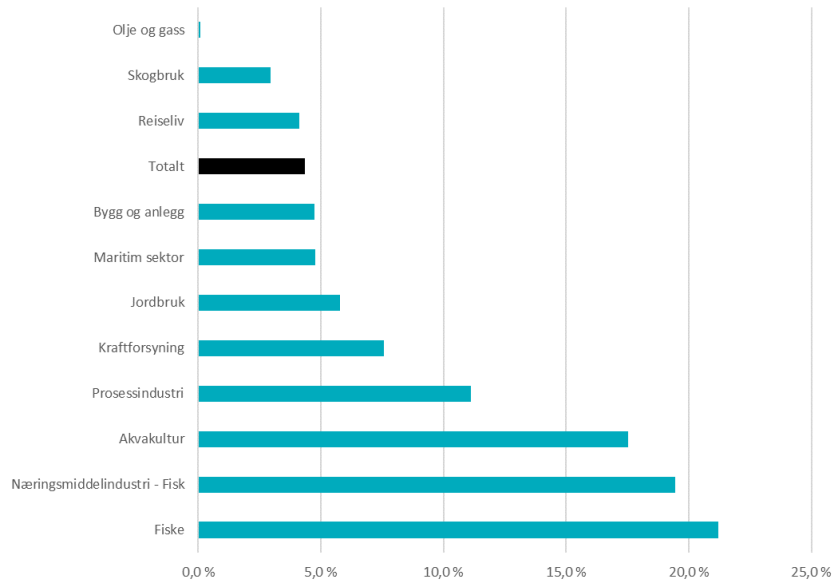

Figur 6 Sektorenes andel av total sysselsetting i henholdsvis Norge og Nordland i 2019. Kilde: SSB

Av de sektorene som denne rapporten fokuserer på er bygg og anlegg den mest betydningsfulle når det kommer til sysselsetting, både i Norge og i Nordland. I Nordland utgjør denne sektoren 9,3 prosent av total sysselsetting, mens de nasjonale tallene er 8,5 prosent. Reiselivssektoren gir også et viktig

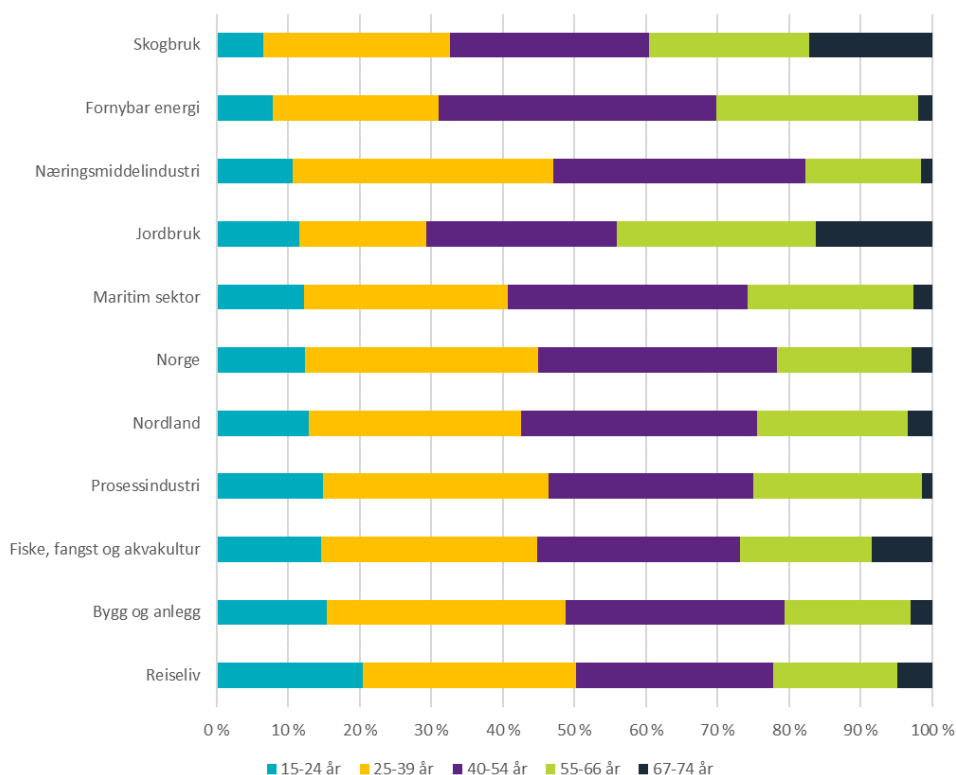
bidrag til sysselsettingen med sine 7,3 prosent i Nordland. Dette er litt under det nasjonale snittet på 7,7 prosent.

For øvrige sektorer (med unntak av olje og gass og skogbruk) så utgjør disse en større andel av sysselsettingen i Nordland enn det som er snittet nasjonalt. Dette er ikke unaturlig da dette er sektorer som er av betydning for Nordland.

Figur 7 Utvalgte sektorer i Nordland sin andel av den nasjonale sysselsettingen i 2019. Kilde: SSB

Sysselsettingen i Nordland utgjorde 4,3 prosent av den totale sysselsettingen i Norge i 2019. Det er sektorene som kan relateres til sjømat hvor Nordland har en høy andel av sysselsettingen nasjonalt. Høyest var den for fiske, hvor andelen utgjorde 21,2 prosent av den nasjonale sysselsettingen. I motsatt ende av skalaen finner man olje og gass, hvor sysselsettingen i Nordland utgjør svært lite av den nasjonale.

Figur 8 Alderssammensetning i næringslivet i Nordland i 2019. Kilde: SSB

Det er svært stor forskjell i alderssammensetningen på de sysselsatte i de ulike sektorene i Nordland. Reiseliv og bygg og anlegg har svært mange unge arbeidstakere. I reiselivet er halvparten av de sysselsatte under 40 år, mens tilsvarende tall for bygg og anlegg er 49 prosent. Jordbruk og skogbruk har flest sysselsatte i de øverste alderskategoriene. 44 prosent av de sysselsatte innen jordbruk er 55 år eller eldre, mens innen skogbruk er det 40 prosent. I skogbruk er hele 17 prosent av de sysselsatte 67 år eller eldre. Til sammenligning utgjorde tilsvarende aldersgruppe 1,4 prosent av de sysselsatte i prosessindustrien.

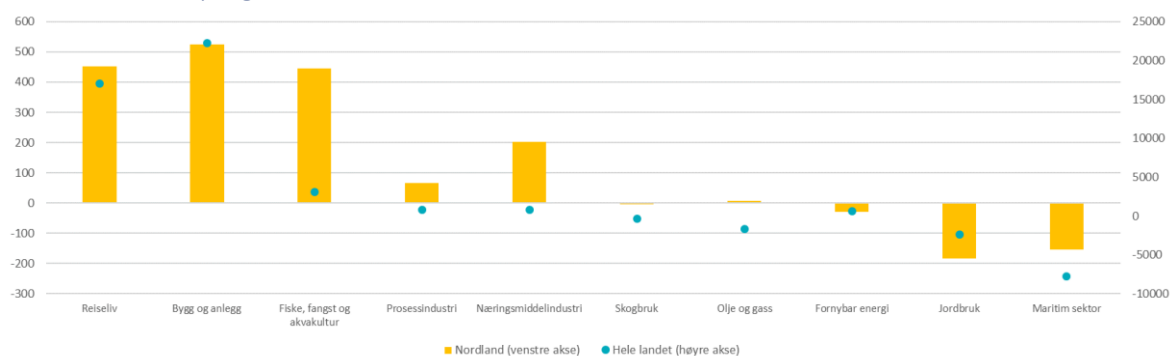
4.2.2 Ringvirkninger av sektorene

Av tabellen nedenfor ser vi at det er fiskeri, havbruk og fiskeforedling, som her er slått sammen til én sektor, som bidrar sterkest til sysselsetting i de andre sektorene med til sammen 3.654 sysselsatte. Høyest sysselsetting bidrar denne sektoren til innenfor jordbruk, skogbruk og fiske med 1.169 sysselsatte. Også reiseliv er en viktig bidragsyter til sysselsetting med til sammen 3.246 sysselsatte. Ikke overraskende er bidraget størst innenfor varehandel, hotell og restaurantnæringen med 899 sysselsatte. Bygg- og anlegg og prosessindustrien er dernest de største bidragsyterne til sysselsetting med henholdsvis 2.845 og 2.234 sysselsatte. Lavest sysselsettingseffekt har skogbruket med bare fem sysselsatte.

	Varehandel, hotell- og restaurant	Finans og forretningsmessig tjenesteyting	Transport og kommunikasjon	Industri og bergverk	Offentlig forvaltning og annen tjenesteyting	Jordbruk, skogbruk og fiske	Bygg og anlegg	Fornybar energi	Vann og avløp	Sum
Bygg og anlegg	938	535	335	464	435	69		26	43	2 845
Fiskeri, havbruk og fiskeforedling	784	457	321	460	241	1 169	163	37	22	3 654
Fornybar energi	130	201	94	20	70	9	61		9	594
Jordbruk	65	30	21	33	26	1	32	5	1	214
Kraftintensiv industri	732	244	352	348	222	36	86	167	47	2 234
Reiseliv	899	615	557	190	453	74	389	34	35	3 246
Skogbruk	2	0	0	0	1	1	1	0	0	5
Totalt	3 550	2 082	1 680	1 515	1 448	1 359	732	269	157	12 792

Tabell 3 Ringvirkninger av de ulike sektorene. Kilde: PANDA

4.2.3 Jobbskaping i sektorene

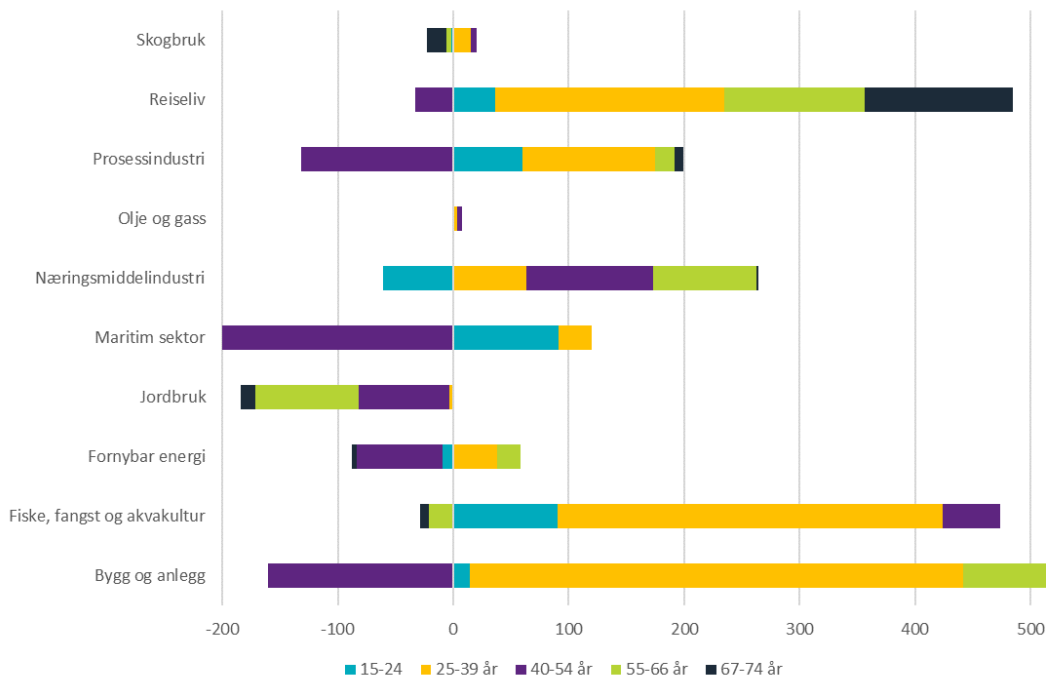

Figur 9 Netto jobbskaping i utvalgte sektorer i perioden 2015-2019 i Nordland. Kilde: SSB

I de utvalgte sektorene har det i sum vært en vekst i sysselsettingen på 1.329 for perioden 2015-2019. I samme periode har vært skapt 3.190 jobber i Nordland. Av sektorene ovenfor kan man se at nesten all jobbskaping har skjedd innen bygg og anlegg (524), reiseliv (445), og for fiske, fangst og akvakultur (445). Skogbruk og olje og gass har hatt tilnærmet uendret sysselsetting.

I jordbruk (-184), maritim sektor (-153) og fornybar energi (-30) har sysselsettingen falt. Utviklingen kan forklares med omstrukturering, stordriftsfordeler og effektivisering.

Som man kan se av figuren over er utviklingen i stor grad sammenfallende med den nasjonale.

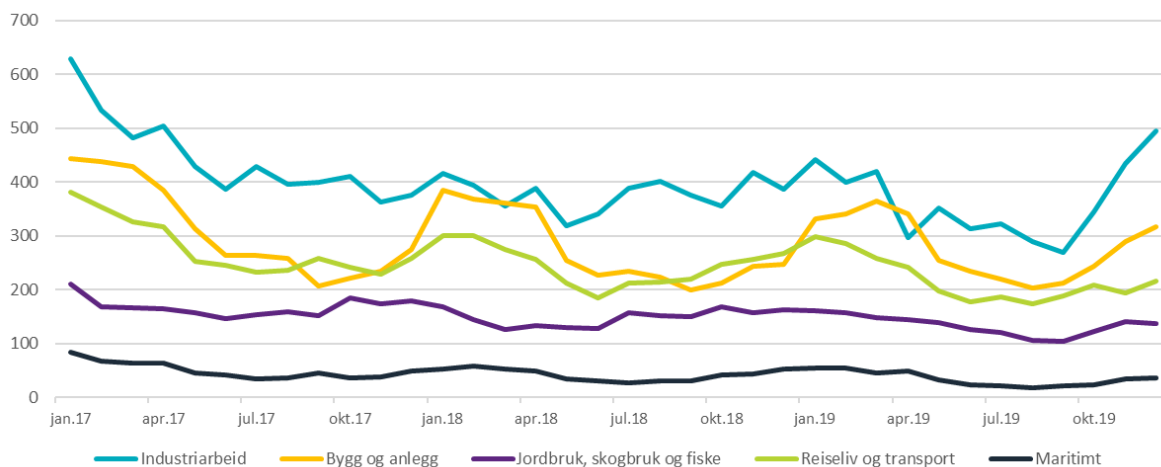
Figur 10 Netto jobbskaping i aldersgrupper og i utvalgte sektorer i perioden 2015-2019. Kilde: SSB

Figuren over viser at mesteparten av jobbskapingen har kommet for aldersgruppen 25-39 år. Det er særlig innen bygg og anlegg, fiske, fangst og akvakultur og reiseliv at jobbene for denne aldersgruppen skapes. Dette er ikke så unaturlig da denne aldersgruppen omfatter mange av de som er nyutdannet, og på vei inn i arbeidslivet. For aldersgruppen 40-54 år er det negativ jobbskaping (forsvinner flere jobber enn det skapes). Det er særlig innen maritim sektor, bygg og anlegg og prosessindustrien at fallet for denne aldersgruppen har kommet.

4.2.4 Arbeidsledighet

Når målet er full sysselsetting for alle er arbeidsledighetsstatikken med på å gi et bilde på hvordan Nordland oppfyller denne målsettingen. I desember 2019 var det 2,2 prosent helt arbeidsledige i Norge, tilsvarende tall for Nordland var 1,9 prosent.

Figuren nedenfor viser utviklingen i arbeidsledigheten innenfor et utvalgte sektorer i Nordland som inngår i denne utredningen.

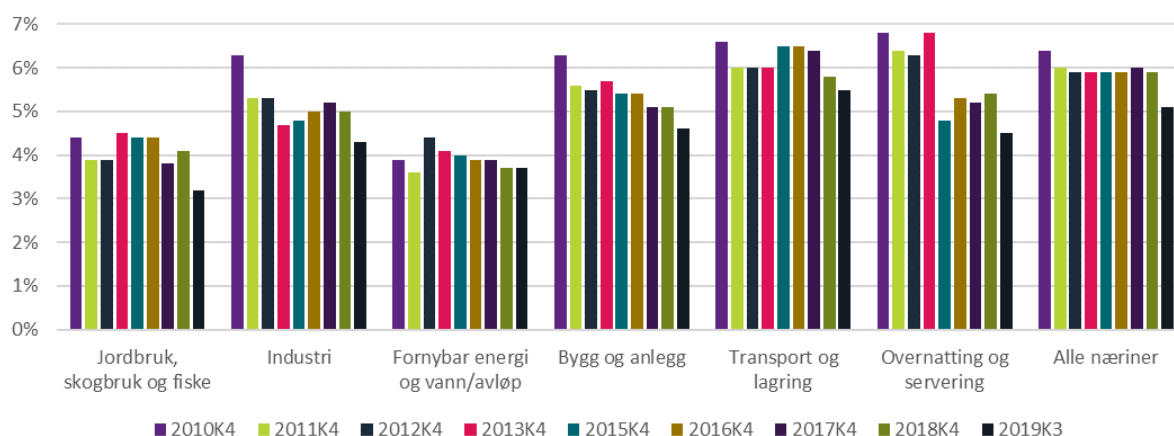

Figur 11 Arbeidsledighet innenfor utvalgte sektorer i Nordland 2017 – 2019. Kilde: NAV

Ved utgangen av 2019 var ledigheten målt i antall personer størst innenfor industriarbeid med 494. Ledigheten økte mot slutten av året, og brøt dermed den langsiktige trenden med fallende ledighet. Innenfor bygg og anlegg og reiseliv og transport er ledigheten mer syklisk, hvor den er høyest i de de første månedene av året, for så å falle. For jordbruk, skogbruk og fiske og maritim sektor er ledigheten lavest, og mer stabil gjennom året.

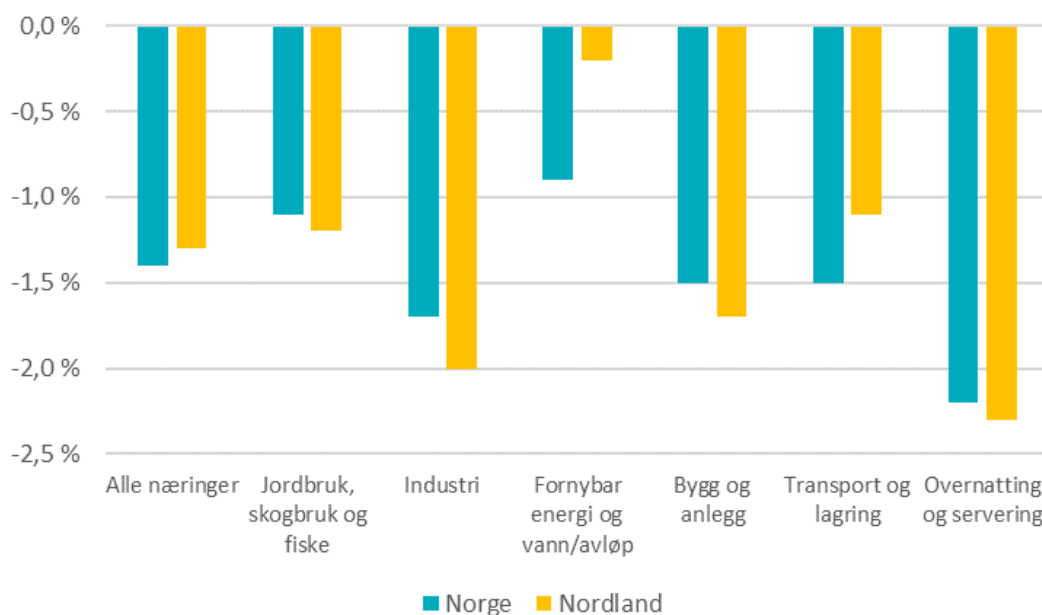
4.2.5 Sykefravær

Det har vært en positiv utvikling for sykefraværsprosenten i de utvalgte sektorene. Sykefraværet falt i samtlige sektorer fra fjerde kvartal i 2018 til tredje kvartal i 2019, bortsett fra i elektrisitet, vann og renovasjon hvor den uendret. Nedgangen var størst for jordbruk, skogbruk og fiske og overnatting og servering hvor den falt med nesten ett prosentpoeng.

Figur 12 Utvikling i sykefraværsprosenten i utvalgte sektorer. Kilde: SSB

Ser man på den mer langsiktige utviklingen i sykefraværsprosenten for alle næringer har man både nasjonalt og i Nordland hatt en positiv utvikling. Figuren nedenfor sammenligner endring i sykefraværsprosenten i sektorene fra 2010 til 2019 mellom Nordland og Norge.

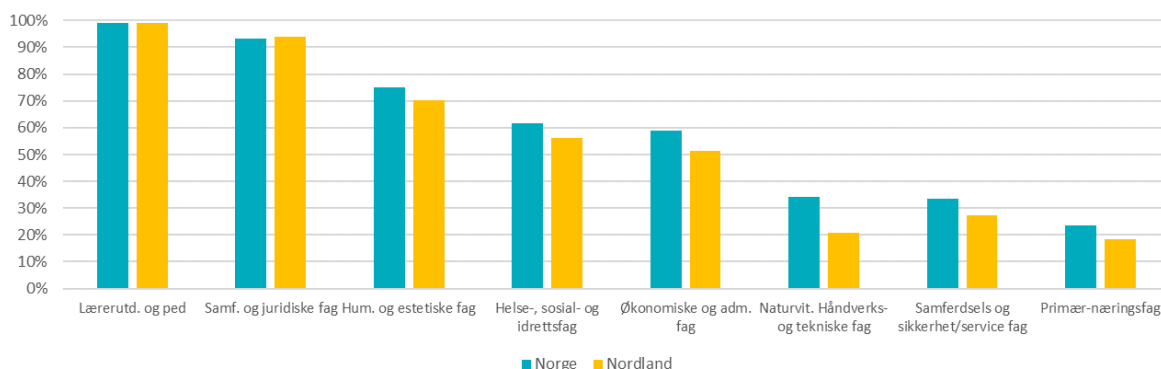
Figur 13 Endring i sykefraværsprosenten fra 4. kvartal 2010 til 3. kvartal 2019 innenfor utvalgte sektorer. Kilde: SSB

I Nordland og nasjonalt er det særlig overnatting og servering og industrien som skiller seg ut med fallende sykefravær. Innen elektrisitet, vann og renovasjon og transport og lagring har man hatt en noe svakere utvikling i Nordland enn nasjonalt.

4.3 Utdanning og tilgang på kompetanse

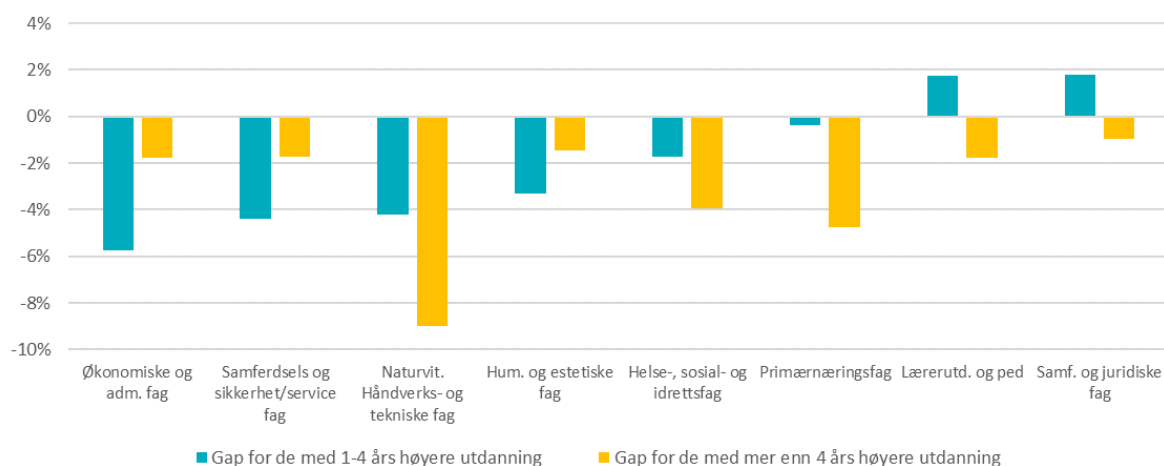
Bærekraftsmål 4 omhandler utdanning. Vi skal sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle.

4.3.1 Utdanning

Figur 14 Andel med høyere utdanning innenfor ulike fagfelt i 2018. Kilde: SSB

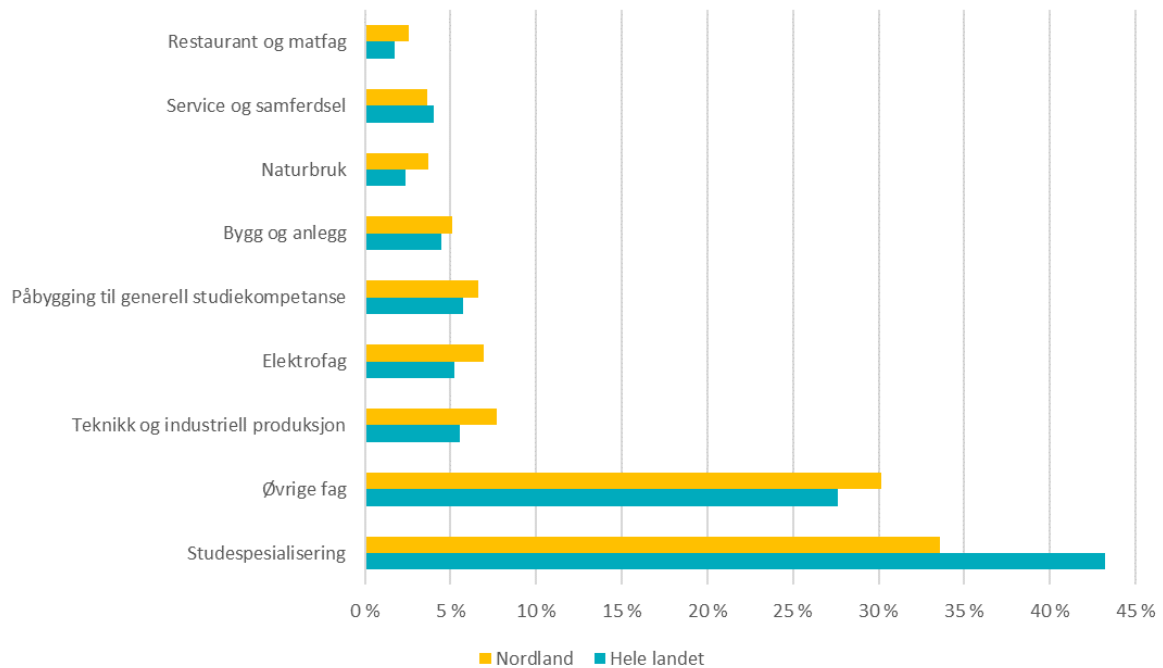
Andelen av de sysselsatte med høyere utdanning varierer mye mellom de ulike fagfeltene. På topp ligger lærerne med nærmere 100 prosent med høyere utdanning. Like bak følger samfunnsvitenskapelige og juridisk fag. Det er lite som skiller disse fra landet som helhet. Ser man derimot på naturvitenskapelige, håndverks- og tekniske fag ligger andelen nasjonalt med høyere utdanning langt over snittet for Nordland. Det var bare én av fire i fylket som hadde høyere utdanning innen dette fagfeltet i 2018. Lavest var likevel nivået for primærnæringsfag hvor færre enn én av fem hadde høyere utdanning. Dette snittet var også lavere enn man finner nasjonalt.

Figur 15 Differanse i andel høyt utdannede mellom Nordland og Norge innenfor ulike fagfelt i 2018. Kilde: SSB

Dersom man sammenligner med landsgjennomsnittet ser man at det for samtlige fagfelt er lavere andel med mer enn 4 års høyere utdanning i Nordland. Størst er differansen for de typiske ingeniørfagene (naturvitenskapelige-, håndverks- og tekniske fag) hvor man ligger nesten ni prosentpoeng lavere i Nordland. Bildet er ikke så ulikt for de med kortere (1-4 års) høyere utdanning,

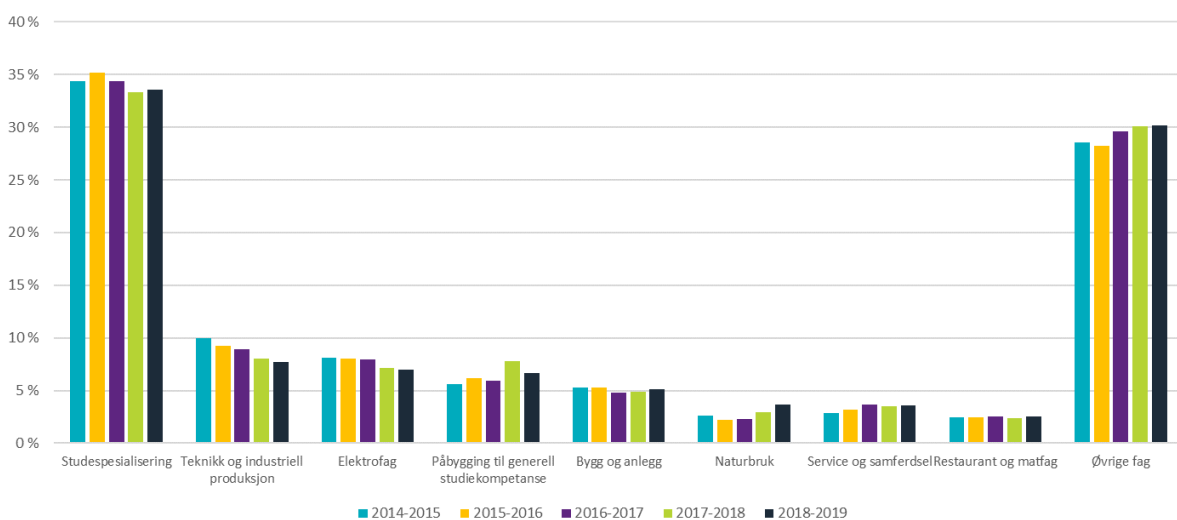
ser man bort lærerutdanning og samfunnsvitenskapelig og juridiske fag, hvor andelen i Nordland er noe høyere enn landsgjennomsnittet.

Figur 16 Andel elever på ulike utdanningsprogram 2018-2019

Av oversikten kan man se at andelen elever som går på studiespesialisering er lavere i Nordland enn nasjonalt (34, mot 43 prosent). Ser man på de utdanningsprogrammene som er av særlig interesse for de sektorene som denne rapporten fokuserer på så ser man at fagutdanningene står sterk i fylket. Her kan man blant annet trekke frem at 8 og 7 prosent av elevene på videregående utdanningsprogram går på henholdsvis teknikk og industriell produksjon og elektrofag. Dette er to prosentpoeng høyere enn hva man ser nasjonalt.

I kategorien øvrige fag ligger blant annet helse- og oppvekstfag, idrettsfag, musikk, dans og drama, medier og kommunikasjon, design og håndverk, kunst, design og arkitektur og studieforberedende fag.

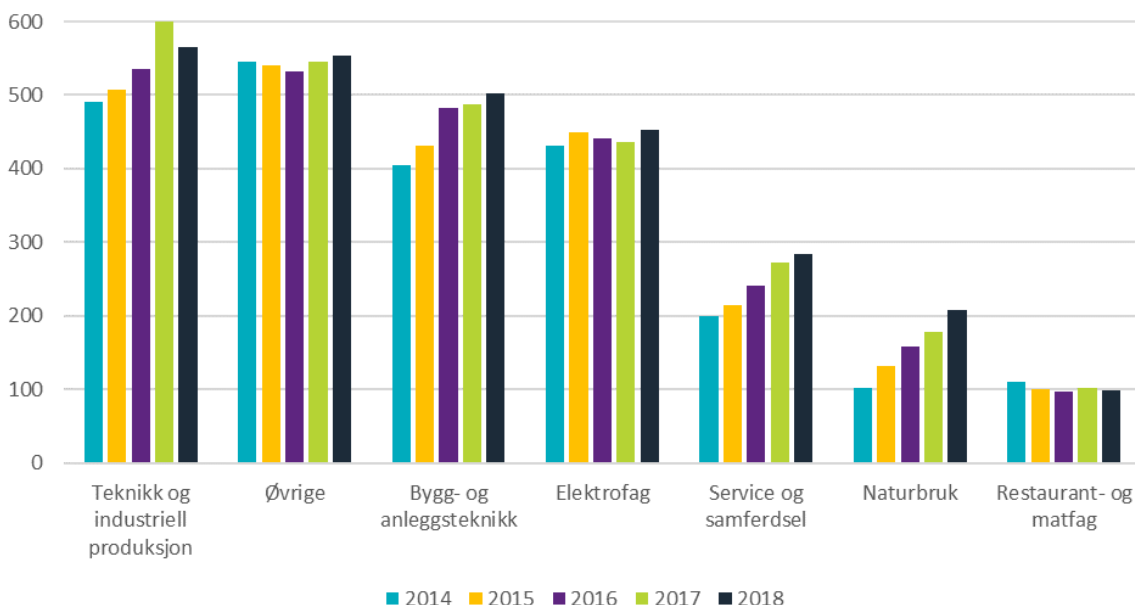
Figur 17 Utvikling i andel elever på ulike utdanningsprogram

Det blir færre elever i de videregående skolene i Nordland. Sammenligner man skoleåret 2018/2019 mot 2014/2015 har antall elever falt med nærmere 2.300. I 2018/2019 gikk flest elever på studie-spesialisering, med 87.367, dette var 2.675 færre enn i 2014/2015.

Det er ikke så stor variasjon i fordelingen av elever mellom de ulike utdanningsprogrammene fra år til år. Det man likevel kan merke seg er at andelen som går teknikk og industriell produksjon har falt jevnt gjennom perioden. Fra å omfatte noe over 10 prosent av elevene i skoleåret 2014/2015 har andelen falt til 7,7 prosent for skoleåret 2018/2019. Dette utgjør en reduksjon i elever på 2 717. Andelen som går elektrofag har også falt noe i samme periode. Det siste året har det vært størst prosentvis vekst for naturbruk, bygg og anlegg, og studiespesialisering. Dersom man ser på hele perioden har veksten vært størst for øvrige fag, naturbruk, og påbygging til generell studiekompetanse.

4.3.2 Lærlinger

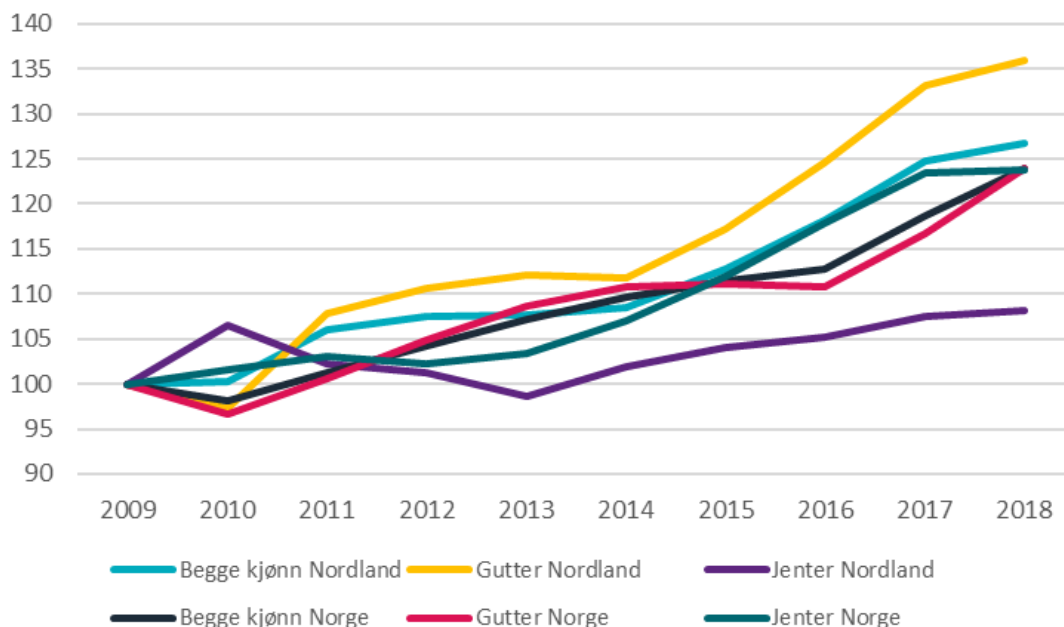
Som figurene nedenfor viser er det flest lærlinger i bygg og anleggssektoren (bygg- og anleggsteknikk og elektrofag), fulgt av industrinæringene, reiseliv og naturnæringene (land- og skogbruk). De aller fleste av informantene oppgir at sektoren og bedriftene i stor grad benytter seg av lærlingeordningen. For mange er dette en svært viktig rekrutteringsarena. I deler av maritim sektor har man allikevel ikke vært flinke nok, selv om behovet for arbeidskraft er stort. Mange, små bedrifter med begrensede ressurser til oppfølging er den viktigste forklaringen. Innen fornybar energi kunne man tatt inn flere, og i bygg og anleggssektoren er det mangel på lærlinger innen byggfag. I reiselivsnæringen er det spesielt de store bedriftene som har kapasitet og er flinke til å ta inn lærlinger. Jordbruksnæringen har igangsatt et prosjekt for å øke bruken av lærlinger, hvor Nordland er ett av fire samarbeidsfylker. Prosessindustrien tar i stor grad inn lærlinger, og er samtidig opptatt av å øke lærlingenes status. Samtidig har fylkeskommunens ønske om å redusere yrkesfaglige studieretninger dels vært i konflikt med industriens behov. Dette er forsterket av at noen tilbud er flyttet fra de industristedene som fortsatt har stort behov for lærlinger.

Figur 18 Antall lærlingekontrakter i Nordland 2014-2018. Kilde: Skoleportalen

Totalt var det 2.666 lærlingekontrakter i Nordland i 2018, en vekst på 43 fra året før, og 384 flere enn i 2014. Flest lærlingekontrakter var det innen teknikk og industriell produksjon med 566. Antallet var noe lavere enn i 2017, men 75 flere enn i 2014. Ser man bort fra kategorien «øvrige» (design og

håndverk, medier og kommunikasjon og helse- og oppvekstfag) så følger bygg og anleggsteknikk med 503, og elektrofag med 452. Ser man på perioden 2014-2018 så har naturbruk hatt den kraftigste veksten, med en økning i antall lærlingekontrakter på 106. Restaurant- og matfag er det eneste utdanningsprogrammet hvor antallet kontrakter har tilnærmet stabilt/svakt fallende. Dersom man går ti år tilbake i tid var antall lærlingekontrakter i dette utdanningsprogrammet nesten dobbelt så høyt.

Figur 19 Utvikling i antall lærlingekontrakter i perioden 2009 – 2018. Indeks hvor 2009=100. Kilde: Skoleportalen

Figuren over viser utviklingen i antall lærlingekontrakter i Nordland og Norge i perioden 2009-2018. Ser man på begge kjønn har det vært en vekst på 26,8 prosent i Nordland, noe sterkere enn den nasjonale veksten på 23,9 prosent. Veksten i Nordland har i hovedsak kommet for gutter, hvor veksten har vært på 35,9 prosent. For jenter har veksten vært på 8,1 prosent. Dette betyr at veksten for gutter ligger nesten 12 prosentpoeng høyere enn den nasjonale veksten, mens man for jenter ligger 15,6 prosentpoeng lavere.

Total var det 1.920 gutter som hadde lærlingekontrakter i Nordland i 2018, mens det var 746 jenter.

	Helgeland		Salten		Ofoten		Lofoten		Vesterålen	
	Lære-bedrifter	Har lærling	Lære-bedrifter	Har lærling	Lære-bedrifter	Har lærling	Lære-bedrifter	Har lærling	Lære-bedrifter	Har lærling
Alle næringsområder	599	446	483	379	185	138	235	174	253	171
Bygg og anlegg	163	132	141	113	58	45	70	53	57	38
Industri	58	42	41	33	11	11	19	13	23	13
Jordbruk og skogbruk	65	42	36	26	7	5	53	41	42	29
Fornybar energi	5	5	9	8	3	2	1	1	3	3
Overnatting og servering	18	15	20	13	5	3	7	2	11	6
Transport og lagring	34	24	21	15	9	6	8	7	14	10

Tabell 4 Antall lærlingebedrifter og antall bedrifter som har lærling fordelt på næringer

Helgeland er regionen med flest lærlingebedrifter med 599, og av disse har 446 lærlinger. Dette betyr at 74 prosent av lærlingebedriftene har lærlinger. Høyest er andelen i Salten med 78 prosent. Andelen lærlingebedrifter med lærling er lavest i Vesterålen med 67 prosent.

Bygg og anlegg er sektoren med flest lærlingebedrifter med 489, hvor 381 har lærlinger. Jordbruk og skogbruk kommer på plassen etter med 203 lærlingebedrifter, og 70 prosent har lærlinger. Dersom man tar hensyn til innbyggertallet i de enkelte regionene er det ikke så mye som skiller dem verken når det kommer til antall lærlingebedrifter eller antall med lærlinger.

4.3.3 Rekrutteringsarbeid og tilrettelegging for personer utenfor arbeidslivet

Både fiskeri- og havbrukssektoren samarbeider tett med utdanningsmiljøene for å bidra til bedre rekruttering. Samarbeid med videregående skoler har både omfattet modernisering av læreplaner og videreutdanning av lærere. Tettere kobling av studenter mot næringslivet er også prioritert, og fører til flere kandidater. NCE Aquaculture har et eget kompetanseforum, og Arena Torsk har et prosjekt med samarbeid mellom bedrift og student (BEST: Bedrift-Student). Med hensyn til å ta inn personer som står utenfor arbeidslivet er det i fokus, og ivaretas i stor grad gjennom de enkelte bedriftenes samarbeid med NAV.

I maritim sektor er det generelt krevende å få tak i rett kompetanse, både som følge av at de aller fleste bedriftene er lokalisert i distriktene og at utdanningstilbud sentraliseres. Her jobbes det med å etablere egne studietilbud, i tillegg til at det gjennomføres interne kurs. Gjennom Verftsringen Nord-Norge ser man på hvordan dette best kan organiseres og hvilke tilbud som er aktuelle. Sektoren har ikke vært flink nok til å legge til rette for personer som står utenfor arbeidslivet, der språkbarrierer er en forklaring med hensyn til innvandrere. Samtidig er man i gang med å diskutere ulike erfaringer fra enkeltbedrifter, og ser at bedre samarbeid med NAV, skolevesenet og kommuner kan bidra til en bedring.

Olje- og gassklynge Helgeland har ikke gjennomført egne rekrutteringstiltak i regi av klyngen, men har støttet seg på en samlet rekrutteringssatsing i regionen. Bedriftene er opptatt av å være åpne og inkluderende med hensyn til personer som står utenfor arbeidslivet.

I prosessindustrien vises det til trainee-ordningen Kandidat Helgeland, hvor 14 av 15 traineer er utplassert i en av klyngebedriftene i år. Arctic Cluster Team (ACT) har et samarbeid med de videregående skolene på Helgeland om fagarbeidere, noe som også inkluderer at eksisterende lærlinger læres opp til å bli gode ambassadører for sitt fagområde. ACT samarbeider med SINTEF om tverrfaglige sommerjobber for studenter, og arrangerte i 2019 en [bærekraftcamp](#) sammen med NTNU. ACT har også lagt til rette for å vise frem industrien med hensyn til valg av utdanningsretninger, og å vise frem industrien. Innvandrere og unge er i fokus på gjennom [Besity](#), en nyoppstartet bedrift som har spesialisert seg på verdiskaping gjennom mangfold og inkludering på arbeidsplassen.

I energisektoren stilles det svært strenge sikkerhetskrav når det jobbes med strøm, og selv om man har forsøkt å få til bedre tilrettelegging for personer utenfor arbeidslivet har det vist seg vanskelig.

Bygg og anleggssektoren jobber aktivt med holdningsskapende arbeid i ungdomsskolen, for å vise frem mulighetene som finnes. De samarbeider tett med Nordland fylkeskommune om å dimensjonere yrkes- og byggfaglige utdanninger. De har også tett samarbeid med UiT i Narvik for å videreutvikle fagskoletilbud og høyere utdanninger. Sektoren har et betydelig kompetansebehov, og jobber derfor aktivt med etter- og videreutdanningstilbud. De deltar aktivt på messer i hele landsdelen. Sektoren samarbeider med NAV for å tilrettelegge for personer som står utenfor arbeidslivet, hvor manglende språkkompetanse er en utfordring med hensyn til sikkerhetsrisiko. Sektoren ønsker å tilrettelegge i større grad, og ser stor nytte i å utnytte denne arbeidskraftreserven.

I reiselivssektoren oppgir Innovative Opplevelser (InnOpp) at de drifter en Facebook-gruppe hvor alle medlemmene legger ut ledige stillinger. De tilrettelegger også for at elever og studenter involveres i ulike oppgaver knyttet til [Norsk Opplevelseskonferanse](#).

Landbrukssektoren har jobbet med rekruttering i en årrekke. Et prosjekt går ut på å motivere ungdom til å velge landbruk på videregående skole. Et annet prosjekt går ut på å motivere ferdig utdannede studenter innen landbruk til å velge landbruket som arbeidsplass.

Skogbrukssektoren har et landsdekkende, felles rekrutteringssamarbeid-[Velg Skog!](#) ALLSKOG støtter Mosjøen videregående skole med utstyr og maskiner for at det skal kunne gis en god opplæring. ALLSKOG har lenge vært en IA-bedrift, og har tett kontakt med NAV og Arbeidslivssenteret. De har flere gode eksempler der arbeidsevne er utprøvd og i noen tilfeller har det også resultert i lengre ansettelsesforhold. ALLSKOG har også tett dialog med [Hogst AS](#), som er en sosial entreprenør. Hogst AS hjelper tidligere straffedømte ved å tilby dem opplæring og fast jobb som skogsarbeidere gjennom manuelt fysisk skogsarbeid.

4.3.4 Bærekraftige innkjøpsordninger

Sjømatsektoren jobber aktivt med å innarbeide bærekraftige innkjøpsordninger, og det stilles også krav til det gjennom ulike sertifiseringer.

I prosessindustrien har det vært gjennomført egne kurs med fokus på innkjøp, hvor en rekke av de store bedriftene har deltatt (både innkjøpere og leverandører). Bedriftene i ACT har også vært aktive overfor myndighetene for at kriteriene skal bli strengere ved offentlige innkjøp. Innen fornybar energi deltar mange i innkjøpsamarbeid hvor det stilles en rekke slike krav.

I bygg og anleggssektoren er det stort fokus på bærekraftige innkjøpsordninger, drevet frem av bransjeorganisasjonene som ønsker strengere krav. Innleid arbeidskraft er et viktig tema, og det jobbes med å sikre gode og like lønns- og arbeidsvilkår, samt å standardisere kontrakter. Det er også satt fokus på miljøvennlige byggematerialer.

Innen skogbruk stiller ALLSKOG krav til skogeierne om at de bare kan levere dersom det er i henhold til standarden (PFEC). Sektoren har en bransjekampanje som blant annet omfatter miljøvennlige innkjøp – [Tenk Tre](#).

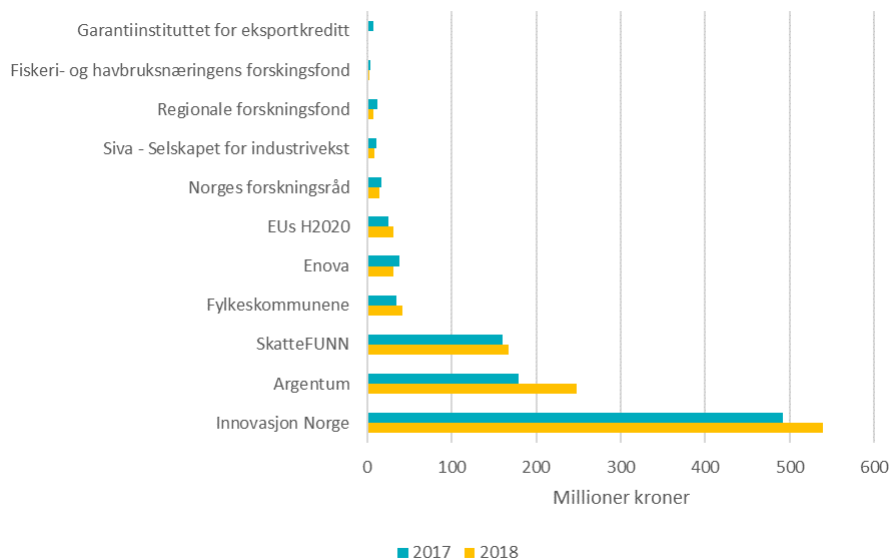
4.4 Innovasjon

FNs niende bærekraftsmål handler om å bygge solid infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon. Også bærekraftsmål 8 (Anstendig arbeid og økonomisk vekst har delmål knyttet til innovasjon).

4.4.1 Næringspolitiske virkemiddel

Ett av delmålene under bærekraftsmål 8 er at det skal fremmes en utviklingsrettet politikk som støtter produktiv virksomhet, opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i antallet svært små, små og mellomstore bedrifter, blant annet ved å sørge for tilgang til finansielle tjenester.

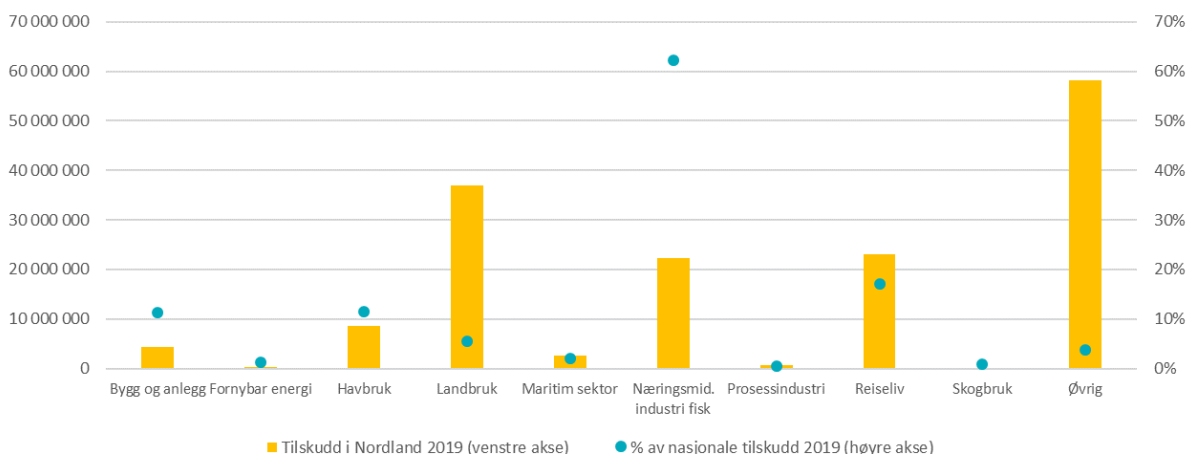
Statistikken gir en oversikt over ulike former for bistand fra det offentlige virkemiddelapparatet for innovasjon, forskning og utvikling i næringslivet.

Figur 20 Næringspolitiske virkemidler til næringsliv i Nordland i 2017 og 2018. Kilde: SSB

Totalt ble det gitt 1,1 milliarder kroner i offentlig støtte til næringslivet i Nordland i 2018. Dette var en vekst på 11,4 prosent fra 2017. Dette var langt sterkere vekst enn man så nasjonalt med 6,5 prosent i samme periode. Samtidig utgjorde Nordland sin andel 3,2 prosent av den totale offentlige støtten. Tar man i betraktning at Nordland har 4,6 prosent av befolkningen i Norge er denne andelen noe lavere enn den burde ha vært. Av de 1,1 milliardene i Nordland utgjorde lån, garantier og annen risikokapital fra Innovasjon Norge nærmere 460 millioner kroner (14,4 prosent av totalen nasjonalt). Egenkapitalinvesteringer gjennom det statlige investeringselskapet Argentum utgjorde rundt 250 millioner kroner. Resterende 390 millioner kroner var i hovedsak tilskudd, hvor SkatteFUNN var den største virkemiddelaktøren med rundt 170 millioner kroner (3 prosent av totalen nasjonalt).

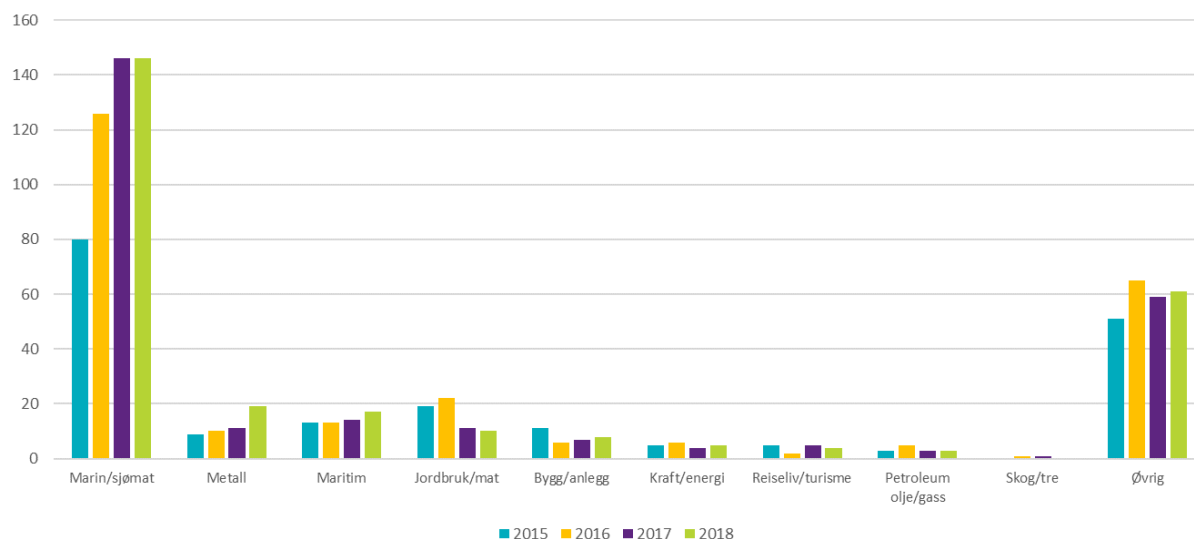
Totalt var det 1.357 støttemottakere i 2018, en vekst på 11,8 prosent fra 2017. Altså om lag samme vekst som i offentlig støtte.

Figur 21 Tilskudd fra Innovasjon Norge til sektorer i Nordland i 2019 (kroner). Bearbeidet av KPB

Nye tall fra Innovasjon Norge viser at det ble gitt 157 millioner kroner i tilskudd til næringslivet i Nordland i 2019. Ved å kategorisere tilskuddene etter de sektorene som denne rapporten fokuserer på ser man at landbruk mottok mest med 37 millioner, fulgt av reiseliv og havbruk med 23 millioner hver. Det ble ikke gitt tilskudd til flåteleddet innen fiskeri, men det ble gitt betydelig med lån. Av de totale nasjonale tilskuddene (verdi) ser man at Nordland mottok en stor andel av det som knyttes til

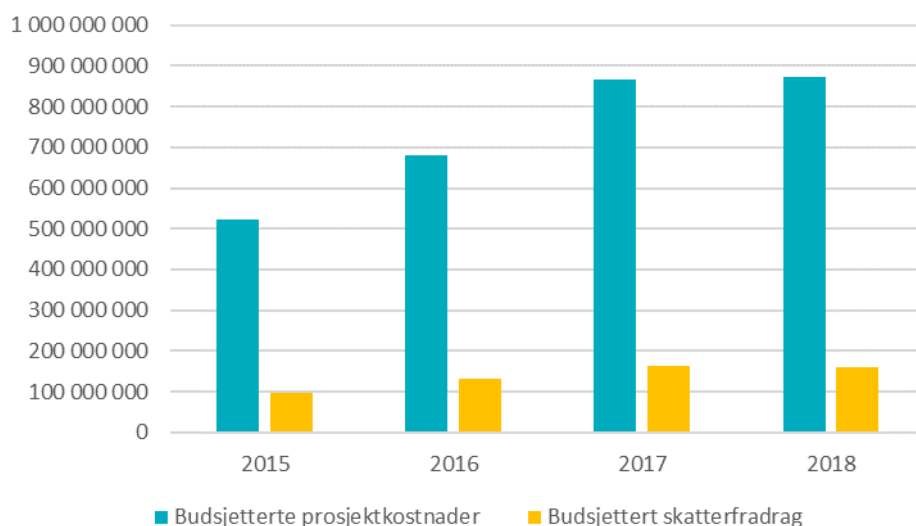
sjømatrelatert næringsmiddelindustri (62,3 prosent). Også innen reiselivet hadde Nordland god uttelling med 17 prosent av de nasjonale tilskuddene.

Figur 22 Antall SkatteFUNN-prosjekter i Nordland i 2015-2018 fordelt på sektor

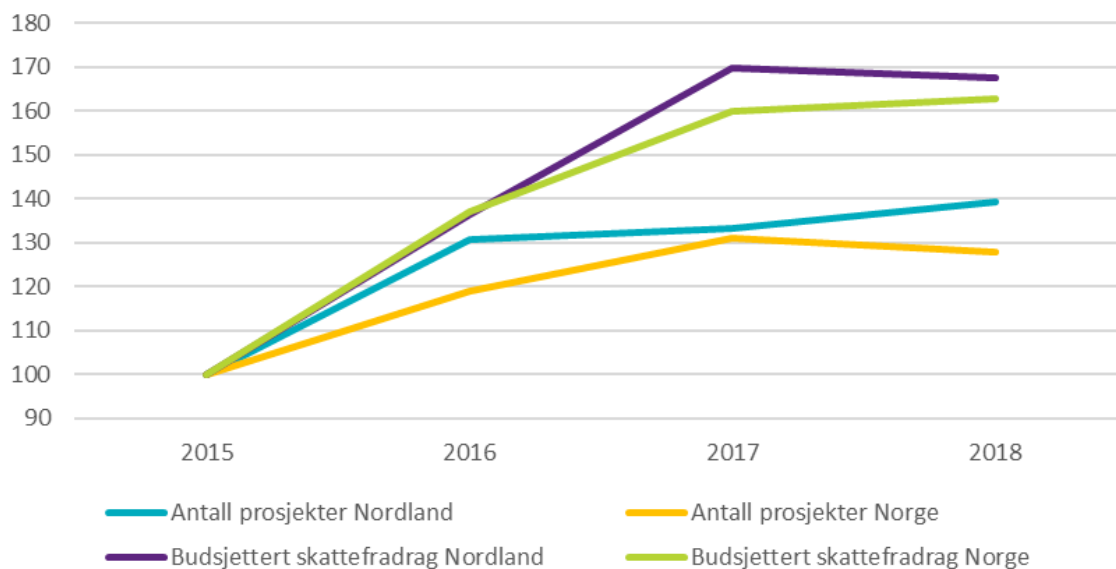
Totalt ble det innvilget 273 SkatteFUNN-prosjekter i Nordland i 2018. 212 av disse prosjektene kan fordeles på de sektorene som denne utredningen fokuserer på, de resterende 61 er plassert i kategorien «Øvrig».

Figur 222 viser at over halvparten av de innvilgede SkatteFUNN-prosjektene i 2018 var innen marin/sjømat. Nivået var uendret fra 2017, men sammenlignet med verdien i 2015 har det vært en vekst på over 80 prosent. Selv om det ikke er mange virksomheter i metallindustrien, så får de i stor grad gjennomslag for sine prosjekter. I 2018 ble 19 prosjekter godkjent. I perioden 2015-2017 lå nivået på mellom 9 og 11.

Figur 23 SkatteFUNN, godkjente prosjektkostnader og beregnet skattefradrag i Nordland 2015-2018 (kroner)

De budsjetterte prosjektkostnadene i de innvilgede søknadene lå på 872 millioner kroner i 2018. Dette var en marginal vekst på 0,4 prosent fra 2017. Samtidig var nivået betydelig høyere enn i 2015 og 2016 da verdiene var henholdsvis 522 og 681 millioner kroner. Det budsjetterte skattefradraget var på 161 millioner kroner i 2018.

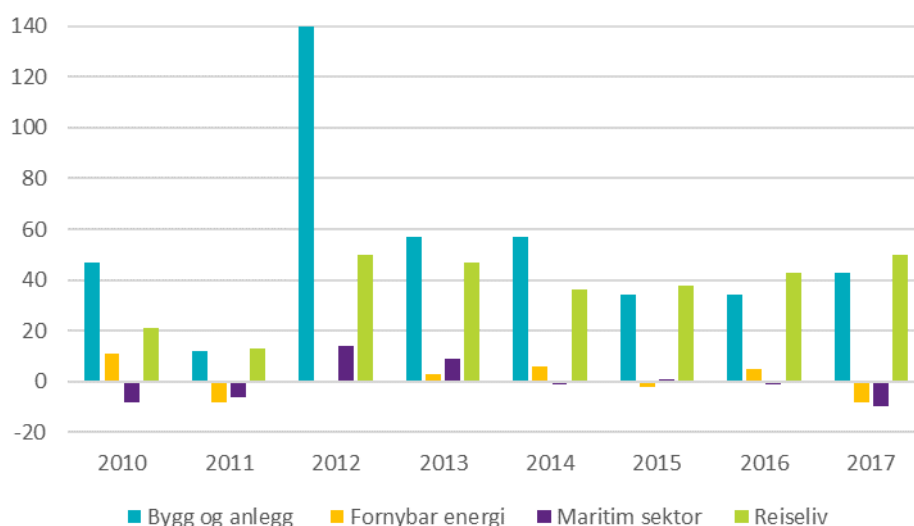
Figur 24 SkatteFUNN utvikling i prosjekter og skattefradrag, indeks 2015=100

Dersom man indekserer utviklingen og setter 2015=100, så kan man se at Nordland i perioden har hatt en noe mer positiv utvikling både for antall innvilgede prosjekter og budsjettert skattefradrag.

Det er verdt å bemerke at det er et stort potensial i å øke SkatteFUNN-finansieringen i Nordland. Av de totale budsjetterte prosjektkostnadene i Norge utgjorde Nordland 2,8 prosent. Av de totalt 7.440 godkjente prosjektene i Norge var 3,7 prosent i Nordland. Gjennomsnittlig skattefradrag er også betydelig lavere i Nordland enn i Norge. I 2018 fikk man i snitt et skattefradrag i på 590.000 i Nordland, mens tilsvarende verdi nasjonalt var 766.000.

4.4.2 Nye foretak

Innovasjon kan også måles i form av antall nye foretak innenfor sektorene.

Figur 25 Netto vekst i antall foretak 2010-2017. Kilde: SSB, bearbeidet av KPB

Figuren ovenfor viser utviklingen i nye foretak registrert i Enhetsregisteret, fratrukket selskaper som har blitt nedlagt det samme året. For samtlige år i tidsperioden har det blitt etablert flere foretak innen reiseliv og bygg og anlegg enn som har blitt lagt ned. Det er verdt å merke seg den høye

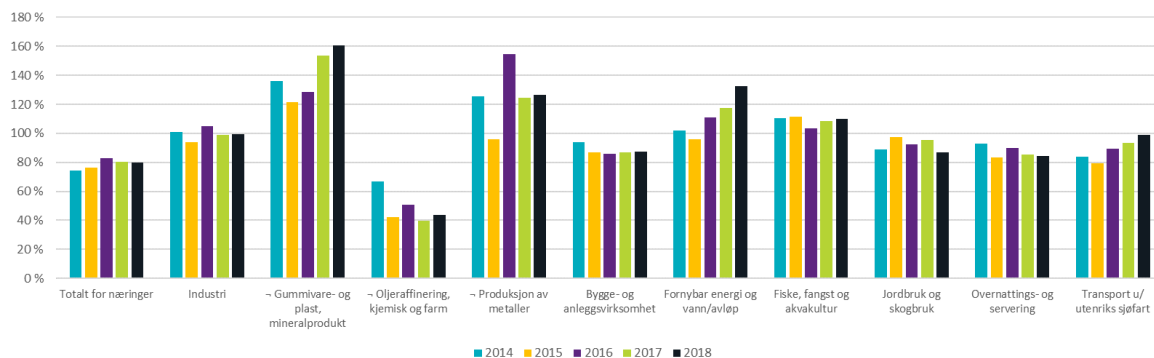
etableringsfrekvensen innen bygg og anlegg i 2012, som var et svært godt år for sektoren. Etableringer innen fornybar energi og maritim sektor er ofte mer kapitalintensive, og etableringsraten er derfor mye lavere for de enkelte årene. I 2017 var det imidlertid flere selskaper som ble lagt ned i disse sektorene, enn som ble etablert.

4.5 Økonomisk vekst

4.5.1 Produksjon per sysselsatt

Produktivitet innenfor sektorene er utfordrende å måle. En vanlig metode for å måle produktivitet er produksjon per sysselsatt ved bruk av fylkesfordelt nasjonalregnskap.

Bruttoprodukt blir ofte omtalt som verdiskapingen i de enkelte næringene. Bruttoprodukt er differansen mellom produksjon og produktinnsats. Bruttoprodukt per sysselsatt er bruttoproduktet dividert med antall sysselsatte. Næringsgrupper som kjennetegnes ved høyt bruttoprodukt per sysselsatt, er blant annet finansielle tjenester, eiendomsdrift, IKT-virksomhet og teknisk tjenesteyting. Dette er næringer som man i stor grad finner i Oslo, og i mer begrenset grad i Nordland. Tallene trekkes også noe ned av at bruttoproduktet i offentlig forvaltning er basert på kostnader, som betyr at kapitalavkastning (utbytte) ikke inkluderes. Dette gir utslag i at man i Nordland ligger 20 prosent lavere enn landsgjennomsnittet når det kommer til bruttoprodukt per sysselsatt.

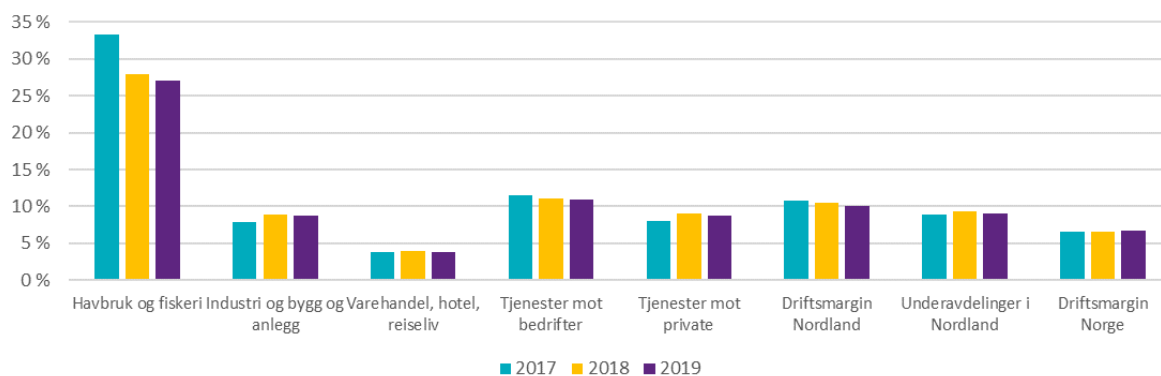

Figur 26 Verdiskaping per sektor i Nordland, målt per sysselsatt relativt til nasjonalt nivå. Kilde: SSB

I forhold til de næringene som det fokuseres på i denne rapporten kan man merke seg at industrien ligger om lag på landsgjennomsnittet. Snittet i Nordland trekkes ned av begrenset oljevirkosomhet, mens vi for produksjon av metaller og mineralprodukter ligger betydelig over landssnittet. Det har vært en kraftig vekst i verdiskapingen innen fornybar energisektoren de siste fem årene, og for transportsektoren begynner man å nærme seg et nasjonalt nivå etter å ha ligget betydelig under. For sjømatsektoren har man også en verdiskaping per sysselsatt som ligger noe over det nasjonale nivået.

4.5.2 Lønnsomhet

Figuren nedenfor viser lønnsomheten målt i form av driftsmargin for næringer i Nordland.

Figur 27 Driftsmargin i sektorer i Nordland, utvikling 2017-2019 og anslag for 2020. Kilde: Indeks Nordland

Havbruk og fiskeri hadde en driftsmargin på fenomenale 27 prosent i 2019. Nivået var fortsatt høyt, selv om toppen ble nådd i 2017 med 33 prosent. Industri og bygg og anlegg hadde en driftsmargin på 8,7 prosent, en liten reduksjon fra 2018. Mens bygg og anlegg har opplevd stabilt lav driftsmargin, har industrien hatt økende marginer som følge av svak kronekurs. Varehandel, reiseliv og transport hadde en driftsmargin på 3,8 prosent i 2019. Trenden med svakt avtakende marginer fortsatte også i 2019. Marginene har vært under press i varehandelen og transportsektoren, men det i reiselivet har vært moderat økning i prisene for overnatting som følge av god etterspørsel og mange turister.

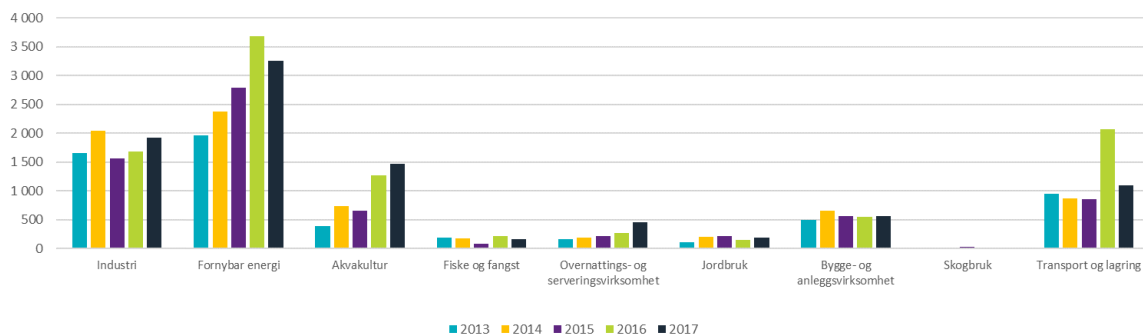
For Fastlands-Norge er det en forsiktig vekst i lønnsomheten, mens det for alle sektorer i Nordland er en forsiktig negativ trend i lønnsomhetsutviklingen. Lønnsomheten indikerer at Nordlands næringsliv har en god drift og er attraktive sammenlignet med bedrifter i andre regioner av Norge. Bedriftene forsvarte også lønnsomheten godt i en periode med høy vekst i aktiviteten.

4.5.3 Investeringer

Investeringsnivået i næringslivet i fylket har stor betydning for å sikre en bærekraftig utvikling i årene fremover. Investeringer er viktige både for å opprettholde produksjon, men også for å kunne ta i bruk ny og mer miljøvennlig teknologi.

Det fylkesfordelte nasjonalregnskapet har oversikt over gjennomførte bruttoinvesteringer⁷ i fast realkapital på næringsnivå. Figuren viser utviklingen i bruttoinvesteringer i Nordland i utvalgte sektorer i perioden 2013-2017.

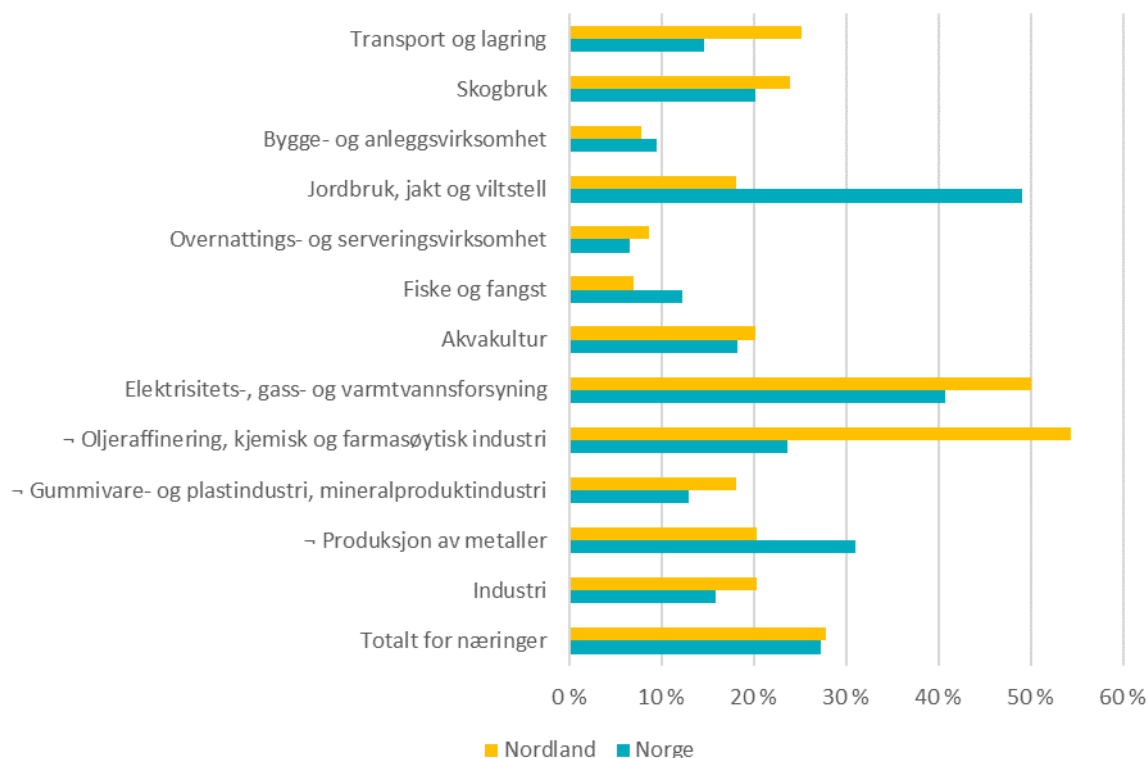
⁷ Anskaffelser av ny fast realkapital, pluss kjøp minus salg av eksisterende fast realkapital. Fast realkapital består av både materiell realkapital (boliger, andre bygninger, anlegg, transportmidler, maskiner, annet produksjonsutstyr, livdyr- og frukttrebestand mv.) og immateriell realkapital (leting etter mineraler - inklusive råolje og naturgass, EDB-programvare, originalverk innen kunst mv.)

Figur 28 Bruttoinvesteringer i utvalgte sektorer i Nordland 2013-2015 (millioner kroner). Kilde: SSB

Samlet for disse ble det investert for nærmere 9,1 milliarder kroner i 2017, noe lavere enn i 2016 da det ble investert for 9,9 milliarder kroner. Fornybar energi dominerer oversikten, med over 1/3 av investeringene. Selv om investeringene falt noe fra 2016 er trenden økte investeringer i denne sektoren. Det gjennomføres også betydelige investeringer i industrien, og i 2017 beløp disse seg til 1,9 milliarder. Det er mindre utslag mellom årene enn det er i mange andre sektorer. Det er verdt å merke seg veksten i investeringer som det har vært innen akvakultur. I 2013 var investeringene på i underkant av 400 millioner, og i løpet av femårsperioden har disse økt til nærmere 1,5 milliarder.

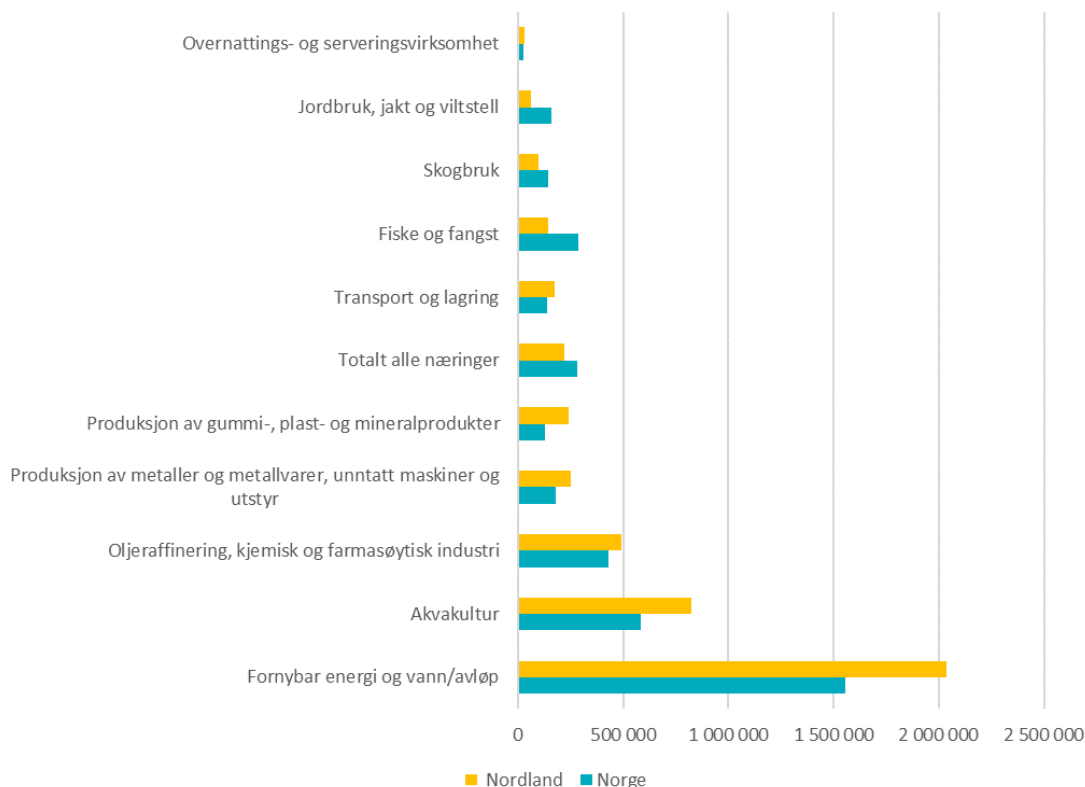
For å kunne sammenligne investeringer i næringer av ulik størrelse med hverandre og med landet som helhet har vi gjort en beregning hvor vi ser på bruttoinvesteringene som andel av bruttoprodukt. Dette er illustrert i figuren nedenfor hvor vi sammenligner næringene i Nordland med landet som helhet.

Figur 29 Bruttoinvesteringer som andel av bruttoproduktet (verdiskapingen) i Nordland og Norge, snitt 2013-2017

Som figur 29 viser er investeringene målt som andel av bruttoproduktet høyere i Nordland innenfor de fleste sektorene i perioden 2013-2017. Investeringsandelen i Nordland er lavere enn for landet totalt

sett innenfor bygg og anlegg, jordbruk, fiske og den delen av industrien som driver med produksjon av metaller.

Figur 30 Bruttoinvesteringer per sysselsatt i utvalgte sektorer i Nordland og Norge, snitt for 2013-2017. Kilde: SSB

I snitt investerer næringslivet i Norge for 281.000 kroner per sysselsatt. Dette er noe høyere enn i Nordland hvor det investeres for 220.000 kroner. Av figuren over kan man se at det gjennomføres betydelige investeringer i fornybar energi og havbruksnæringen, og hvor nivået i Nordland ligger godt over landsgjennomsnittet. I den kraftfordelende industrien gjøres det også investeringer per sysselsatt som er over det nasjonale snittet. For jordbruk, skogbruk og fiske ligger investeringene lavere enn hva som er snittet for sektorene nasjonalt. Lavest er investeringene i overnattings- og serveringsvirksomhet med kun 33.000 kroner per sysselsatt i Nordland. Dette er noe høyere enn det nasjonale snittet på 28.000.

Bruttoinvesteringene i fast realkapital for alle næringer økte totalt med 37 prosent i Fastlands-Norge fra 2008 til 2017, tilsvarende tall for Nordland var 44 prosent.

4.6 Case - biogassanlegg

Ferger og tog i Nordland kan bli drevet på fiskeslam og kumøkk

Et biogassanlegg basert på fiskeavfall og gjødsel er under planlegging i Sandnessjøen. Et slikt anlegg er på mange måter et kinderegg, sier nestleder for Bondelaget i Nordland; Trond Bjørkås: det bidrar til å redusere klimagassutslipp og løser spesifikke utfordringer i landbruks- og havbrukssektoren.

I Norge står jordbruket for om lag ni prosent av de samlede klimagassutslippene. Utslippene kommer i all hovedsak fra gjødsel og gass fra dyrene.

- Landbruket er offensiv i det å finne løsninger på de globale klimautfordringer og vi skal bidra med vår del, sier Trond Bjørkås. Det skal skje med mer klimavennlig produksjon, samtidig skal vi opprettholde vår egen matproduksjon – i tråd med Parisavtalen. Vi har derfor inngått en frivillig klimaavtale med staten, der vi skal redusere utslippene våre med 5 millioner CO₂-ekvivalenter fram mot 2030. Biogassanlegg blir pekt ut som én mulig løsning, der målet er at vil skal øke gjødslet inn i biogassanlegg fra 1 prosent, som er status i dag, til 25 prosent.

Med dette som bakgrunn gjennomførte NIBIO, LetSea, SHMIL og Bondelaget sammen med flere andre aktører en mulighetsstudie for å se på lønnsomheten i et regionalt biogassanlegg.

- Vi regnet på råstoffene som er tilgjengelige, og kom fram til at et slikt anlegg ville være lønnsomt uansett hvor vi plasserte det, men spesielt lønnsomt i nærheten av Alstahaug på grunn av nærheten til fiskeavfall.

- Det er først når du blander fiskeavfall og gjødsel med gjerne andre typer råstoffer at du får de store effektene, legger Bjørkås til.

Biogass dannes når organisk materiale brytes ned uten at oksygen er til stede. I naturen skjer det i myr- og sjøbunnen, og i magen på kua. Gassen er en blanding av metan og karbondioksid. 40 prosent av energien som produseres på et biogassanlegg kan leveres eksternt i form av elektrisitet, varme eller drivstoff. I tillegg gir biogassanlegget mange andre fordeler:

- Når gjødslet har vært gjennom biogassanlegget, sitter vi igjen med restavfall som er mer egnet for husdyrgjødsel, fortsetter Bjørkås. Det er både mer næringsrikt og enklere å spre utover jordene, og gir av den grunn mer næring til plantene. Med dette reduserer vi dermed behovet for handelsgjødsel, tillegg til at bioresten er luktfri. Bruk av fiskeslam i produksjonen gjør også at dette avfallet får ny verdi.

Flere aktører fra ulike næringer har inngått intensjonsavtaler knyttet til blant annet leveranser til biogassanlegget og salg av gass:

- Det er snakk om investeringer for 400 millioner kroner, så skal vi få det til må vi få med andre næringer, sier Bjørkås.

Anlegget i Sandnessjøen kan ha oppstart så tidlig som 2022, og vil alene kunne erstatte 8 millioner liter diesel. Også flere andre steder i Nordland planlegges det biogassanlegg.

5 Bærekraftig miljø- og klimautvikling i sektorene

Miljømessig bærekraft kan defineres som bruk av naturens ressurser, samtidig som samfunnet tar vare på naturen og klima.

Gjennom blant annet CO₂-utslipp til luft, utslipp av fosfor og nitrogen i vann og avløp, nedbygging (omdisponering) av dyrket mark og uttak av tømmer, mineraler og vannkraft er næringslivet med på å påvirke miljø og klima.

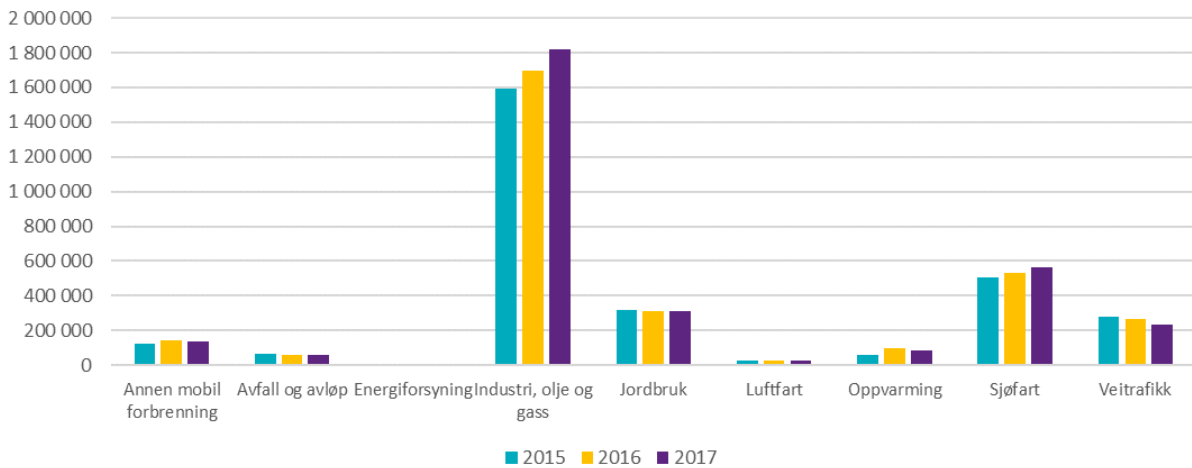
I enkelte tilfeller vil det være snakk om påvirkning av lokalt miljø, mens det i andre tilfeller vil være snakk om regional og/eller nasjonale påvirkning. I ytterste konsekvens vil påvirkningen være global; det vi gjør i Nordland påvirker resten av verden og omvendt. Klimaendringer, sammen med liv på og under vann, er eksempler på dette.

Figur 31 Analyseområder som sier noe om miljømessig bærekraft

5.1 Klimautslipp

Reduksjon av de menneskeskapte utslippene av klimagasser står sentral i arbeidet for å oppnå en bærekraftig miljø- og klimautvikling. Det er store regionale forskjeller på klimagassutslippene i Norge. Nordland som et av landets store industrifylker har naturligvis større utslipp enn fylker som ikke har industri. Samtidig er deler av utslippene knyttet til en prosessindustri som leverer produkter verden trenger med lavest mulig klimafotavtrykk. I den forbindelse er det viktig å veie de lokale utslippene opp mot de globale, dersom industrivirkosomhetene ble flyttet til Europa eller Asia. Det fører til såkalt karbonlekkasje, som vil føre til at en vil øke de totale utslippene. Til grunn for dette ligger det at Norge produserer disse produktene med fornybar energi og i stor grad ved hjelp av teknologi, som både renser og effektiviserer produksjonen. Gjennom arbeid i bedriftene og samarbeid i ulike nettverk jobbes det kontinuerlig med å redusere utslipp for å etter hvert bli karbonnøytrale.

Figur 32 Utslipp av klimagasser i Nordland, målt i tonn CO₂-ekvivalenter. Kilde: Miljødirektoratet

Figuren viser de totale klimagassutslippene fra Nordland, fordelt på ni sektorer. Utslippene måles i CO₂-ekvivalenter, som betyr at hver gass vektet etter gassens globale oppvarmingspotensial. Klimagassene CO₂, metan (CH₄) og lystgass (N₂O) er inkludert i tallene. Tallene omfatter de direkte, fysiske utslippene som skjer innenfor fylkets geografiske grense.

De totale utslippene Nordland var 3,2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2018. Det finnes kun sammenhengende data for de tre siste årene, og i denne perioden har utslippene økt med 8,6 prosent. Tilsvarende var de totale utslippene på nasjonalt nivå 52,5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter, men der utslippene er redusert med 3,4 prosent i samme periode.

Svært mye av veksten i Nordland kan tilskrives industri, olje og gass som har økt utslippene med 226 tusen tonn. Sektoren utgjorde med sine 1,8 millioner tonn CO₂-ekvivalenter, 56 prosent av de totale utslippene i fylket.

Med 560 tusen tonn CO₂-ekvivalenter i 2017 er sjøfart den nest største sektoren målt i utslipp. Sektoren har hatt en økning i utslippene på 10,8 prosent i perioden 2015-2017. For sjøfart finnes det også tall for 2018. Disse viser at utslippene fortsatte å øke til 571 tusen tonn. Passasjertrafikk er den største utslippskilden i sjøfarten med 216 tusen tonn i 2018. Trenden har imidlertid vært positiv de siste årene med reduserte utslipp, selv om nivået er høyere enn i 2015. Ut over passasjertransport er det frakteskip (stykkgods- og bulkskip) og cruiseskip som har bidratt mest til veksten i utslippene.

Både jordbruket og veitrafikken har redusert sine utslipp i perioden 2015-2017. Disse sektorene hadde utslipp på henholdsvis 311 og 234 tusen tonn CO₂-ekvivalenter i 2017.

5.2 Vannforurensing langs kysten

En del av næringsaktiviteten i Nordland kan gi negative konsekvenser for vannkvaliteten og livet under vann. Bærekraftsmål 6 har blant annet som mål å sørge for bedre vannkvalitet ved å redusere forurensning, avskaffe avfallsdumping og mest mulig begrense utslipp av farlige kjemikalier og materialer. Bærekraftsmål 14 fokuserer på at vi skal bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling. Alle former for havforurensning må reduseres, særlig fra landbasert virksomhet, herunder forurensning forårsaket av marin forsøpling og næringsstoffer. Norge har forpliktet seg til å bedre tilstanden i vann og vassdrag gjennom EUs vanddirektiv.

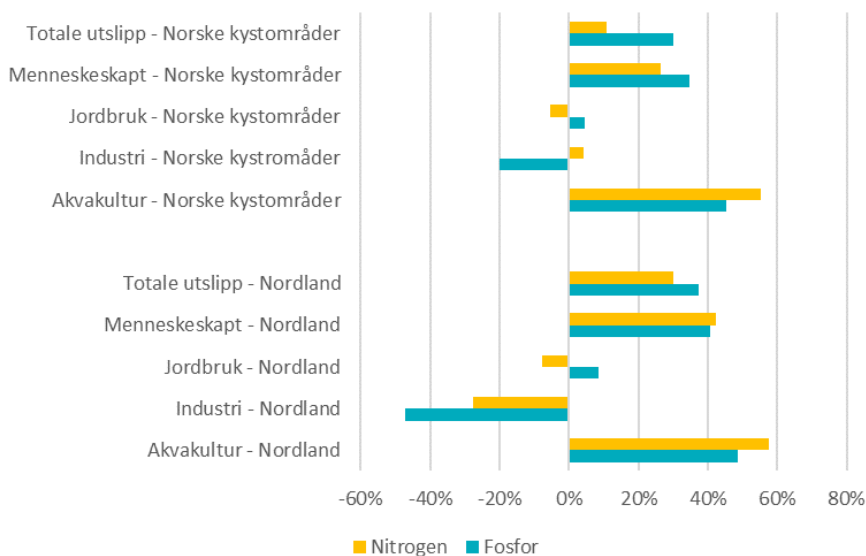
Havbrukssektoren er den største kilden til menneskeskapte utslipp av næringsstoffer som nitrogen og fosfor langs kysten. I 2017 hadde vi et menneskeskapt utslipp på 12.694 tonn fosfor langs

kystområdene i Norge, hvorav 17,7 prosent er i kystsonen til Nordland. Havbrukssektoren i Nordland hadde et utslipp på 2.033 tonn, mens industri og jordbruk hadde et utslipp på henholdsvis 20 og 38 tonn i 2017. Menneskeskapte utslipp av nitrogen i 2017 i norske kystområder var 108.755 tonn, hvorav 12,7 prosent var i Nordland (13.828 tonn). Havbruk i Nordland hadde et utslipp på 11.730 tonn nitrogen, mens industri og jordbruk hadde et utslipp på henholdsvis 406 og 508 tonn.

Store tilførsler av næringsalter kan gi høy algeproduksjon. Når algene dør, synker de ned til bunnen og brytes ned. Nedbrytningen forbruker oksygen og kan føre til lavt oksygeninnhold på sjøbunnen, som igjen kan gi konsekvenser for bunnlevende dyr og fisk. Vannutskiftingen i fjordene har ofte god vannutskifting som forhindrer opphoping av næringsaltene. Det er imidlertid usikkerhet knyttet til hvor store mengder næringsalt fjordene tåler. I tillegg til næringsaltene fosfor og nitrogen kan også havbruksnæringen være ansvarlig for utslipp av miljøgifter gjennom fôret. Bedre fôringsrutiner har ført til at utslippene per tonn produsert fisk nå er redusert, sammenlignet med da næringen var ny.⁸

Gjennom et prosjekt overvåker NIVA seks fjorder med havbruksaktivitet i Nordland. Resultatene viser at miljøtilstanden i fjordene er gode. Noen av fjordene er dessuten næringsfattige, slik at tilførsel av næringsalter kan ha positiv effekt.

Figuren nedenfor viser en oversikt over utviklingen i menneskeskapte utslipp av fosfor og nitrogen fra 2008 til 2017, for landet som helhet og for vannregionen Nordland.

Figur 33 Utslipp av fosfor og nitrogen i kystsonene 2008-2017, prosentvis utvikling. Kilde: NIVA/Miljødirektoratet

I takt med at havbrukssektoren har økt produksjonen i Nordland har også utslippene av både fosfor og nitrogen økt, men henholdsvis 48,7 og 57,6 prosent. Industrien i Nordland viser en betydelig nedgang i utslippene av disse næringsaltene med en reduksjon i utslipp av fosfor på 51 prosent, og en reduksjon av nitrogen på 42 prosent. Jordbruket har redusert utslippene av nitrogen med 7,7 prosent men har økt utslippene av fosfor med 8,6 prosent.

En sammenligning av utviklingen viser at utslippene fra havbrukssektoren er litt høyere enn for landet som helhet. Samtidig må man være oppmerksom på at Nordland står for om lag 20 prosent av havbruksproduksjonen i landet. Det er ingen betydelige forskjeller mellom Nordland og andre havbruksfylker når det gjelder utslipp. Industrien i Nordland har en merkbar større reduksjon i

⁸ Miljødirektoratet

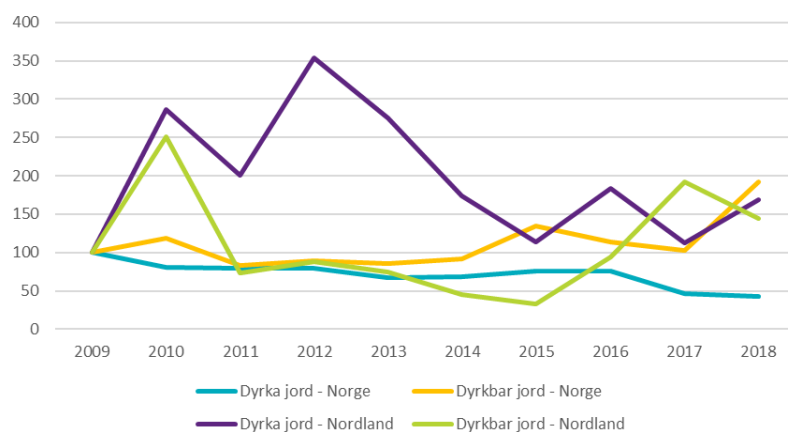
utslippene av fosfor enn totalt for landet. Det er en økning i utslippene av nitrogen fra norsk industri på 4,3 prosent, mens Nordland har en nedgang på 47,3 prosent. Jordbruket hadde en nedgang i utslippene av nitrogen både i Nordland i landet som helhet. Utslippene av fosfor fra jordbruket økte med 4,7 prosent i Norge og 8,6 prosent i Nordland.

5.3 Arealbruk

Hvordan vi benytter våre tilgjengelige arealer vil ha betydning for klimagassutslipp og andre miljøpåvirkninger. Arealbruken knyttes som regel til bærekraftsmål nummer 2 og 13. Nedbygging av matjord blir ofte sett på som negativt i forhold til miljø.

I 2018 var det i Nordland 553.677 dekar jordbruksareal i drift, som utgjør 5,6 prosent av det norske jordbruksarealet. Fulldyrket jord i Nordland var 441.470 dekar, 5,5 prosent av landet som helhet.

Figuren nedenfor viser utviklingen i omdisponering av dyrka jord og dyrkbar jord (dekar) i Nordland sammenlignet med tall for hele landet.

Figur 34 Utvikling i antall dekar dyrka jord og dyrkbar jord til andre formål enn landbruk. Kilde: SSB

Det er store år-til-år forskjeller. Totalt for tiårsperioden 2009 til 2018 var det en omdisponering av 4.813 dekar dyrka og dyrkbar jord i Nordland til andre formål enn landbruk. Fra 2009 til 2018 var det nærmere en halvering i dekar omdisponert dyrket jord til annet formål enn landbruk for landet som helhet. I samme periode har det vært en økning på 67 prosent i antall dekar omdisponert dyrka jord i Nordland til andre formål enn til landbruk. Det er flere grunner til at vi bør være forsiktig med å omdisponere dyrka jord til andre formål enn jordbruk. Det ene er matsikkerhet. I Norge og i Nordland har vi lite jordbruksarealer sammenlignet med mange andre land. Arealer egnet for nydyrking er en knapp og begrenset ressurs. For å trygge matsikkerheten også i krisetider, er selvberging viktig. Landbrukssektoren er en forutsetning for levende bygder, og kulturlandskapet utgjør noe av grunnlaget for oss som reiselivsnasjon. Gårdsturismen er økende og gir inntekter til både lokale aktører og reiselivsnæringen. Vi må også vurdere kulturhistoriske og biologiske verdier som kan bli skadelidende eller forsvinne ved gjengroing eller nedbygging av jordbruksareal⁹.

5.4 Ren energi

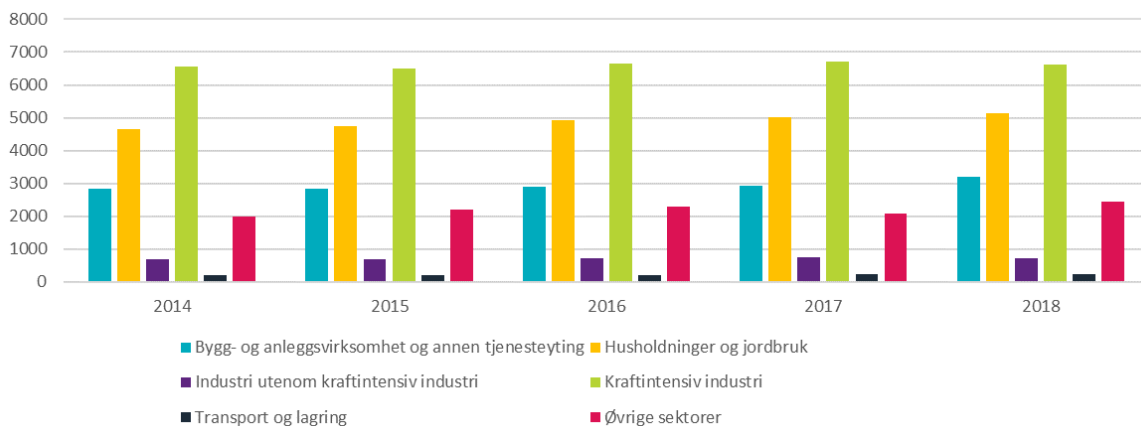
Bærekraftsmål 7 sier at alle skal få tilgang til ren energi. Andelen fornybar energi av totalt energiforbruk skal økes. Nordland kan bidra til at bærekraftsmålet nås både gjennom å produsere fornybar energi,

⁹ Landbruksdirektoratet

bruke mer i egen produksjon, men også gjennom å bidra til utvikling av teknologi knyttet til fornybare energiformer. Overgang fra fossil til fornybar energi er et sentralt tiltak for å nå klimamålene.

God og sikker tilgang på fornybar energi har vært en avgjørende faktor for samfunns- og industriutviklingen i Nord-Norge. Historisk sett har vannkraft vært, og er fortsatt en stor bidragsyter til verdiskapingen i landsdelen og representerer en stor kapitalbase. Sol, vind og vann er i ferd med å forandre energimarkedene og vil være avgjørende for at verden skal nå sine klimamål. Norge er blant verdens største produsenter av vannkraft. Figur 6 i kapittel 4.1.1 viser det betydelige kraftoverskuddet Nordland har. Miljømessig vil det være en fordel om Nordland kunne benytte mer av dette overskuddet i ny industrivirksomhet, i tillegg til en stor grad av elektrifisering av transport- og andre næringssektorer i fylket.

Figuren nedenfor viser nettoforbruket av elektrisk kraft målt i GWh i Nordland fordelt på sektorer.

Figur 35 Nettoforbruk av elektrisk kraft i GWh i Nordland, fordelt på sektorer. Kilde: SSB

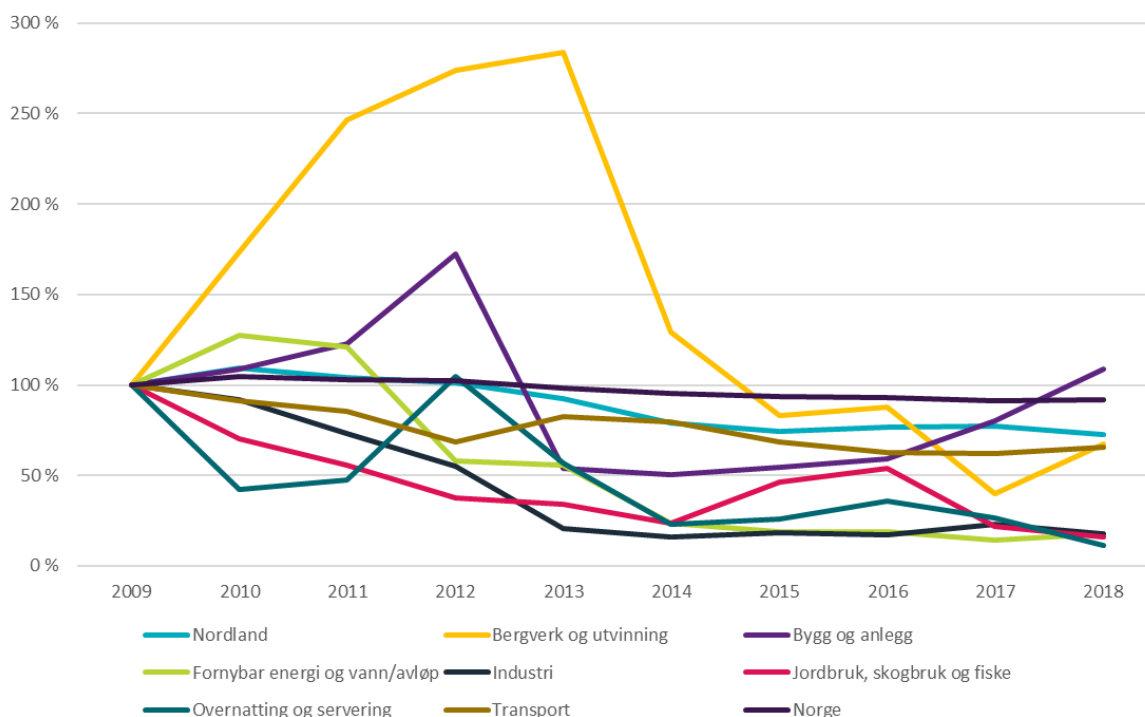
Nettoforbruket av elektrisk kraft i Nordland var på 10,7 TWh (10.738 GWh) i 2018. Energiforbruket var 6,6 prosent høyere enn i 2014, og nærmere 10 prosent høyere enn i 2008. Den kraftintensive industrien er den desidert største forbrukssektoren med 5,9 TWh, som utgjør over halvparten av nettoforbruket (55 prosent). Deretter følger husholdninger og jordbruk med 2.555 GWh, og bygg- og anleggsvirksomhet og annen tjenesteyting med 1,6 TWh. Industri utenom kraftintensiv industri sto for 0,5 TWh, mens øvrige sektorer forbrukte 0,3 TWh. I øvrige sektorer inngår blant annet transport og lagring, diverse forsynings- og renovasjonsaktivitet og bergverksdrift og utvinning. Totalt for landet var det en økning i forbruket av elektrisk kraft på 9,67 prosent i perioden 2008 – 2018. Nordland hadde en vekst i kraftforbruket som var 0,28 prosent høyere enn for landet samlet.

Selv om den kraftforedlende industrien er langt større enn de øvrige sektorene, så kjennetegnes den av et svært stabilt uttak av elektrisk kraft samtidig som produksjonen har økt. Forbruket i 2018 lå bare 1,9 prosent høyere enn i 2014. Et eksempel på en bedrift som har fokus på energigjenvinning er Elkem Salten, som sammen med Kvitebjørn Energi bygger et energigjenvinningsanlegg ved verket i Sørfold. Målet er at 28 prosent av verkets energiforbruk skal gjenvinnes, som tilsvarer strømforbruket til omkring 15.000 norske husstander.

Den prosentvis største veksten har kommet for bygg- og anleggsvirksomhet og annen tjenesteyting hvor det har vært en vekst på nærmere 20 prosent i tilsvarende periode.

I tillegg til elektrisk kraft så forbrukes det også andre fossile energikilder som kull, gass og olje. Vi har regnet om disse energikildene til GWh slik at de kan sammenlignes. Beregningene er gjort med utgangspunkt i 2017-tall. Av det totale energiforbruket i Nordland sto elektrisk energi for 2/3. Olje

utgjorde en ganske betydelig andel med 28 prosent. Det er særlig innen transportsektoren og blant husholdninger at olje benyttes som energikilde. I 2020 ble det innført forbud mot oljefyring for husholdninger. Gass og kull utgjorde begge 3 prosent av energiforbruket. Kull benyttes nesten utelukkende i industriproduksjon, mens gassen benyttes både innen transport og industri.

Figur 36 Utvikling i salg av petroleumsprodukter til sektorer i Nordland. Indeks hvor 2009=100. Kilde: SSB

Totalt forbruk av petroleumsprodukter i næringslivet i Nordland var litt over 400 millioner liter i 2018. Trenden har vært fallende, og tilsvarende tall i 2013 og 2009 var henholdsvis 509 og 551 millioner liter. Mens Norge i perioden 2009 til 2018 har hatt en reduksjon i salget på 8,4 prosent, så har nedgangen i Nordland vært på hele 27,2 prosent.

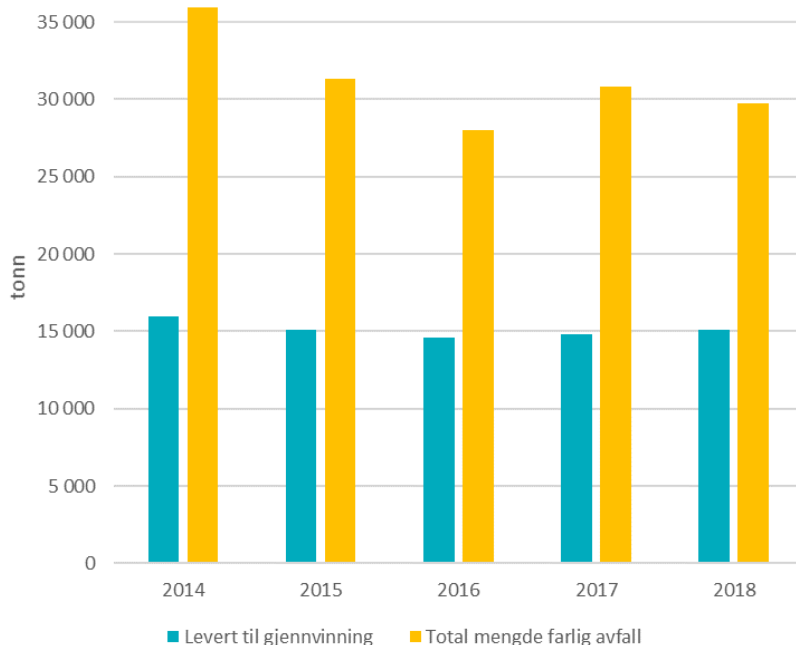
Av sektorene som det fokuseres på i denne rapporten var det største forbruket innen transportsektoren (reiseliv) med 114 millioner liter i 2018, fulgt av bygg og anlegg, bergverk og utvinning og industri med 22, 16 og 10 millioner liter.

Det er kun bygg og anlegg som har hatt en økning i forbruket av petroleumsprodukter i perioden, og dette kan man nok se i sammenheng med en vekst i byggeaktiviteten. Det er i all hovedsak anleggsgass som benyttes som drivstoff. I transportsektoren har det vært en betydelig reduksjon i forbruket, noe som skyldes lavere forbruk av marine gassoljer og jetparafin.

5.5 Ansvarlig forbruk

Bærekraftig forbruk og produksjon handler om å gjøre mer med mindre ressurser (mål 12). Det er blant annet et mål om en betydelig reduksjon i avfall, hvor gjenvinning står sentralt.

I perioden 2014-2018 har farlig mengde avfall fra industrien i Nordland ligget på mellom 28.000 og 36.000 tonn. I 2018 var det nærmere 30.000 tonn avfall som ikke kunne håndteres sammen med ordinært avfall fordi det kunne medføre alvorlige forurensninger eller fare for skade på mennesker eller dyr. Selv om den totale mengden avfall varierer en del mellom årene, så har mengden levert til gjenvinning ligget rundt 15.000 tonn i hele perioden.

Figur 37 Farlig avfall fra landbasert industri i Nordland. Kilde: norskeutslipp.no

Det er den kraftintensive industrien i fylket som produserer mest farlig avfall. Alcoa Mosjøen, Celsa Armeringsstål og Ferroglobe Mangan Norge stod samlet for 88,1 prosent av det farlige avfallet fra industrien i Nordland i 2018.

Avfallet besto i hovedsak av slagg fra primærproduksjon (25 prosent), fast avfall fra behandling av avgasser som inneholder farlige stoffer (23 prosent), slam og filterkaker fra behandling av avgasser som inneholder farlige stoffer (11,9 prosent), og karbonbaserte fôringer og ildfaste materialer fra metallurgiske prosesser som inneholder farlige stoffer (10,6 prosent).

5.6 Skogforvaltning

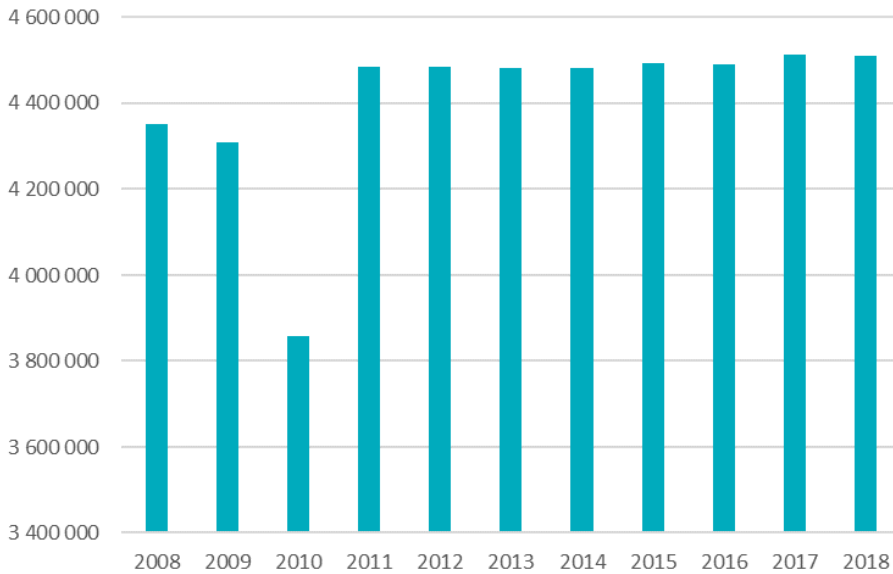
Bærekraftsmål 15 sier at vi skal beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer og sikre bærekraftig skogforvaltning.

Skogen utgjør 37 prosent av Norges landareal og skogressursene er en viktig fornybar ressurs, som bidrar til verdiskapning lokalt, regionalt og nasjonalt. Skog er mye mer enn tømmer, det er leveområde for et stort mangfold av arter, karbonbinder- og lager, samt viktig for sosiale og kulturelle verdier¹⁰.

Det tas ut tømmer i hele Nordland, og skogbruket i fylket hadde i 2018 et produktivt skogareal på 4.511.000 dekar, som utgjør 6,4 prosent av det produktive skogsarealet i landet. Helgeland er den desidert største skogbruksregionen målt i både skogsareal og avvirkningsmengde. I 2018 ble det avvirket totalt 213.000 m³ skog i Nordland, det vil si om lag 1 prosent av all avvirkning i landet.

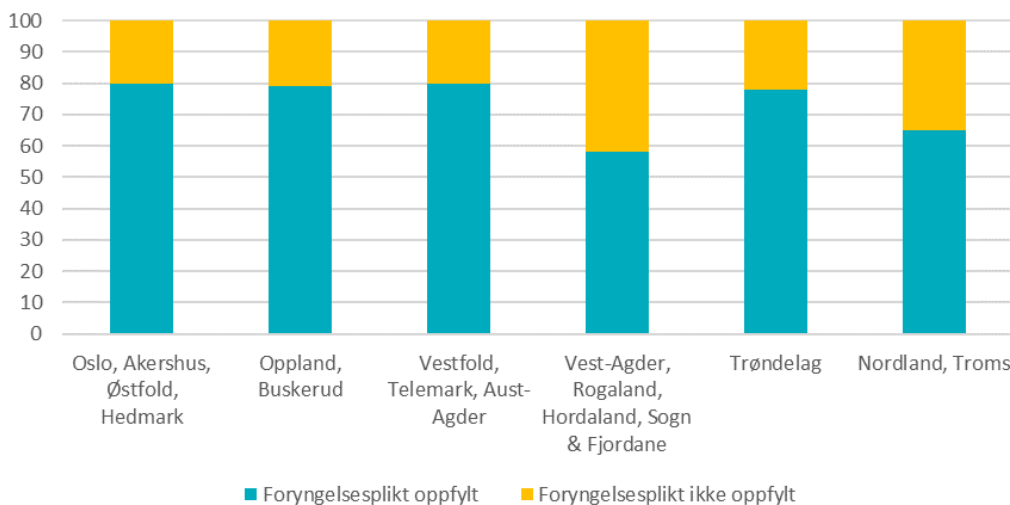
Figuren nedenfor viser produktivt skogsareal i Nordland (dekar) for årene 2008 – 2018. Som figuren viser har det ikke vært noen større endringer siden 2010.

¹⁰ Landbruksdirektoratet – Om skogbruk

Figur 38 Produktivt skogsareal i Nordland i dekar. Kilde SSB

Skogbruksmyndighetene har siden 1994 gjennomført en årlig kartlegging av felt tre år etter hogst blant et tilfeldig utvalg skogeiere. Formålet er å få en oversikt om hvordan skogbruket følger forskrift om bærekraftig skogbruk¹¹. Figuren nedenfor viser prosentfordeling av areal hvor foryngelsesplikten er oppfylt tre år etter hogst for registreringsårene 2011-2018. Kartlegging viser betydelig forskjell mellom regionene¹².

Figur 39 Oppfyllelse av foryngelsesplikten per region for registreringsårene 2011-2018). Kilde: Landbruksdirektoratet

Som figuren viser er tendensen er at foryngelsesplikten i mindre grad vurderes å være oppfylt i kystfylkene fra Vest-Agder til Møre og Romsdal og Nordland og Troms enn landet for øvrig.

¹¹ De miljømål aktivitetene skal vurderes opp mot, er de bestemmelser som er gitt i regelverket, blant annet i forskrift om bærekraftig skogbruk, for å ivareta hensynet til biologisk mangfold, kulturminner, landskap og friluftsliv. Opplegget gir et grunnlag for å vurdere i hvilken grad det blir tatt hensyn til miljøverdier ved ulike skogbrukstiltak. Videre vil resultatene gi en indikasjon på i hvilken grad investeringene i etablering av ny skog etter hogst er tilstrekkelig for å oppfylle målene i lovverket.

¹² Troms står bare for en liten andel av avirkningen i region 6.

5.7 Case - Lofoten Seaweed

Tenker bærekraft i alt

Lofoten Seaweed vil bruke forskningsmiljøer og teknologi for å dokumentere sin bærekraft

I skrivende stund har Lofoten Seaweed en søknad inne hos Innovasjon Norge. De ønsker å undersøke bærekraften ved innhøsting av tang og tare som de bruker i sine produkter.

- Mange sier de høster bærekraftig, og vi kan gjerne ha gode forutsetninger og grunnlag for å vurdere at innhøstingen er bærekraftig. Vi ønsker å samle inn data for å kartlegge den høstbare biomassen over tid. Hvor mye kan vi ta ut, og hvilke effekter får det? I dette må vi se på faktorer som vær og vind, temperatur, geografi, ulike arter og antall kilo som høstes. Dette må sammenlignes over tid, og vi ønsker å få utviklet en programvare som kan hjelpe oss til å samle fornuftig og relevant informasjon som kan guide produksjonen, sier Angelita Eriksen, gründer og daglig leder i Lofoten Seaweed.

Bærekraft står i fokus i alt selskapet foretar seg. I tillegg til at plast unngås i emballasjen, sendes produktene ut til kunder og utsalg i brukte pappesker. Selve høstingen av tang og tare gjør de selv, enten fra båt eller i fjæra med våtdrakten på.

Lofoten og Japan

Selskapet etablerte Eriksen i 2016 sammen med Tamara Singer fra New Zealand. De hadde studert sammen ti år tidligere, og over tid sparret på hvordan man andre steder i verden bruker tang og tare i mat, og hvilke helsebringende effekter det medfører.

- Tamara har japansk mor, hvor tang og tare i maten har vært en del av oppveksten. For meg åpnet det seg en ny verden når jeg begynte å studere dette nærmere. Tang og tare er jo en ressurs som ligger rett utenfor rorbuen min, som vi ikke benytter oss av. Hvorfor det tenkte jeg!?

Eriksen, som egentlig er utdannet fysioterapeut, gikk gründer-skole for å teste ut om ideen var liv laga. Til slutt bestemte hun seg for å skifte retning totalt, og sammen med Singer etablerte de Lofoten Seaweed. Fortsatt jobber de selv én dag i uken som fysioterapeut.

Med støtte fra Innovasjon Norge til markedsavklaring og kommersialisering, har de bygd opp en økonomisk levedyktig bedrift. I tillegg til gründerne har de to personer ansatt i hel- og halv stilling.

- Produktene vi leverer i dag er tre ulike typer salt og dryss, pasta med butare som er håndlaget i Italia, to typer sjokolade i samarbeid med Craig Alibone i Bodø, samt såpe og skrudd sammen med Arctic Origins i Harstad. Det neste som kommer vil være kjeks, knekkebrød og flatbrød med tang og salt, i samarbeid med Lofoten Bakeri. I tillegg kommer det flere produkter som vi ikke kan prate høyt om enda, sier Eriksen.

Havet som familiemedlem

Bakgrunnen for interessen rundt bærekraft og god forvaltning av kloden handler om Eriksen-familiens bakgrunn.

- Jeg er kystfiskerdatter, og hele Lofotens kultur og tradisjon er bygd opp rundt fornybare ressurser. Skreien som kommer igjen og igjen, hvor overfiske kan få fatale konsekvenser. Jeg husker enda fra når jeg var ei lita jente, og pappa snakket om «svart hav» – hvor ekkelt det var. Fisken var ikke der. Det å være i en slik posisjon tok jeg inn over meg, og jeg ønsker å bidra til å øke bevisstheten rundt dette. Havet

har alltid vært et familiemedlem for meg, og jeg behandler det med respekt.

Chips med tang og tare

Rundt nyttår lanserte Sørlandschips en chips med havsalt og tang fra Lofoten Seaweed. I første omgang er den produsert i et opplag på 80 – 100.000 poser.

- Tamara og jeg hadde snakket om det over tid. Vår kollega ringte til dem og solgte oss inn til dem. Vi fikk reise ned og presentere oss, og plutselig var samarbeidet et faktum. Dette er meg bekjent første gang en stor nasjonal aktør har rullet ut et produkt med tang, sier Eriksen.

Bærekraftfokuset og historien til Lofot-selskapet var en av hovedårsakene til at Sørlandschips ønsket å teste et samarbeid, og dette medførte også et nytt bærekraftig steg for Sørlandschips.

- De har nå lansert den første potetgullposen av rent papir, som kan kastes i pairsøpla. Det synes vi er kult, og passer oss som hånd i hanske.

I markedsføringsøyemed har også samarbeidet med Sørlandschips ført til mange spennende henvendelser og stadig økt trafikk på nettsiden.

- Det er gull verdt for oss, sier Eriksen.

Går stort

Lofoten Seaweed gjennomførte nylig et strategimøte, hvor veien videre ble diskutert.

- Vi står vi foran en ny fase og tenker litt «gå stort eller gå hjem». Vi har operert litt i det små til nå, men ser en enorm interesse. I løpet av de neste fem årene er ambisjonen å bli en ledende skandinavisk merkevare, med eksport til Europa og USA. I tillegg ønsker vi å bygge en lokal strategi, med fokus på reiselivet gjennom matopplevelser, kunnskapsformidling, natur og bærekraft.

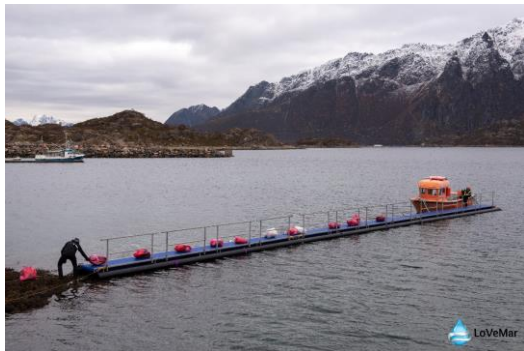
Med base på Napp i Vest-Lofoten, og enorm kjærlighet til hjemplassen, har Lofoten Seaweed fått en stor tilhengerskare lokalt.

- Det at vi har valgt å starte for oss selv, med å utforske et nytt område håper vi kan inspirere andre. Man kan lykkes gjennom å våge. Vi mottar masse støtte, og folk har vært utelukkende positive til det vi gjør. Det største problemet vårt per nå er å få folk til å skjønne hvordan de kan innlemme produktene våre i matvanene sine. Det handler i grunn ikke om å ufarliggjøre, men å synliggjøre bruken og mulighetene, avslutter Eriksen.

5.8 Case - LoVeMar

Lofotbedrift har utviklet nye løsninger for å få bukt med marint plastsøppel

Med solid ballast fra oljevern, fiskeri og havbruk har Lofotbedriften LoVeMar utviklet produkter og løsninger som skal bidra i kampen mot en av vår tids største miljøutfordringer.

Bak bedriften står Michal Reinholdtsen og Terje Olav Hansen, som sammen med Handelens Miljøfond og Innovasjon Norge har utviklet et flytende transportbånd (Floating Conveyors).

- Vi har utviklet et flytende transportbånd for å effektivisere innsamlingen av marint plastsøppel i veiløse områder, forteller Reinholdtsen. Transportbåndet kan brukes til transport av marint søppel og utstyr, og som gangvei for strandryttere som samler søppel. Utvikling, produksjon og testing av transportbåndet har vi gjort i nært samarbeid med Melbu Systems, der Reno-Vest på Sortland er pilotkunde til prosjektet.

Søppelfjell i Asia

I tillegg har bedriften utviklet Marine Debris Sweeper (MDS) – en innsamler som er utviklet, produsert og testet for å samle inn flytende plastsøppel i overflaten i elver og havet. Produktet er testet lokalt på Fiskebøl og skal senere testes i Asia.

- Mens utfordringene i Norge i stor grad er knyttet til folks manglende bevissthet rundt kildesortering og at vi ikke er flinke nok til å ta vare på plast om bord på båter og skip, gjør store befolkningskonsentrasjoner og manglende system for avfallshåndtering at utfordringene er formidable i land som Indonesia, India og Filipinene. – Derfor trenger

flere av disse landene hjelp til å finne effektive løsninger, forteller Reinholdtsen.

Kombinasjonen av en velutviklet teknologi og at gründerne har lang erfaring fra oljevernberedskap gjør at Reinholdtsen mener LoVeMar har et konkurransefortrinn, også globalt:

- Vi vet hvordan avfallet skal slepes og hvordan det vil oppføre seg i havet og i elva. Men når vi skal gjøre denne type jobb i for eksempel Indonesia, må vi tenke annerledes. Mens alt i Norge må være høyteknologisk og dermed blir kostbart, må vi tenke på at plastinnsamlingen skal bidra til å sysselsette mange mennesker i Indonesia. Fordi delene er vanskelig å erstatte må vi også finne enkle, men solide komponenter. Vi er også veldig opptatt av HMS-aspektet, som innebærer at alle operasjonene skal være sikre.

LoVeMar er medlem i Marine Recycling Cluster (MRC). Gjennom dette samarbeidet kan MRC tilby tjenester og produkter i hele verdikjeden. Det er viktig at det kan skapes verdier av den plasten som samles opp, enten med gjenvinning av plast eller å produsere ferskvann eller strøm.

Ønsker flere «Reodor-felgen-unger»

Hjemme i Fiskebøl har LoVeMar invitert med både Strønstad skole og barnehagen til å teste ut «sweeperen».

- For at testingen skal være mest mulig hensiktsmessig må søppelet være identisk med det vi finner i Asia. Fra barnehagen har vi fått brukte bleier, mens elevene har samlet inn brukte plastposer og annen plast som er brukt i husholdningstimene. Til våren skal elevene være med å se hvordan vi setter ut «sweeperen». - Med prosjektet ønsker vi å vise elevene hvor skadelig plast er for natur og miljø. I tillegg får ungene være med på nytenkning - vi ønsker å få fram små gründerere eller «Reodor-felgen-unger» om du vil, avslutter Reinholdtsen.

5.9 Nettverkens jobb mot klima- og miljøspørsmål

Nettverkene i Nordland driver alle med en form for aktivitet som direkte eller indirekte påvirker klima og miljø. Hvordan de jobber med disse spørsmålene avhenger i stor grad av hvilken sektor de er tilknyttet.

I nettverk hvor utslipp fra produksjon er relevant, kobles gjerne FoU-aktører på. Både i konkrete prosjekter og bedrifter, men også for å bevisstgjøre og dele kunnskap. Redusert avfall til deponi, og det å øke utnyttelsesgrad av råmaterialene er også fokus i flere av nettverkene.

5.10 Faktorer som hemmer og fremmer bærekraftig klima- og miljøfokus

Overordnet i et klima- og miljøperspektiv er den største fremmeren for en bærekraftig produksjon i Nordland, i et klima og miljøperspektiv – nesten utelukkende det faktum at vi har våre naturgitte fortrinn. Både når vi snakker kort vei til ressurser til havs eller på land, men ikke minst den rene, fornybare energien.

I flere tilfeller er den største utfordringen, med tanke på klima- og miljøpåvirkning avstanden til markedet. Enten vi snakker transport og eksport av fisk eller metaller – men også for reiselivet som frakter turister inn til fylket.

5.10.1 Fremmere

Myndighetskrav og -tiltak for å redusere påvirkningen på klima- og miljø, som ENOVA og Enøk nevnes av flere som fremmende forhold. Det samme gjelder samarbeid med forskningsinstitusjoner hvor også i stor grad det offentlige bidrar enten direkte eller indirekte gjennom eksempelvis SkatteFUNN. Jo flere incentivordninger som finnes, jo enklere er det å forsvare at man igangsetter tiltak selv om de ikke nødvendigvis blir enkle å regne hjem på kort sikt.

Kundenes krav til leverandører og deres påvirkning på klima og miljø er også fremmende, selv om det også nevnes som hemmende i forhold til anbudssituasjoner hvor pris vektlegges.

En annen faktor som nevnes er at samarbeid i nettverk i seg selv kan være fremmende, gjennom at aktørene blir bedre kjent med hverandre og gjennom det handler mer lokalt med hverandre. Samarbeidet bidrar også til større klima- og miljøfokus i hele verdikjeden.

Digitalisering og ny teknologi nevnes dessuten av flere som et fremmende tiltak for klima og miljøpåvirkning, i tillegg til økonomiske virkninger. Økt fokus på gjenbruk og utnyttelse av restråstoff sees også på som fremmende.

5.10.2 Hemmere

Flere informanter sier at det burde vært et konkurransefortrinn å levere klimavennlige produkter. Om bestiller kun ser på pris, taper gjerne de mer klima- og miljøvennlige produktene enn så lenge mot produkter fra andre land, hvor kravene for miljøvennlig produksjon som gjelder i Norge ikke er gjeldende i samme grad. Det gjelder både for prosessindustrien, men også i bygg- og anleggssektoren. For de mindre bedriftene kan ofte klima- og miljøkrav bli svært tid- og kostnadskrevenende å skulle overholde.

Infrastruktur og avhengighet av trailere på veier er også en hemmer for påvirkningen av klima og miljø. Både med tanke på utfordrende veistrekninger og avstander i seg selv, men også flyplass-strukturene i Nordland dras opp som en hemmer.

For flere er et sterkt driftsfokus og avstand til morselskap og eiere en hemmer. For selskaper med nasjonale eller internasjonale eiere kan også avstanden til den interne forskningsenheten være utfordrende.

Kompetansen til den enkelte, det å få hele verdikjeden med på et felles løft, alt fra den enkelte ansatte fra gulvet og opp nevnes også som en hemmer. Hele verdikjeden i form av kundens bestiller kompetanse og underleverandørers avtrykk.

Man kan fortsatt høste klima- og miljøgevinster gjennom større fokus på sirkulær økonomi og restråstoff, særlig i industrien. Når et biprodukt først stemples som avfall er det vanskelig å få dem inn i et nytt produksjonsløp, og ofte havner i stedet på deponi.

5.11 Ulike tiltak for å redusere klima- og miljøpåvirkning

Tabellen nedenfor viser hvorvidt informantene jobber eller har jobbet aktivt med de ulike tiltakene for å redusere klima- og miljøpåvirkning i sin organisasjon (angitt med X). Selv om aktørene vi har intervjuet ikke jobber direkte med problematikken, utelukker ikke det at medlemsbedrifter eller sektoren gjør det. I noen tilfeller er det også slik at de ulike problemstillingene som reises ikke nødvendigvis er veldig relevant for aktørene vi har intervjuet.

	Algenettverk Nord	ALLSKOG	Arctic Cluster Team	Arena Torsk	EBA	Fornybar Nord	Innovative Oplevelser	Marine Recycling Cluster	NCE Aquaculture	NESO	Norges Bondelag	Olje- og gassklyngene Helgeland	Vertfaringen Nord-Norge
Redusere klimautslipp		X	X	X	X		X		X	X	X	X	
Redusere forbruk av fossilt brensel		X	X	X	X				X	X	X	X	
Redusere energibruk	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X		
Elektrifisere			X	X	X	X			X	X	X	X	
Redusere ressursbruk i drift og produksjon	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Resirkulering og gjenbruk	X		X		X		X	X	X	X	X	X	
Redusere vannforurensning	X	X		X	X				X		X		X

Tabell 5 Ulike tiltak nettverkene jobber med for å redusere klima- og miljøpåvirkning

5.11.1 Redusere klimagassutslipp, fossilt brensel, energibruk samt elektrifisering

Havbruks- og jordbrukssektoren forteller at visjonen er null-utslipp. Jordbrukssektoren har satt seg mål om det samme innen 2030. Havbrukssektoren jobber særlig med elektrifisering av anlegg hvor ca. 50 prosent av anleggene i dag er elektrifiserte. De gjør også en stor jobb på flåtesiden, der utfordringen er rekkevidde. I tillegg jobber sektoren med slamhåndtering og gjenvinning. Jordbrukssektoren ser på måten nybygg settes opp på i forhold til energiforbruk, mens i selve produksjonen sees det på alternative energikilder til oppvarming. For maskiner og utstyr ser man primært på alternative energikilder til fossilt brensel heller enn ren elektrifisering. Fiskerisektoren forteller om et større prosjekt med fokus på energieffektivisering i flåteleddet, som er et samarbeid med SINTEF. Målet er å redusere bruken av energi, inkludert fossilt brensel.

Bygg og anleggssektoren ser at næringene de representerer står for store utslipp i et globalt perspektiv, så vel som nasjonalt. Regjeringen har satt mål at byggeplasser skal være fossilfrie innen 2025, noe som har sterkt fokus i sektoren. Biodiesel, hydrogen og elektrifisering jobbes det mye med. For maskinparken vil biodiesel medføre en kostnadsøkning på omtrent 50 prosent fra dagens nivå. Elektriske gravemaskiner koster i dag omtrent det dobbelte av maskinene næringen bruker i dag. Det stilles strenge krav til dagens bygg i forhold til energieffektivisering, særlig i forhold til isolasjon og varmetap. Høye priser på biodiesel gjør at overgangen fra fossilt til mer miljøvennlig drivstoff tar tid, ifølge skogbrukssektoren. Skogbrukssektoren jobber for å bruke mer trevirke i bygg, konstruksjoner og emballasje, i tillegg til at droner brukes foran helikopter der det er mulig når middels store områder skal gjødsles. De vurderer også å igangsette et prosjekt med tørking av flis ved bruk av enten biokjele eller fjernvarme. Flere samarbeidsprosjekt er igangsatt mellom aktørene i Arctic Cluster Team og prosessindustrien. Prosjektene omfatter alt fra biokarbon til algeproduksjon. Det samarbeides også tett for å redusere bruk av fossilt brensel, hvor særlig elektrifisering er sentralt. Dette sees også i sammenheng med sirkulær økonomi, som en nærings-PhD jobber aktivt med. Det er også en stor søknad inne nå for å se på hvordan man kan gjenvinne mer av energien i Mo Industripark. Forbedringer som kan gjøres i det hevdes å ha stor innvirkning på miljøet. Det jobbes også med å få på plass en stor batteriproducent i Mo Industripark, og man engasjerer seg i forhold til ytterligere utbygging av fornybar energi gjennom vindkraft til havs og på land.

Algenæringen jobber med å få ned energibruken i tørkeprosessen, selv om det kun er fornybar energi som brukes. Reiselivssektoren jobber med å redusere klimautslipp gjennom sertifiseringer og egne miljøtiltak. Særlig hotellene gjør egne tiltak for å redusere energibruken, og man vurderer å tilegne seg større innsikt om elektrifisering og hydrogen innen motoriserte aktivitetstilbud.

5.11.2 Redusere ressursbruk i drift og produksjon

Redusere ressursbruk er noe som er høyt prioritert i alle sektorer. For noen omhandler dette robotisering og digitalisering som kan flytte folk bort fra farlige arbeidsoppgaver eller effektivisere prosesser. I andre tilfeller går det på faktorer som økt og bedre ressursutnyttelse av råvarer eller optimalisering av fôring.

For bedriftene i algenettverket handler det om å bruke minst mulig ressurser for å få best mulig resultat. Effektivisering av driften hos den enkelte står sentralt. I havbrukssektoren er det stort fokus på å optimalisere fôringen, da fôr utgjør en svært stor kostnad. Ved hjelp av teknologi ser fiskerisektoren på hvordan man kan ta vare på råstoffet på en bedre måte, som igjen gir bedre kvalitet – i tillegg til bedre utnyttelse av råstoffet. I jordbrukssektoren ser man på effektivisering gjennom færre hender og bedre bruk av teknologi, i tillegg til mindre bruk av kunstgjødsel og kraftfôr – og heller grøntfôr og dyr på beite.

I prosessindustrien medfører digitalisering og robotisering ikke nødvendigvis redusert ressursbruk i form av færre folk, men heller behov for en annen type kompetanse. I tillegg til at det gir effektiviseringsgevinster tar det folk bort fra farlige operasjoner. Skogbrukssektoren på sin side jobber for å få større verdiskaping og bedre ressursutnyttelse fra skogen, hvor de er opptatt av å utnytte hver eneste sagflis. Der hvor det hugges ned furu re-plantes gran, som binder CO₂ på en bedre måte.

I bygg- og anleggssektoren jobbes det med både robotisering, automatisering og forenklede prosedyrer. I tillegg jobbes det med ulike materialvalg, blant annet som følge av krav til klimafotavtrykk. Noe er gjennomført allerede, mens i andre tilfeller orienterer man seg i omgivelsene for å finne ut hva som konkret kan gjøres for å redusere ressursbruken i produksjonen – i hele syklusen til et byggeprosjekt.

5.11.3 Resirkulering og gjenbruk

Innen petroleumssektoren har nettverket kjørt egne prosjekter knyttet til avfallshåndtering. I bygg- og anleggssektoren finnes det egne krav til kildesortering på byggeplassene, noe som er godt innarbeidet i sektoren. Dette legger igjen grunnlag for gjenbruk, eksempelvis av gips og betong. Tremateriale går for det meste opp til flis og brukes i fjernvarme eller plateprodukter.

I prosessindustrien forteller ACT om ulike tiltak og gjenbruk som fører til reduserte utslipp og gjenbruk av råstoff. Enten ved at man bruker restråstoff som fyllmasse, eller samarbeid for å finne nye metoder som gjør at man unngår å levere restråstoff som farlig avfall. Regler fra Miljødirektoratet gjør at det kan være utfordrende med gjenbruk av biprodukter så snart det er stemplet som avfall.

Innen marin forsøpling handler det om å bruke avfall fra havet til å produsere nye produkter til andre eller tilsvarende formål, mens algenæringen er særlig opptatt av at emballasjen som brukes i produkter skal være resirkulerbare. Jordbrukssektoren har avtaler om oppsamlingsstasjoner som tar imot plast, slik at plasten kan gjenbrukes.

Fra reiselivssektoren fortelles det om et særlig fokus på å redusere matsvinn og bruk av plast. Dette kan igjen sees opp mot sertifiseringsordningene som nettverket bistår medlemsbedriftene i å ta.

Havbrukssektoren har over tid jobbet med bedre ressursutnyttelse av næringsstoffene som er å finne i slam. Slammet fra settefiskproduksjon er både nærings- og energirikt, og det jobbes med å hente ut høyverdiprodukter av dette. I tillegg jobbes det med å etterbruk av rensfisken fra merdene.

5.11.4 Redusere vannforurensning

For flere av sektorene er ikke nødvendigvis vannforurensning relevant, men havforurensning – og de har fokus på dette. Når det gjelder utslipp til både vann og hav handler det om både egne initiativ og tiltak, i tillegg til lovpålegg.

Jordbrukssektoren har særlig fokus på kantsoner mot vassdrag, for å redusere avrenning. Her finnes det egne tilskuddsordninger for ulike tiltak. Fornybar energi sektoren følger på sin side sterke føringer når man bygger ut og utbedrer vassdrag. Både i forhold til kjøring med anleggsmaskiner, men også når det gjelder vannføring og planteliv. Skogbrukssektoren har standarder som følges for å redusere avrenning og forurensning av vann ved skogdrift, inkludert krav om tiltak som bygging av midlertidige broer ved kryssing av bekker for å unngå avrenning og erosjon.

Prosessindustrien melder at de ikke direkte har jobbet med vannforurensning, men flere av medlemsbedriftene til nettverket har satt fokus på det – og da særlig gjenbruk før vannet går ut i sjøen. Maritim sektor forteller at det var verft i Nord-Norge som var først ute med å installere egne renselanlegg for spylevann, mens bygg og anleggssektoren jobber med å finne gode løsninger for sigevann fra byggeplassene.

5.12 Sammenheng klima- og miljøtiltak vs. omdømme

Alle informantene ser en klar og sterk sammenheng mellom klima- og miljøtiltak, og næringens omdømme.

For jordbrukssektoren handler det om politisk vilje til å bistå norsk landbruk, rekruttering til landbruket og ikke minst oppfordringen om å kjøpe norsk mat. Sistnevnte blir ikke troverdig om næringen ikke gjør sitt beste for å ta vare på jorden til fremtidige generasjoner.

For havbrukssektoren er det viktig å både ta klima- og miljøutfordringer på alvor, og implementere tiltak som er avgjørende for omdømmet. Formidling av informasjon er viktig for å skape forståelse,

aksept og legitimitet for sektoren. Fiskerisektoren har en tett og god dialog med forvaltningen for å unngå juks og sosial dumping. Både fiskeri- og havbrukssektoren jobber med omdømmeprosjekter med tanke på rekruttering. Algenæringen tilføyer også at produktene bli ekstra verdsatt når bedriftene kan dokumentere bærekraftig produksjon.

For fornybar energisektoren handler det særlig om å ta diskusjoner rundt vindkraft og inngrep i naturen på alvor. Prosessindustrien forteller at dersom man ikke har kontroll på utslippene vil trykket fra samfunnet bli så stort at det blir umulig å drive videre. Når man viser at dette tas på alvor blir det lettere å rekruttere gode fagfolk, da dagens unge er veldig opptatt av bærekraft og arbeidet med å skape en bedre klode.

Maritim sektor er tydelige på at de ønsker å vise at næringen og den enkelte bedrift er bidragsyttere i arbeidet med å påvirke klima i rett retning. For skogbrukssektoren handler det om å snu et dårlig omdømme, og mye av jobben ligger i å informere om sektoren. Det er viktig å få aksept fra storsamfunnet om en aktiv ressursutnyttelse av skogen.

Bygg- og anleggssektoren forteller at aktivt arbeid opp mot klima og miljø vil være viktig for å være attraktiv med tanke på rekruttering. Sektoren er en stor avfallsprodusent og utslipper av klimagasser, og vil etter hvert få pålegg om å redusere disse, i tillegg til at sektoren vil stille strengere krav om det samme til seg selv.

Petroleumssektoren oppfatter det som utfordrende å formidle budskapet om olje- og gassektoren i Norge. Det viktige er å ha en edruelig, objektiv og faktabasert tilnærming til budskapet som formidles, men ser samtidig at det er en klar sammenheng mellom klima- og miljøtiltak opp mot omdømme.

Reiselivssektoren forteller at forbrukerne er mer bevisste på bedrifter og destinasjoner som gjør sin del for å skape et godt klimaregnskap. Markedet vil svikte bedrifter som ikke lever opp til forventningene.

6 Sosial bærekraftig utvikling i sektorene

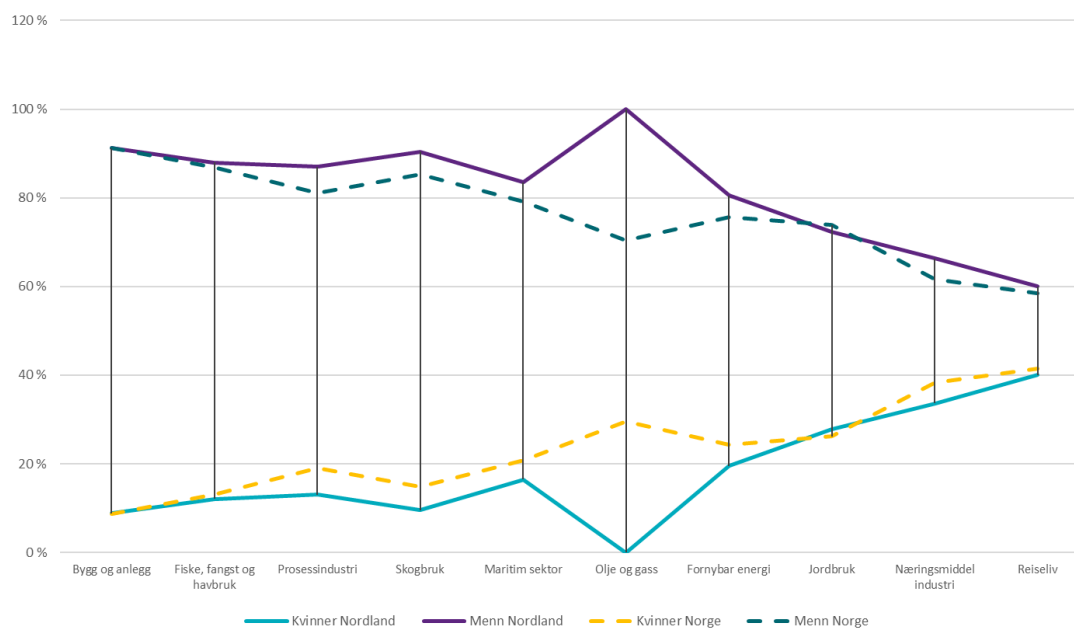
Sosial bærekraft handler om at mennesker får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Informantene jobber ulikt med dette, men det som går igjen er at det er stort fokus på å motvirke sosial dumping, svart arbeid og bidra til bedre mangfold, integrering og likestilling i næringslivet. HMS og bedring av sikkerhet på arbeidsplasser arbeides det også mye med. Næringslivet er samtidig opptatt av å bidra til lokalsamfunnene de befinner seg i, både gjennom kommunikasjon og omdømmebygging. Dette innebærer også støtte til lokale lag og foreninger. Marine Recycling Cluster jobber konkret med sosial bærekraftig utvikling gjennom et NORAD-støttet prosjekt (marin opprydding i Indonesia), hvor ett av målene er å løfte folk ut av fattigdom.

Figur 40 Analyseområder som kan si noe om sosial bærekraftig utvikling i sektorene

6.1 Likestilling i sektorene

Bærekraftsmål 5 omhandler likestilling mellom kjønnene.

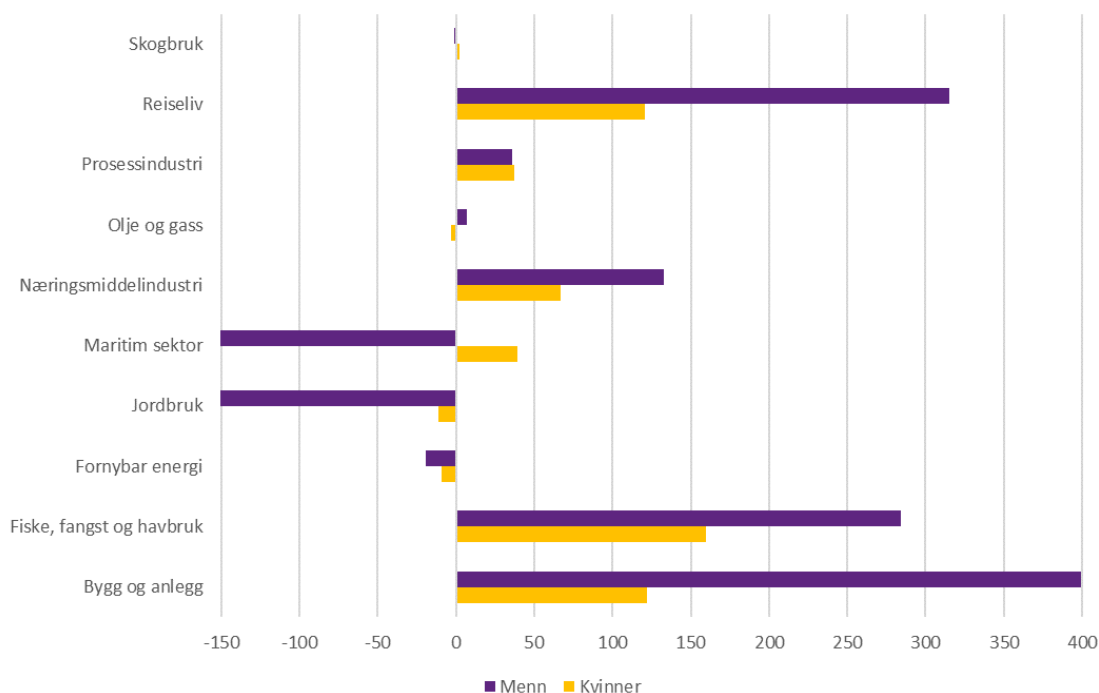

Figur 41 Kjønnssammensetning blant sysselsatte i utvalgte sektorer i Nordland 2019. Kilde: SSB

Figuren viser kjønns sammensetningen i de utvalgte sektorene i 2019. Det er få registrerte årsverk innen olje og gass, og samtlige av disse jobbene var besatt av menn. Dette er også den sektoren med størst differanse mellom nasjonalt snitt, og verdiene for Nordland. Få arbeidsplasser på fastlandet i denne sektoren er nok en viktig forklaring.

Bygg og anlegg var nest mest mannsdominert i Nordland, med hele 91 prosent menn, og kun 9 prosent kvinner. Sektoren med mest kjønnsbalanse var reiselivet hvor 60 prosent av de sysselsatte i Nordland var menn, mens 40 prosent var kvinner. Nasjonalt var det 42 prosent kvinner i denne sektoren. Det var kun innen jordbruket at Nordland hadde litt større innslag av kvinner enn hva som var snittet nasjonalt.

Næringslivet i Nordland består av 47,5 prosent kvinner og 52,5 prosent menn. Dette er faktisk noe høyere andel kvinner enn det nasjonale snittet. Denne utredningen fokuserer i stor grad på mannsdominerte sektorer, og tallene er i så måte ikke representativ for store deler av det øvrige næringslivet.

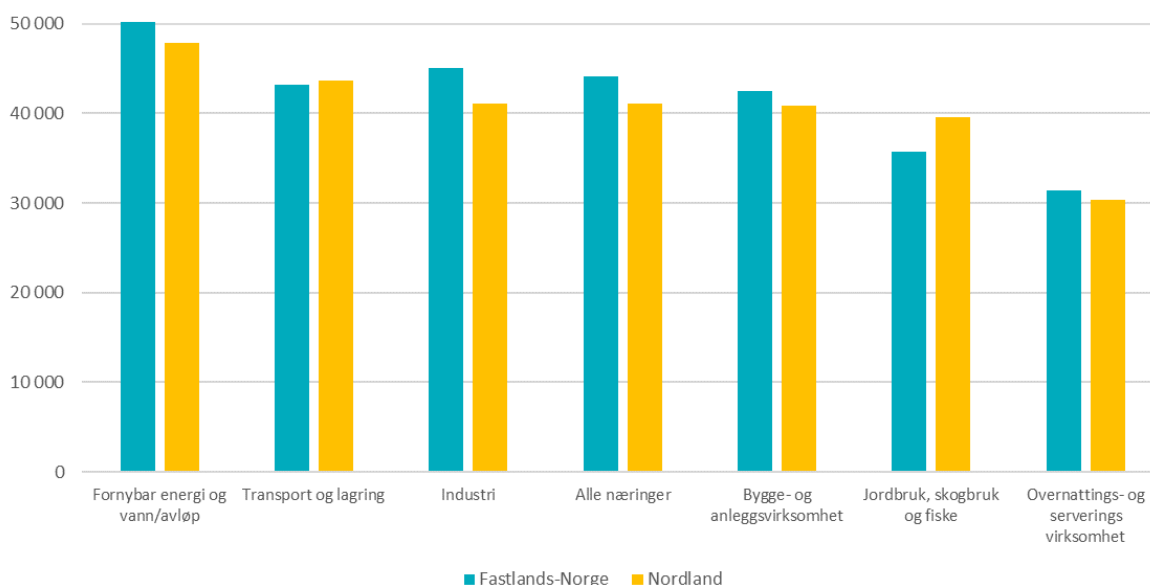
Figur 42 Netto jobbskaping i perioden 2015-2019 (per 4 kvartal) fordelt på kjønn. Kilde: SSB

I perioden 2015-2019 (kvartal 4) ble det skapt nærmere 3.200 jobber i Nordland. Nærmere 62 prosent av disse jobbene ble besatt av menn. Bygg og anlegg, reiseliv og fiske, fangst og havbruk er sektorer hvor det særlig har blitt skapt jobber for menn. Samtidig ser man at det nesten utelukkende er arbeidsplasser for menn som har forsvunnet fra maritim sektor og jordbruket.

	Kvinner hele landet	Kvinner Nordland	Menn hele landet	Menn Nordland
Bygg og anlegg	16,3 %	14,6 %	10,2 %	4,2 %
Fiske, fangst og havbruk	48,0 %	61,3 %	17,0 %	10,2 %
Fornybar energi	7,5 %	-3,7 %	3,0 %	-1,9 %
Jordbruk	-3,7 %	-1,9 %	-7,3 %	-10,5 %
Maritim sektor	-11,0 %	6,3 %	-7,8 %	-4,8 %
Næringsmiddelindustri	1,3 %	7,4 %	2,1 %	7,2 %
Olje og gass	-5,4 %	-100,0 %	-7,0 %	87,5 %
Prosessindustri	4,3 %	14,6 %	2,2 %	1,9 %
Reiseliv	9,9 %	3,7 %	8,4 %	6,5 %
Skogbruk	-20,3 %	14,3 %	-2,4 %	-0,7 %
Totalt	4,0 %	2,2 %	4,7 %	3,3 %

Tabell 6 Jobbskaping i perioden 2015-2019 (kvartal 4) for henholdsvis kvinner og menn i sektorer. Kilde: SSB

Tabellen viser hvordan jobbskapingen i perioden 2015-2019 (kvartal 4) har vært for både kvinner og menn, fordelt på sektorer. Her er det verdt å merke seg at for enkelte sektorer med få sysselsatte, så vil selv små endringer gi store prosentvise utslag. Dette ser man eksempelvis for jobbskaping for kvinner i Nordland innen olje og gass og fiske, fangst og havbruk. Jobbskapingen har vært noe svakere i Nordland enn nasjonalt for både kvinner og menn. Det er imidlertid stor variasjon mellom sektorene.

Figur 43 Gjennomsnittlig avtalt månedslønn i utvalgte sektorer i Nordland (tredje kvartal 2019). Kilde: SSB

Gjennomsnittlig avtalt månedslønn var i snitt 41.080 kroner i næringslivet i Nordland, mot 44.140 kroner nasjonalt. Av sektorene det fokuseres på er avtalt månedslønn høyest for elektrisitet, vann og renovasjon, både nasjonalt (50.200 kroner) og i Nordland (47.860 kroner). Differansen er størst for industrien, hvor snittet i Nordland (41.140 kroner) ligger betydelig under det nasjonale (45.010 kroner). Med motsatt fortegn er lønningene innen jordbruk, skogbruk og fiske langt høyere i Nordland (39.590 kroner) enn nasjonalt (35.760 kroner). Lavest gjennomsnittlig månedslønn er det innen overnattings- og serveringsvirksomhet med litt over 30 tusen kroner. Her er det lite som skiller Nordland fra det nasjonale nivået.

6.2 Faktorer som fremmer bærekraftig sosial utvikling

Informantene oppgir en rekke ulike faktorer som bidrar positivt til bærekraftig utvikling. Et generelt større fokus i samfunnet på rettferdige arbeidslivsordninger og lønnsvilkår, mangfold, integrering og likestilling fremheves av flere. Mer samarbeid og at ulike problemstillinger settes på dagsordenen på for eksempel konferanser og i media er også med på å bidra. Kunde- og myndighetskrav samt lover er med å forsterke dette. I sum er det en holdningsendring i samfunns- og næringsliv som vil bidra til å fremme bærekraftig sosial utvikling.

6.3 Faktorer som hemmer bærekraftig sosial utvikling

En av faktorene som trekkes frem som utfordrende er sentralisering og fraflytting, og dermed dårligere tilgang på arbeidskraft og nedbygging av lokalsamfunnene. Dette svekker næringslivets evne til å skape gode og trygge arbeidsplasser. For nye næringer og satsinger forsterkes dette hvis eierskapet befinner seg utenfor fylket, samt at lovgivningen ikke er utviklet. Det bidrar til større sårbarhet i utviklingen av for eksempel algenæringen og løsninger for å redusere marin forsøpling. I noen tilfeller kan også en gammeldags bedriftskultur bidra negativt, gjennom at det søkes etter erfarne arbeidstakere fremfor å gi unge nyutdannede en mulighet. I bygg og anleggssektoren hemmer fortsatt useriøse aktører utviklingen. Det burde også vært et større fokus på å rekruttere kvinner til denne sektoren. I reiselivssektoren vil en hemmer være om man ikke klarer å utvikle flere helårige arbeidsplasser. Sesongbasert arbeidskraft, som ikke skatter til lokalsamfunnet, vil svekke sektorens bidrag til å få folk til å bosette seg og bidra der hvor bedriftene befinner seg.

6.4 Kompetansehevede tiltak

Majoriteten av informantene har gjennomført og/ eller planlegger kompetansetiltak. Kartlegginger og innmeldte behov fra bedriftene er grunnlag for å tilby, eller utvikle relevante tilbud. Det er også noen eksempler på at sektorene har tett samarbeid med utdanningsinstitusjonene (videregående skoler, fagskoler og universitet) om videreutvikling av eksisterende utdanninger eller for å skape nye tilbud. Kurs og etter- og videreutdanningstiltak er det som nevnes oftest, og tabellen gir en oversikt over de viktigste temaene.

Tema for kurs- og EVU-tiltak		
Fiskehelse og -velferd	Dyrehelse og -velferd	Vannkjemi
Røkterhåndtering	Produktutvikling	Prosjektledelse
Digitalisering	Robotisering	HMS
Ledelse	Juss	Byggteknikk

Tabell 7 Oversikt over tema for kurs- og EVU-tiltak i de ulike sektorene

Mange av bedriftene har også høyt fokus på å tilrettelegge for traineer og praksiskandidater. Algenæringen, som er under utvikling, har lite etablerte kurs. De peker på behovet for et mobilitetsprogram for bedrifter, produsenter og teknikere. Kompetanse fra andre land bør trekkes inn for å lære av andres erfaringer, gjennom gjensidig utveksling og hospitering.

6.5 Tilrettelegging for utenlandsk arbeidskraft

Det synes som om de ulike sektorene er opptatt av å legge bedre til rette for å integrere utenlandsk arbeidskraft. Mange av informantene viser til tett og godt samarbeid med NAV. Manglende språkkunnskaper utgjør i en del yrker en sikkerhetsrisiko, det er derfor viktig å legge til rette for god språkopplæring. I ACT har man satt sterkere fokus på mangfold og inkludering på arbeidsplassen gjennom [Besity](#), en nyoppstartet bedrift. InnOpp har siden starten hatt mangfold som en del av sin

plattform, både i forhold til kjønn, bakgrunn og kompetanse. Jordbrukssektoren rekrutterer mange avløserer fra Polen, Ukraina og Baltikum. Gjennom [Norske Landbruketjenester](#) tilbys språkopplæring og kurs.

6.6 Case-Westcon Helgeland

Frir til utenlandske fagfolk

Westcon Helgeland ser ut av landet når de skal rekruttere arbeidskraft til bedriften. - Vi vet at velegnede boliger må være på plass for at ansatte skal trives og bli boende her, sier Unni Måsøy, administrasjonssjef i Westcon Helgeland.

Det er mangel på fagarbeidere i landsdelen som gjør at verkstedbedriften stadig oftere vender blikket mot utlandet, når den skal ansette fagfolk.

- Vi mangler platearbeidere, sveisere, mekanikere og malere, forteller Måsøy. Av dagens faste ansatte er rundt en tredjedel fra Polen, en tredjedel fra Romania, mens en tredjedel er norske.

Økt etterspørsel fra olje-, gass- og skipsnæringen gjør at bedriften nå ønsker å doble antallet faste ansatte, der neste viktige leveranse er sugeankre til Johan Castberg i Barentshavet.

- I dag leier vi inn 40 ansatte gjennom bemanningsbyråer, som vi ønsker å erstatte

med faste stillinger. Vi håper at kombinasjonen bekjentskap og at ansatte snakker positivt om oss, skal gjøre at vi greier å ansette de vi trenger.

I den siste tiden har Westcon Helgeland kjøpt 12 leiligheter og eneboliger i sentrum av Nesna, som de leier ut til ansatte.

- Når ansatte tar med seg familier må vi tilby dem noe annet enn brakkerigger, sier Måsøy. Sentrumsnære leiligheter gjør dessuten at det blir enklere for dem å bli integrert i lokalsamfunnet, legger hun til. - Vår største utfordring, medgir hun, er at vi mangler arbeidsplasser til partnerne. Dette er kvinner i 25-35 årsalderen som ønsker seg jobb, men som det ikke alltid er like lett å finne på et lite sted som dette.

Per i dag har ti utenlandske arbeidere med familier etablert seg på Nesna, men håpet er at flere skal flytte hit:

- Folk trives her, men er opptatt av at de skal bo nært sammen med familier fra samme land. Det har leilighetskjøpet vårt lagt til rette for. Videre har SFO, barnehagen og musikkskolen ledige plasser, og vi har en god dialog med kommunen om norskopplæring og språkpraksis. - Vi som bor på Nesna er dessuten vant til å ta godt imot folk som kommer utenfra. Det har både et mangeårig asylmottak og at vi har hatt høgskole i mer enn 100 år bidratt til, avslutter hun.

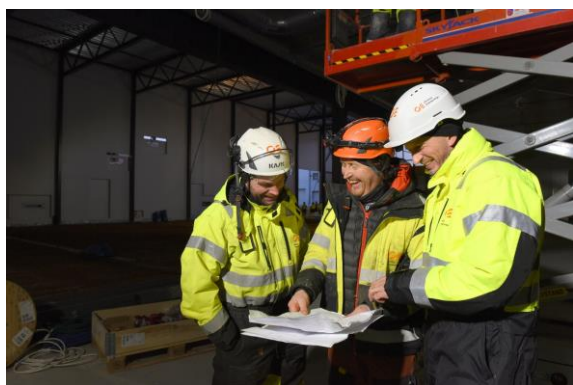
6.7 Samfunnsansvar

Både store og små bedrifter i sektorene er viktige i de samfunnene de er lokalisert i, og er derfor ofte viktige støttespillere til lokallag og foreninger. Mange er viktige sponsorer for at aktivitet kan drives. Samtidig er det mange som engasjerer seg for å bidra til å opprettholde og skape attraktive lokalsamfunn, også gjennom aktiviteter som ligger utenfor ordinær drift. Flere informanter fremhever viktigheten av å bruke lokale/ regionale leverandører, støtte opp om utdanninger og vise ungdommer hvilke jobbmuligheter de kan tilby lokalt. Mye av dette begrunnes med at attraktive samfunn bidrar til økt bolyst og lettere rekruttering.

6.8 Case - Øksnes Entreprenør

Prisvinnende og inkluderende byggentreprenør fra Vesterålen

Øksnes Entreprenør har fokus og leverer på alle bærekraftindikatorene. Det mottok de stor anerkjennelse for i 2019.

Da selskapet vant allround-kategorien for «business of the year», den gjeveste kategorien under European Business Award i Warszawa, sto jubelen i taket. Daglig leder Stian Reinholdtsen innrømmer at han svedde på en sky.

- Først ble vi nasjonal vinner. Det i seg selv var vanvittig. Så skulle vi ned til Polen for å konkurrere om Europa-tittelen. Vi ble blant annet grillt av toppfolk fra Google og Amazon i 5-6 timer, som var dommere i konkurransen. Jeg må ærlig innrømme at jeg lurte litt på hva vi i det hele tatt gjorde der.

Reinholdtsen så imidlertid at Øksnes Entreprenør skilte seg nokså kraftig ut fra konkurrentene, som ofte var selskap fra store byer rundt om i Europa, som gjerne var relativt like i fremgangsmåte.

- Jeg innså at det var vi som var unike. Det er vi som står og bygger kaier i sjøsprøyten i Berlevåg i januar når det er 20 minusgrader. Og vi gjør det med en turnover blant de ansatte som er lik null.

Og under gallamiddagen når vinneren skulle kåres foran 600 europeiske næringsstopper var det altså stolte Vesterålinger som gikk opp for å motta velfortjent heder.

Lang tradisjon og voldsom vekst

Øksnes Entreprenør er en bedrift tuftet på en lang historie. I 1954 ble Byggmester Martin Olsen stiftet, og i 1996 kom generasjonsskiftet hvor fire av etterfølgerne til Martin Olsen tok over. De fikk igjen med seg venner og søskenbarn, og har holdt sammen siden da. 6 av de 7 eierne jobber i selskapet den dag i dag, med alt fra å stå i byggegroppa til å være prosjektdirektør. Dette brer seg ut i selskapet. I dag har bedriften omtrent 100 fast ansatte, og en omsetning på omtrent 300 millioner kroner, med jobber fra Trøndelag i sør til Troms og Finnmark i nord.

- Det er litt kontrollert galskap i det vi gjør. Galskap satt i rammer, som gjør at vi leverer bygg til rett kvalitet og rett tid. Det gjør oss etterspurt.

- Samtidig er det en vanvittig stolthet og lojalitet blant de ansatte. At de liker å jobbe her gjør at vi klarer å levere, fortsetter Reinholdtsen.

Selv har Reinholdtsen i en mannsalder vært en sentral skikkelse i fotballmiljøet i Vesterålen. Han drar paralleller til fotballen når han snakker om det å lede et selskap.

- Vi er opptatte av å se de ansatte, og bygge opp en kultur over tid. Man må få folkene til å jobbe i samme retning, og bli trygge på hverandre. Det er ikke maskinene som bygger, men folkene. Og vi bygger sammen.

Tar vare på de ansatte og nærmiljøet

I dag har Øksnes Entreprenør omtrent 50 utenlandske ansatte på laget sitt. Noen har valgt å bosette seg lokalt, mens andre fortsatt har sitt hjem i Polen, Romania, Litauen eller Hviterussland.

- Vi har valgt å ansette dem fast, og er veldig bevisste på hvordan vi skal ivareta dem på best mulig måte. Både med tanke på lønn og det sosiale, men også det faktum at vi betaler reisen deres når de forlater sitt prosjekt eller reiser tilbake til prosjektet i den turnusen de jobber i.

Med mange nasjonaliteter i sving, hvor ikke alle behersker verken norsk eller engelsk bygges det team som gjør at alle til enhver tid har noen sammen med seg som både forstår sitt morsmål, samt engelsk eller norsk.

- Alle skal føle seg hjemme. Vi er nord for polarsirkelen, og det kan være både mørkt og kaldt. Vi må gjøre det best mulig for alle. Det er en stolthet blant de ansatte, og når jeg ser en ansatt på kafé en lørdag i Øksnes Entreprenørgenser blir også jeg veldig stolt, sier Reinholdtsen.

Nærmiljøet og det som skjer i kommunen er også noe som opptar vekstbedriften.

- Vi bruker ganske mye penger og egeninnsats på kultur, idrett og frivillighet, særlig her i Øksnes kommune. Vi er helt avhengige av at samfunnet rundt oss fungerer, at det spirer og gror.

Miljø og økonomi

Fra 2025 er det satt mål om at byggeplasser i Norge skal være fossilfrie. Reinholdtsen erkjenner at det kan bli utfordrende, men ønsker tiltaket veldig velkommen.

- Det er på de store og tunge maskinene jeg tror det kan medføre utfordringer med å elektrifisere. På lifter og mindre verktøy er vi allerede veldig godt i gang. Man tenker at miljøtiltak vil bidra til å gjøre ting mer tungvint, men vi oppfatter det motsatt. Det er ofte enklere å ha med elektriske verktøy å gjøre.

Selskapet har også en veldig bevisst sorteringspolicy på byggeplass, og alt av tre- og betongelementer produseres i kontrollerte omgivelser «hjemme».

- Dette medfører at moduler kan fraktes på båt, noe som i seg selv er et solid miljøtiltak, sier Reinholdtsen.

Økonomisk har selskapet også levert godt over tid, og omsetningen er mer enn tredoblet på 5-6 år. Veksten har utelukkende skjedd organisk.

- Vi er et solid selskap til vi plutselig ikke lenger er det. Her er ingen hvileputer. Det er en krevende bransje med store kontrakter. Uforutsette ting kan skje, det er mye vær der hvor vi opererer og grunnforholdene kan være utfordrende.

Reinholdtsen er også opptatt av en bærekraftig kundebehandling. Det skrives stadig flere partneringavtaler - hvor man sammen med kunden åpner bøkene, og jobber sammen for at prosjektene skal bli så rimelig som mulig, til rett kvalitet og tid.

- Når vi har satt vårt påslag og blitt enig med kunden om en målpris, er alltid målet å komme under. Kommer vi under deles gevinsten 50/50 med kunden, og motsatt dersom vi går over. Det er et sterkt incentiv for begge parter, avslutter Reinholdtsen.

6.9 Case – The Quartz Corp

Miljø og kvalitet foran effektivitet

The Quartz Corp på Drag setter HMS gjennom både internt og eksternt miljø foran kvalitet og effektivitet i sin virksomhet.

- Skal vi lykkes i bransjen kan ikke effektivitet stå øverst. Det viktigste for oss er å være en del av det grønne skiftet, sier Cato Lund, fabrikkssjef ved The Quartz Corp (TQC) på Drag i Hamarøy kommune.

Ifølge Lund er kvartsen som leveres det beste i verden når det kommer til karbonfotavtrykk.

- Kvartsen i seg selv bidrar i viktige miljøvennlige produkter. Det som skiller vår fabrikk fra andre fabrikker i verden, er at vi har ren vannkraft og naturlig kjølevann. I mange andre land brukes enorme mengder strøm for å kjøle ned vannet.

Det jobbes med en rekke prosjekter både internt og eksternt for å stadig redusere avtrykket.

- I samarbeid med kommunen og fylkeskommunen bygger vi nå en ny kai, både for å redusere trafikkbelastningen på veiene, men også av miljøhensyn. Den ventes å være operativ mot slutten av året. I dag har vi omtrent 2.000 vogntog årlig på veien for å frakte kvartsen som skipes til oss fra USA og fra oss til våre kunder i Europa og Asia, via Salten. I tillegg pågår det prosjekter hvor vi selger biprodukter fra produksjonen som tidligere gikk til deponi.

Lund er også tydelig på hvor viktig det er at Norge går foran, og fortsatt jobber med å få en ytterligere forgrønning av industrien. Ifølge Lund vil det globale fotavtrykket se mye verre ut om Norge skulle kutte industrien, selv om det vil redusere Norge sine utslipp.

- Vi jobber også aktivt og tett med Kina. Vi er der relativt ofte, og selger veldig bevisst inn det grønne fotavtrykket vi har. Kina blir mer og mer opptatt av klima, men har fortsatt en vei å gå. Det er selvsagt begrenset hvor mye vi klarer å

påvirke et så stort land, men vi jobber med dem.

Hjørnesteinsbedrift

Selskapet med nærmere 90 ansatte og omtrent 400 millioner kroner i omsetning er helt klart som en hjørnesteinsbedrift å regne. På tettstedet totalt er det totalt nærmere 1.000 innbyggere. Og snart blir det enda flere ansatte i TQC.

- Vi bygger en ny fabrikk som gjør at vi vil øke sysselsettingen med ytterligere 20 – 25 ansatte, sier Lund.

I den nye fabrikk skal det produseres ultrahøyrenset kvarts, gjennom et ekstra prosesseringsledd. Et av de største områdene det ventes å selges til er fiberoptikk til 5g-nettet, hvor kravet til renhet i kvartsen er ekstremt. Til dagens produksjon av høyrenset kvarts er særlig solindustrien stor kunde, i tillegg til viktige deler i selve maskinene som lager mange av de teknologiske og hverdagslige produktene vi mennesker omgås.

Primærgrunnen til at TQC i det hele tatt er å finne på Drag er Lund tydelig på.

- I tillegg til grønn kraft og naturlig kjølevann: Kompetansen. Vi har over mange år bygd opp en kompetanse og en know-how som ingen andre har. Det er derfor den nye fabrikk bygges på Drag og ikke et annet sted i Norge eller andre steder i verden. Vi kan ikke reise bort med kompetansen, den har vi på Drag.

Tar ansvar lokalt

I TQC finnes det i dag 10 – 12 ulike nasjonaliteter. Her jobber folk fra både nord, sør, øst og vest i Europa, og de fleste av dem har flyttet til Drag på grunn av jobben – enten det er som ingeniør i laboratorium, i kvalitetsarbeid eller selve produksjonen. Selskapet jobber tett sammen med kommunen for å legge til rette for å innlemme de nyansatte, og tar selv et stort ansvar lokalt.

- Vi gir alle utenlandske kolleger muligheten til å lære seg språket, og gjør det vi kan for at de skal føle seg velkommen i samfunnet. Sammen med kommunen jobber vi tett for å skaffe arbeidsplass nummer to for ektefeller eller samboere. Det er en vinn-vinn-situasjon.

Som den desidert største arbeidsplassen på Drag er det også viktig å spille på lag med samfunnet.

- Vi satser på nærmiljøet og støtter de gode tiltakene som skjer.

7 Samarbeid for å styrke gjennomføring av FNs bærekraftsmål

I dette kapitlet ser vi nærmere på hvordan nettverkene jobber med bærekraftsmål 17; samarbeid for å nå målene.

Samarbeid er nettopp utgangspunktet for nettverkene, der samarbeidet omfatter bedrifter i eget nettverk, offentlig sektor, akademia og forsknings- og utviklingsmiljø (FoU).

Vi har sett nærmere på hvilke faktorer nettverkene mener fremmer og/eller hemmer samarbeid om bærekraft, hvordan de oppfatter samarbeidet med offentlig sektor om bærekraft, hvorvidt nettverkene mener at de trenger drahjelp fra det offentlige til å nå bærekraftsmålene sine og hvilken rolle de mener Nfk bør ta framover i tid for å styrke bærekraftig utvikling i de ulike næringene.

7.1 Faktorer som fremmer samarbeid om bærekraft

På spørsmål om hvilke faktorer som informantene mener fremmer samarbeid har de fleste av dem tatt utgangspunkt i samarbeidet som de har i nettverket sitt.

Flere av informantene nevner felles interesser, problemstillinger og utfordringer, som viktige faktorer for samarbeid. At en kan se til andre nettverk blir også oppfattet å gi klare synergier og læringseffekter for eget nettverk.

Reiselivssektoren peker på at når markedet etterspør bærekraft er det ikke måloppnåelsen hos den enkelte bedrift som gjelder, men det totale tjenestetilbudet. Det omfatter blant annet transport, overnatting og opplevelsestilbud. Reiselivet må derfor samarbeide om å skape grønne destinasjoner mener denne informanten, noe den enkelte bedrift ikke greier å oppnå alene. Det at bedriftene er del av et større økosystem gjør det også enklere å motivere dem til å dra i samme retning.

Én annen informant støtter dette synspunktet og sier: «Et sterkt fokus på bærekraft er en viktig drivkraft; det setter dagsorden for hvordan vi skal tenke om samfunn og miljø og det munner ut i konkrete prosjekter. En kombinasjon av at vi spissformulerer bærekraft og at det har en global oppslutning skaper en «drive», der ingen vil være sinker. Alle vil være best i klassen - det gjelder både politikere og næringsliv».

7.2 Faktorer som hemmer samarbeid om bærekraft

På spørsmål om hvilke faktorer som hemmer samarbeid gir informantene ulike svar.

I bygg og anleggssektoren trekkes det frem at konflikter mellom byggherre og entreprenør, og mellom hoved- og underleverandører kan være faktorer som hemmer samarbeid. I fiskerisektoren er det behov for mer dialog og samarbeid i deler av offentlig forvaltning, mens algenæringen ser på offentlig sektors krav om egenkapital som en hemmer, som nyetablerte bedrifter ofte har vanskelig for å skaffe til veie.

Utover dette peker informantene på geografiske avstander, økonomiske begrensninger, i tillegg til mangel på tid og kunnskap som hemmende for samarbeid om bærekraft. Det vil være viktig at de som utvikler gode løsninger går foran og viser vei.

At bedriftene i nettverkene er på «ulike nivå» kan også være en hemmer, da det kan være utfordrende å holde på de som er «best i klassen» fordi de ikke ser verdi av å være med i klyngen. Av samme grunn kan klyngeprogrammet være utfordrende. Programmene retter seg mot ulike næringer og fagområder, der både fokus til nettverket og hvor langt de er kommet er forskjellig.

7.3 Samarbeid med offentlig sektor knyttet til bærekraft

Det trekkes fram at samarbeidet med det offentlige er både viktig og positivt.

Offentlig sektor utformer regelverk, herunder pålegg og krav og fører tilsyn med at regelverket etterleves, noe som legger sentrale føringer for næringslivet. I tillegg har offentlig sektor et stort ansvar knyttet til transport og infrastruktur, som berører samtlige næringer.

Nettverkene samarbeider med det offentlige, herunder Nfk, i ulike prosjekter. I tillegg blir offentlig sektor sett på som viktig med hensyn til veiledning, tilrettelegger og arena for erfaringsutveksling.

Dette er blant annet viktige grunner til at en god dialog med ulike instanser innenfor offentlig sektor blir sett på som svært viktig.

7.4 Drahjelp fra det offentlige for å nå bærekraftsmålene sine

På spørsmål om det er områder sektoren trenger drahjelp fra det offentlige er det flere av informantene som mener at de trenger økonomisk støtte til utviklingsprosjekter, i tillegg nevner noen at de de trenger støtteordninger til infrastruktur og drift. Et grønt skifte avhenger i stor grad av at nye produkter og løsninger utvikles, som ofte er kapitalkrevende. Av den grunn blir også muligheten for å søke oppstartskapital fra virkemiddelapparatet sett på noe kan være utløsende for å få ny produksjon i gang.

At offentlig sektor setter krav og standarder blir videre sett på som viktig for at sektorene skal nå sine bærekraftsmål. Det samme blir etablering av incentivordninger, som fremmer bærekraftige løsninger.

At det offentlige legger til rette for gode transportsystem og infrastruktur blir igjen trukket fram som svært sentralt, det samme blir offentlig sektors rolle som veileder, tilrettelegger, sparringspartner og tilbyder av videregående utdanning. Flere uttrykker bekymring for at linjer på flere videregående skoler enten har blitt lagt ned eller trues med å bli lagt ned. Én informant legger dessuten vekt på at de er avhengig av en smidig forvaltning.

7.5 Fylkeskommunenes framtidige rolle for å styrke bærekraftig utvikling i de ulike næringene

Fra bygg- og anleggssektoren trekkes det fram at de ville ha vært tjent med at samferdsel-, næring-, utdanning- og innkjøpsavdelingen i Nfk samarbeidet i større grad enn de gjør i dag. Bakgrunnen for dette er at bygg- og anleggssektoren berører mange sektorer, og er av den grunn avhengig av at et sterkere tverrsektorielt samarbeid i offentlig sektor. Det vises til Troms fylkeskommune, som har forsøkt å løse dette gjennom en egen BA-strategi. Den andre informanten fra samme sektor mener at fylkeskommunen bør legge til rette for å beholde mest mulig utvikling av lokalt eide bedrifter, slik at ikke kapital og kompetanse forsvinner sørover i landet. Videre mener denne informanten at dersom fylkeskommunen har som mål å øke folketallet i fylket, bør det satse mer på yrkesfag. Utover dette bør fylkeskommunen legge til rette for at også lokale aktører kan delta i anbudskonkurransene, noe den kan gjøre ved å dele opp anbudene.

Algenæringen oppfatter det som utfordrende at forvaltningsregime ikke er tilpasset næringen, i tillegg til at regelverket er mangelfullt utviklet. På mange områder er næringen underlagt lakseregimet, noe som gjør at særtrekkene i algenæringen i liten grad blir tatt hensyn til. Nfk må også opparbeide seg mer kompetanse på feltet, skal de ta ledelse på dette næringsområdet. Lykkes fylket vil de kunne bli i

front på viktige strategiske satsinger, som både nettverket og bedriftene i næringen vil kunne være en del av. Nfk vil også være en viktig veileder og nettverksarena.

Reiselivssektoren trekker fram betydningen som fylkeskommunen har som leverandør av utdanning, kompetanse, infrastruktur og transport, i tillegg til rollen som regional utviklingsaktør gjennom smart spesialiseringsstrategien som har hatt stor betydning for utviklingen av reiselivet i Nordland. Et annet eksempel er samarbeidet sektoren har hatt med fylket om å finne gode løsninger for besøksforvaltning. Det vil være viktig å tenke helhetlig rundt utviklingen av turismen i fylket. Det må utvikles bærekraftige reiseformer, tuftet på en god infrastruktur til en fornuftig pris. Som «eier» av et kollektivtilbud vil også Nfk kunne tjene penger på en struktur som sikrer reisende et helårlig transportsystem.

Jordbrukssektoren ønsker at næringen i større grad blir innlemmet i fylkeskommunens næringsstrategi. Gjennom Forvaltningsreformen har fylkeskommunen fått større ansvar for jordbrukssektoren, noe som innebærer at den også må få større kompetanse om sektoren. Lærlingeordningen og videutviklingen av de videregående skolene i Mosjøen og Sortland er eksempler på prosjekter, hvor samarbeidet med fylkeskommunen fungert godt..

Havbrukssektoren mener at arealmessige forvaltningsoppgaver krever tettere dialog mellom sektormyndighet og næring. I tillegg mener nettverket at fylkeskommunen kunne ha brukt dem mer aktivt når det kommer til klimaspørsmål.

Skogbrukssektoren mener det er viktig at fylkeskommunen utbedrer fylkesveier, og spesielt veiene der vi har flaskehals i dag. For å sikre nødvendig rekruttering til næringen vil det også være viktig at skog- og naturbrukslinjene i fylket opprettholdes. Det trekkes også fram at fylkeskommunen bør sette av penger til skogplanting for å kompensere for egne CO2-utslipp, samt jobbe for at alle kommuner i fylket etablerer tilskudd til skogskjøtsel og planting, og rullere kystskogmeldingen. I forbindelse med sistnevnte anbefales det at fylkeskommunen inviterer med aktørene i sektoren, slik at det også blir en kompetanseheving for politikerne i fylkestinget i tillegg til fylkesrådet.

Utover dette legger de ulike sektorene vekt på at fylkeskommunen kan bidra med midler til initiativ som kan gi økt bærekraft. Videre mener flere at fylkeskommunen bør ha rolle som tilrettelegger, sparringspartner, arena for dialog eller bestiller av for eksempel utredninger. I enkelte tilfeller vil nettverkene ha behov for politisk støtte, hvor det vil være verdifullt at politisk ledelse i fylkeskommunen bruker sine nettverk og kanaler inn mot nasjonalt nivå.

7.6 Sektorenes forhold til vertskommunene

På spørsmål om hvorvidt sektorene har et samarbeid med vertskommunene, gir informantene veldig forskjellige svar. Mens noen oppgir at de har «et meget godt samarbeid» er det andre som sier at det er mer bedriftsspesifikt, og at det dermed varierer. Det siste beror blant annet på hvor synlig bedriften er, og om kommunen har fokus på den spesifikke sektoren.

I de tilfellene hvor kommunen har aktive næringssjefer og personer som jobber dedikert med de aktuelle sektorene i kommunen, oppfattes samarbeidet som bedre enn om kommunene ikke har det. Én informant mener at kommunene må bli flinkere til å jobbe på tvers av sektorene.

8 Oppsummering

I dette kapitlet gir vi en kort oppsummering av de viktigste funnene i kapitlene 3-7.

8.1 Mål og veivalg

Her presenterer vi de viktigste funnene knyttet til mål og veivalg for nettverkene sett opp mot bærekraftsmålene.

- Mål, visjoner, strategi og tiltaksplaner til samtlige nettverk i utredningen kan enten direkte eller indirekte relateres til FNs bærekraftsmål.
- Bærekraftsmålene med størst fokus i nettverkene er: «anstendig arbeid og økonomisk vekst» (bærekraftsmål 8), «innovasjon og infrastruktur (bærekraftsmål 9) og «stoppe klimaendringene» (bærekraftsmål 13).
- Bærekraftsmålene gjenspeiler i stor grad fokuset i nettverkene og interessentenes forventninger til sektorene.
- Samtlige nettverk har jobbet med bærekraftsrelaterte mål siden oppstart. Det nye bærekraftsmålene bringer med seg er: økt bevissthet, helhetstenkning og retningsvalg.
- Flere sektorer opplever konflikter mellom økonomiske- og miljø- og klimamessige bærekraftsmål. Målkonflikter kan også skyldes ulikt målfokus mellom aktører innad i sektoren og ulikt tidspunkt for når kostnader og inntekter inntreffer for et tiltak.
- Bærekraftsmål er et konkurransefortrinn i de tilfeller der markedet stiller krav om at leverandør ivaretar og/eller oppnår spesifikke målsettinger. Tilsvarende er det et fortrinn når sektoren skal rekruttere unge mennesker, som mener «jobb er mer enn bare jobb».

8.2 Bærekraftig økonomisk utvikling

Under følger de viktigste funnene innenfor bærekraftig økonomisk utvikling i de utvalgte sektorene i rapporten.

- Nesten alle sektorene ser et stort potensial for økonomisk vekst. Unntaket er jordbrukssektoren, som er middels optimistisk.
- Driverne varierer mellom sektorene, men blant disse er: økt etterspørsel i verdensmarkedene, lovpålegg, investeringer og samarbeid om teknologiutvikling.
- I 2019 utgjorde sysselsettingen i Nordland 4,3 prosent av den totale sysselsettingen i Norge. Det er innenfor sektorene, som kan relateres til sjømat, at Nordland har en høy andel av den nasjonale sysselsettingen. Høyest er den for fiske, der Nordland har 21,2 prosent av den nasjonale sysselsettingen. I motsatt ende finner vi olje og gass.
- Alderssammensetningen hos sysselsatte varierer mellom de ulike sektorene, men der reiseliv og bygg og anlegg har svært mange unge arbeidstakere. Jordbruk og skogbruk har flest sysselsatte i de øvre alderskategoriene.
- I perioden 2015-2019 ble det skapt 1.329 nye jobber i Nordland, der nesten alle jobbene kom innenfor bygg og anlegg, reiseliv og fiske, fangst og akvakultur. I jordbruk, maritim sektor og fornybar energi har sysselsettingen falt.
- Mesteparten av jobbskapingen har kommet for aldersgruppen 25-39 år. For aldersgruppen 40-54 år er jobbskapingen negativ.
- I 2019 var arbeidsledigheten i Nordland på 1,9 prosent, mens ledigheten på landsbasis var 2,2 prosent.

- Ved utgangen av 2019 var ledigheten målt i personer størst innenfor industriarbeid i Nordland.
- Sykefraværet sank i alle næringer i Nordland i perioden 2014-2019 (tredje kvartal). Det samme gjorde den på landsbasis, der overnatting og servering reduserte sykefraværet mest.
- Andelen sysselsatte med høyere utdanning varierer mellom de ulike fagfeltene. Lavest er nivået med primærnæringsfag, der bare 20 prosent har høyere utdanning.
- For samtlige fagfelt er andelen med mer enn fire års høyere utdanning lavere enn landsgjennomsnittet og bildet er ganske likt for de med kortere høyere utdanning (1-4 år).
- Størst er differansen for de typiske ingeniørfagene, hvor Nordland ligger nesten ni prosentpoeng lavere enn resten av landet.
- Utviklingen går i retning av at det blir færre elever i videregående skole i Nordland.
- I 2018/2019 gikk flest elever på studiespesialisering. Andelen elever som går på studiespesialisering er likevel lavere i Nordland enn nasjonalt, mens fagutdanningene står sterkt.
- Det er flest lærlinger i bygg- og anleggssektoren, fulgt av industrinæringene, reiseliv og naturnæringene (land- og skogbruk).
- Totalt var det 2.666 lærlingekontrakter i Nordland i 2018; 384 flere enn i 2014. Helgeland er regionen med flest lærlingebedrifter.
- Samtlige sektorer i rapporten jobber med rekruttering av arbeidskraft, men der tiltakene er forskjellige og omfatter blant annet: samarbeid med utdanningsinstitusjoner om utdanningsprogram, deltakelse i trainee-program, holdningsskapende prosjekt myntet på elever i ungdomsskolen og samarbeid med Nfk om dimensjonering av utdanning i videregående skole.
- Sjømatsektoren, prosessindustrien, bygg- og anleggsektoren og skogbruk jobber aktivt med å innarbeide bærekraftige innkjøpsordninger.
- I 2018 ble det gitt 1,1 milliarder kroner i offentlig støtte til næringslivet i Nordland; en vekst på 11,4 prosent fra 2017. Nordlands andel utgjorde 3,2 prosent av den totale offentlige støtten, under det vi kan forvente med en befolkning på 4,6 prosent.
- Av de 1,1 milliarder kroner utgjorde lån, garantier og annen risikokapital fra Innovasjon Norge 460 millioner kroner, egenkapitalinvesteringer på rundt 250 millioner kroner og 390 millioner var tilskudd. Rundt 170 millioner av tilskuddene var SkatteFUNN (3 prosent av totalen nasjonalt).
- I 2019 ble det gitt 157 millioner kroner i tilskudd fra Innovasjon Norge, der landbruk mottok mest, fulgt av reiseliv og havbruk.
- For samtlige år i perioden 2010-2017 ble det etablert flere foretak innen reiseliv og bygg og anlegg enn som har blitt lagt ned.
- Verdiskapingen for mineral- og metallprodukter (målt i bruttoprodukt pers sysselsatt) ligger betydelig høyere i Nordland enn for landssnittet. Det har også vært en kraftig vekst innen fornybar energisektor de siste fem årene.
- Det er betydelige forskjeller i driftsmargin mellom de ulike sektorene; mens den var på 27 prosent for havbruk og fiskeri i 2019, var den på 3,8 prosent for varehandel, reiseliv og transport. I snitt var driftsmarginen på 10 prosent i fylket; noe som indikerer at næringslivet i Nordland har en god drift og er attraktive sammenlignet med bedrifter i andre regioner i landet.
- I 2017 ble det investert for 9,1 milliarder kroner i Nordland, der fornybar energi sto for 1/3 av investeringene. I snitt investerer næringslivet i Norge for 281.000 kroner per sysselsatt. Dette er noe høyere enn i Nordland hvor det investeres for 220.000 kroner.

8.3 Bærekraftig miljø- og klimautvikling

Under følger de viktigste funnene innenfor bærekraftig miljø- og klimautvikling i de utvalgte sektorene i rapporten.

- De totale utslippene av klimagasser i Nordland var på 3,24 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2018; en økning på 8,6 prosent fra 2016. I samme periode gikk utslippene på landsbasis ned med 3,42 prosent. Utslippene i Nordland, og veksten i den, kan i stor grad tilskrives industri og olje og gass (56 prosent).
- Havbrukssektoren er den største kilden til menneskeskapte utslipp av næringssalter som nitrogen og fosfor langs kysten, også i Nordland. I tråd med produksjonsvekst innenfor havbrukssektoren har utslippene av både fosfor og nitrogen økt med henholdsvis 48,7 og 57,6 prosent i perioden 2009-2018. I samme periode har utslippene i industrien i fylket gått ned, og der nedgangen for fosfor har vært langt sterkere enn på landsbasis. For norsk industri generelt har det vært en økning i utslipp av nitrogen på 4,3 prosent.
- I perioden 2009-2018 har det vært en økning på 67 prosent i antall dekar omdisponert dyrket jord i Nordland til andre formål enn til landbruk. På landsbasis var det i samme periode nærmere en halvering i dekar omdisponert dyrket jord.
- Nettoforbruket av elektrisk kraft var i 2018 rundt 10 prosent høyere enn i 2008. Den kraftintensive industrien sto for over halvparten (55 prosent) av nettoforbruket. Nordland hadde en vekst i kraftforbruket som var 0,3 prosent høyere enn for landet som helhet, der den største veksten har kommet innenfor bygg- og anleggssektoren og annen tjenesteyting.
- Næringslivet i Nordland bruker stadig mindre petroleumsprodukter. I perioden 2009-2018 var det en reduksjon i salget på 27,2 prosent, mens reduksjonen på landsbasis var på 8,4 prosent. Transportsektoren står for det største forbruket av petroleumsprodukter, fulgt av bygg- og anlegg, bergverk og utvinning og industri.
- Mengde avfall fra industrien som er levert til gjenvinning, har ligget stabilt i perioden 2014-2018. I samme periode har mengde farlig avfall fra industrien ligget mellom 28.000 til 36.000 tonn.
- I 2018 ble det avvirket totalt 213. 000 m³ skog i Nordland; rundt 1 prosent av all avvirkning i landet. Foryngelsesplikten er i mindre grad oppfylt i Nordland sammenlignet med mange andre fylker i landet.
- Ifølge informantene er blant annet disse faktorene med å fremme bærekraftig klima- og miljøfokus: myndighetskrav, samarbeid med forskningsinstitusjoner og incentivordninger. Tilsvarende mener de at følgende faktorer er med på å hemme fokuset: vektlegging av pris på bekostning av miljø- og klimamål, infrastruktur og avhengighet av trailere på veiene sammen med flyplass-struktur. Et for sterkt fokus på drift og avstand til morselskap og eier er også hemmere, i tillegg til manglende kompetanse.
- Samtlige sektorer i rapporten jobber med tiltak som skal redusere ressursbruk i drift og produksjon, men der tiltakene er forskjellige. Det er også mange som jobber med å redusere energibruk og klimautslipp og resirkulering og gjenbruk.
- Samtlige informanter ser en sterk og klar sammenheng mellom klima- og miljøtiltak og næringens omdømme. Flere nevner at dette er spesielt viktig når bedriftene skal rekruttere ung arbeidskraft.

8.4 Sosial bærekraftig utvikling i sektorene

Under følger de viktigste funnene innenfor sosial bærekraftig utvikling i de utvalgte sektorene i rapporten.

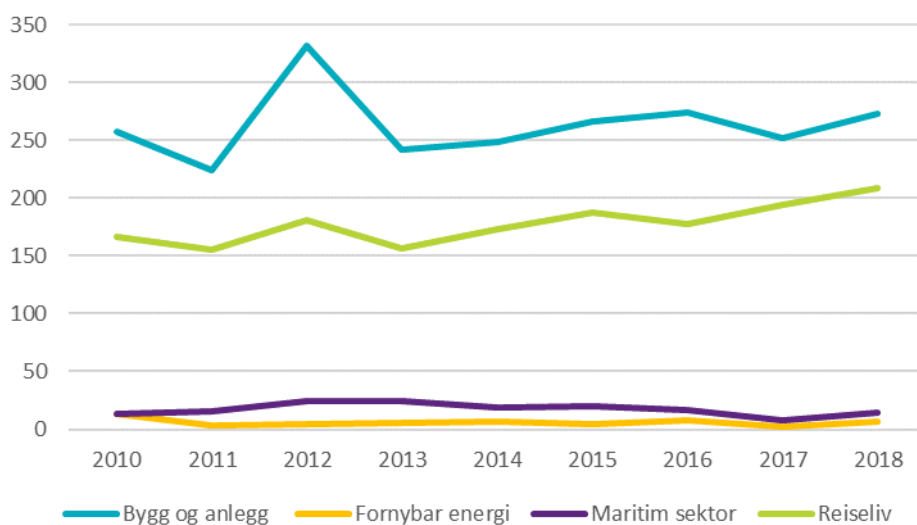
- Næringslivet i Nordland har 47,5 prosent kvinner og 52,5 prosent menn, og der andelen kvinner er høyere enn på nasjonalt nivå. Fokus på rapporten er på sektorer som i all hovedsak er mannsdominert. I den ene ytterenden kommer olje- og gass, der samtlige stillinger i fylket var besatt av menn. Bygg og anlegg er en annen sektor med 91 prosent menn og ni prosent kvinner. Sektoren med mest kjønnsbalanse er reiselivssektoren, som i Nordland har 60 prosent menn og 40 prosent kvinner.
- I perioden 2015-2019 ble det skapt nærmere 3.200 jobber i Nordland. Nærmere 62 prosent av disse ble besatt av menn.
- Informantene sier at et generelt større fokus i samfunnet på rettferdige arbeidslivsordninger og lønnsvilkår, mangfold, integrering og likestilling bidrar til å fremme sosial bærekraftig utvikling. Motsatt blir sentralisering og fraflytting, og dermed dårligere tilgang på arbeidskraft og nedbygging av lokalsamfunn, nevnt som hemmere av sosial bærekraftig utvikling. En gammeldags bedriftskultur og useriøse aktører blir også sett på som hemmere.
- Majoriteten av sektorene har gjennomført og/eller planlegger gjennomføring av kompetansetiltak. Kurs og etter- og videreutdanningstilbud er viktigst.
- Mange av sektorene er opptatt av å tilrettelegge for utenlandsk arbeidskraft, der samarbeid med NAV er viktig.
- I lokalsamfunnene er bedriftene viktige, der de tar samfunnsvar gjennom å være støttespillere til lag og foreninger.

8.5 Samarbeid

Under følger de viktigste funnene innenfor kapitlet om samarbeid for å styrke gjennomføring av FNs bærekraftsmål.

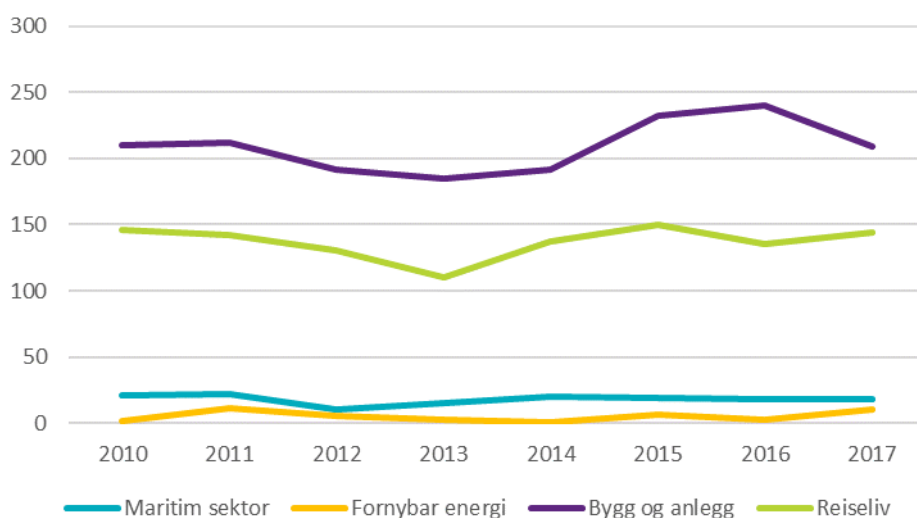
- Informantene nevner felles interesser, problemstillinger og utfordringer, som viktigste faktorer for samarbeid i nettverkene.
- Konflikter mellom bestiller og leverandør og mellom aktørene i verdikjeden blir sett på som en hemmer for samarbeid. Det samme blir manglende dialog, geografiske avstander, økonomiske begrensninger og mangel på tid og kunnskap.
- Informantene mener at samarbeidet med offentlig sektor er både viktig og positivt.
- Sektorene trenger drahjelp fra det offentlige til økonomisk støtte til utviklingsprosjekter, oppstartskapital, krav og standarder, transportsystem og infrastruktur sammen med incentivordninger.
- Informantene nevner flere forhold, der fylkeskommunen kan ha en framtidig rolle for å styrke deres spesifikke sektorer. På et mer generelt grunnlag mener de at fylkeskommunen bør ha en rolle som tilrettelegger, sparringspartner, arena for dialog eller bestiller av for eksempel utredninger. I enkelte tilfeller vil sektorene ha behov for politisk støtte, der det vil være verdifullt at politisk ledelse i fylkeskommunen bruker sine nettverk og kanaler inn mot nasjonalt nivå.
- Sektorenes samarbeid med vertskommunene varierer mellom sektorene, men også mellom den enkelte bedrift og fokus i kommunen.

9 Vedlegg 1: Ekstra figurer

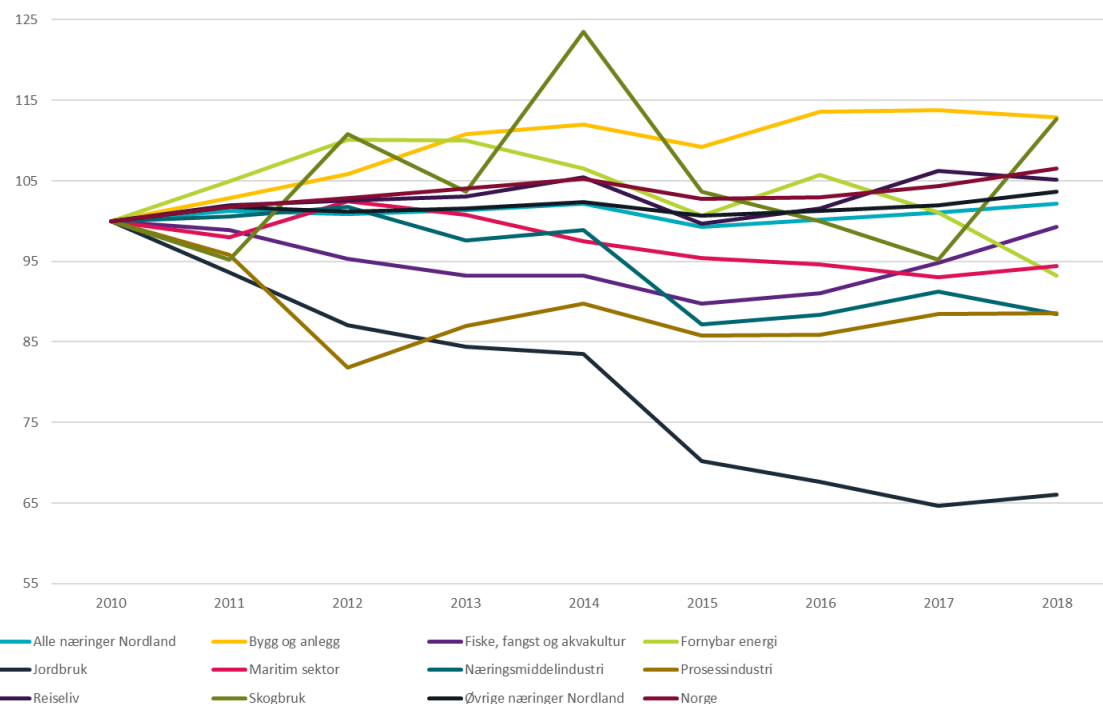
Figur 44 Antall nye foretak i Nordland 2010-2018, Kilde: SSB

Tallene viser utviklingen i nye foretak (alle selskapsformer). Dette er foretak som er registrert i enhetsregisteret de respektive årene. Primærnæringene er ikke en del av statistikken, og for fornybar energi og maritim sektor er det svært få registreringer. Bygg og anlegg er den sektoren hvor det registreres flest nye selskaper, samtidig vet vi at det er svært mange konkurser i denne sektoren.

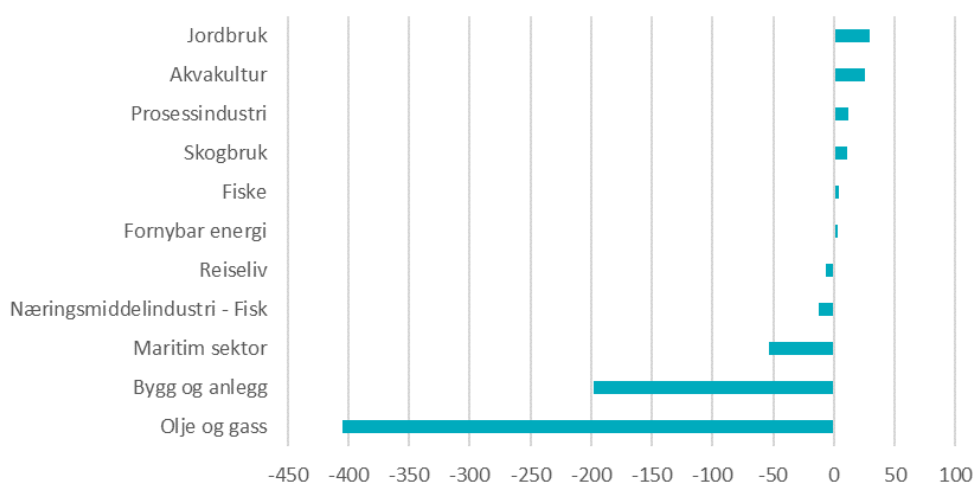
Figur 45 Antall nedlagte foretak i Nordland 2010-2018, Kilde: SSB

Med nedlagte foretak menes selskaper som er opphørte fratrukket eierskifter. I de fire sektorene som det finnes tall for nedleggelse av foretak kan man se at det ikke er store svingninger mellom årene. Bygg og anlegg er sektoren med flest nedleggelse med om lag 200 i året. Antall nedleggelse økte en del i perioden 2013 til 2016, for så å avta noe i 2017.

Figur 46 Sysselsettingsutvikling i sektorer. Indeksert utvikling hvor 2010=100. Kilde: SSB

I figuren kan man se at bygg og anlegg har hatt den største prosentvise sysselsettingsveksten i perioden, med nærmere 15 prosent. Reiseliv har hatt en vekst på 5 prosent i perioden. Jordbruk har hatt den svakeste prosentvise utviklingen, med et fall i sysselsettingen på nærmere 36 prosent. Det er kun bygg og anlegg som har hatt en større vekst i perioden enn den nasjonale på 7,3 prosent. Alle de øvrige sektorene ligger under dette nivået.

Figur 47 Nettopendling i utvalgte sektorer i Nordland i 2019. Kilde: SSB

Figuren viser forholdet mellom sysselsatte med arbeidssted og bosted i Nordland i 2019. Det var særlig for olje og gass og bygg og anlegg at man hadde stor utpendling. For olje og gass var det 405 flere som pendlet ut av fylket enn inn. Dette var i hovedsak personer som jobber offshore, men som bodde i fylket. For bygg og anlegg og maritim sektor var tilsvarende verdier henholdsvis 198 og 53. Størst innpendling til fylket var det for jordbruk med 29 sysselsatte.

10 Vedlegg 2: Næringer som inngår i sektorer (NACE)

Prosessindustri	
20.1	Produksjon av kjemiske råvarer
24.1	Produksjon av jern, stål og ferrolegeringer
24.4	Produksjon av ikke-jernholdige metaller
23.5	Produksjon av sement, kalk og gips
Fornybar energi	
35	Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning
Havbruk	
03.2	Akvakultur
10.209	Slakting, bearbeiding og konservering av fisk og fiskevarer ellers
10.202	Frysing av fisk, fiskefileter, skalldyr og bløtdyr
Fiskeri	
03.111	Hav og kystfiske
10.201	Produksjon av saltfisk, tørrfisk og klippfisk
10.202	Frysing av fisk, fiskefileter, skalldyr og bløtdyr
10.203	Produksjon av fiskehermetikk
10.209	Slakting, bearbeiding og konservering av fisk og fiskevarer ellers
Olje og gass	
06	Utvinning av råolje og naturgass
-	Oversikt over leverandørindustri hentes fra Levert-rapporten
Reiseliv	
79	Formidling
91, 93	Opplevelser
55	Overnatting
56	Servering
49, 51	Transport
Landbruk	
01	Jordbruk og tjenester tilknyttet jordbruk
Bygg og anlegg	
41	Oppføring av bygninger
42	Anleggsvirksomhet
43	Spesialisert bygge og anleggsvirksomhet
Maritim sektor	
50	Rederi
52	Tjenesteleverandører
28	Utstysprodusenter
30	Verft
Skogbruk	
02	Skogbruk og tjenester tilknyttet skogbruk

11 Figuroversikt

Figur 1 FNs bærekraftsmål og dimensjoner	6
Figur 2 Nettverkenes fokus i forhold til FNs 17 bærekraftsmål	15
Figur 3 Aktuelle sertifiseringer	17
Figur 4 Analyseområder som kan si noe om økonomisk bærekraft hos sektorene.....	21
Figur 5 Overskuddskraft i Nordland. Kilde: SSB	23
Figur 6 Sektorenes andel av total sysselsetting i henholdsvis Norge og Nordland i 2019. Kilde: SSB	24
Figur 7 Utvalgte sektorer i Nordland sin andel av den nasjonale sysselsettingen i 2019. Kilde: SSB.....	25
Figur 8 Alderssammensetning i næringslivet i Nordland i 2019. Kilde: SSB.....	26
Figur 9 Netto jobbskaping i utvalgte sektorer i perioden 2015-2019 i Nordland. Kilde: SSB.....	27
Figur 10 Netto jobbskaping i aldersgrupper og i utvalgte sektorer i perioden 2015-2019. Kilde: SSB	28
Figur 11 Arbeidsledighet innenfor utvalgte sektorer i Nordland 2017 – 2019. Kilde: NAV	28
Figur 12 Utvikling i sykefraværsprosenten i utvalgte sektorer. Kilde: SSB	29
Figur 13 Endring i sykefraværsprosenten fra 4. kvartal 2010 til 3. kvartal 2019 innenfor utvalgte sektorer. Kilde: SSB	29
Figur 14 Andel med høyere utdanning innenfor ulike fagfelt i 2018. Kilde: SSB	30
Figur 15 Differanse i andel høyt utdannede mellom Nordland og Norge innenfor ulike fagfelt i 2018. Kilde: SSB.....	30
Figur 16 Andel elever på ulike utdanningsprogram 2018-2019	31
Figur 17 Utvikling i andel elever på ulike utdanningsprogram	31
Figur 18 Antall lærlingekontrakter i Nordland 2014-2018. Kilde: Skoleportalen.....	32
Figur 19 Utvikling i antall lærlingekontrakter i perioden 2009 – 2018. Indeks hvor 2009=100. Kilde: Skoleportalen.....	33
Figur 20 Næringspolitiske virkemidler til næringsliv i Nordland i 2017 og 2018. Kilde: SSB.....	36
Figur 21 Tilskudd fra Innovasjon Norge til sektorer i Nordland i 2019 (kroner). Bearbeidet av KPB	36
Figur 22 Antall SkatteFUNN-prosjekter i Nordland i 2015-2018 fordelt på sektor.....	37
Figur 23 SkatteFUNN, godkjente prosjektkostnader og beregnet skattefradrag i Nordland 2015-2018 (kroner).....	37
Figur 24 SkatteFUNN utvikling i prosjekter og skattefradrag, indeks 2015=100	38
Figur 25 Netto vekst i antall foretak 2010-2017. Kilde: SSB, bearbeidet av KPB	38
Figur 26 Verdiskaping per sektor i Nordland, målt per sysselsatt relativt til nasjonalt nivå. Kilde: SSB	39
Figur 27 Driftsmargin i sektorer i Nordland, utvikling 2017-2019 og anslag for 2020. Kilde: Indeks Nordland.....	40
Figur 28 Bruttoinvesteringer i utvalgte sektorer i Nordland 2013-2015 (millioner kroner). Kilde: SSB.....	41
Figur 29 Bruttoinvesteringer som andel av bruttoproduktet (verdiskapingen) i Nordland og Norge, snitt 2013-2017	41
Figur 30 Bruttoinvesteringer per sysselsatt i utvalgte sektorer i Nordland og Norge, snitt for 2013-2017. Kilde: SSB	42
Figur 31 Analyseområder som sier noe om miljømessig bærekraft	44
Figur 32 Utslipp av klimagasser i Nordland, målt i tonn CO ₂ - ekvivalenter. Kilde: Miljødirektoratet	45
Figur 33 Utslipp av fosfor og nitrogen i kystsonene 2008-2017, prosentvis utvikling. Kilde: NIVA/Miljødirektoratet	46
Figur 34 Utvikling i antall dekar dyrka jord og dyrkbar jord til andre formål enn landbruk. Kilde: SSB	47
Figur 35 Nettoforbruk av elektrisk kraft i GWh i Nordland, fordelt på sektorer. Kilde: SSB	48
Figur 36 Utvikling i salg av petroleumsprodukter til sektorer i Nordland. Indeks hvor 2009=100. Kilde: SSB.....	49
Figur 37 Farlig avfall fra landbasert industri i Nordland. Kilde: norskeutslipp.no.....	50
Figur 38 Produktivt skogsareal i Nordland i dekar. Kilde SSB	51
Figur 39 Oppfyllelse av foryngelsesplikten per region for registreringsårene 2011-2018). Kilde: Landbruksdirektoratet.....	51
Figur 40 Analyseområder som kan si noe om sosial bærekraftig utvikling i sektorene	60
Figur 41 Kjønnssammensetning blant sysselsatte i utvalgte sektorer i Nordland 2019. Kilde: SSB.....	60
Figur 42 Netto jobbskaping i perioden 2015-2019 (per 4 kvartal) fordelt på kjønn. Kilde: SSB	61
Figur 43 Gjennomsnittlig avtalt månedslønn i utvalgte sektorer i Nordland (tredje kvartal 2019). Kilde: SSB	62
Figur 44 Antall nye foretak i Nordland 2010-2018, Kilde: SSB.....	76
Figur 45 Antall nedlagte foretak i Nordland 2010-2018, Kilde: SSB	76
Figur 46 Sysselsettingsutvikling i sektorer. Indeksert utvikling hvor 2010=100. Kilde: SSB	77
Figur 47 Nettopending i utvalgte sektorer i Nordland i 2019. Kilde: SSB	77

12 Tabelloversikt

Tabell 1 Utvalgte sektorer og nettverk.....	3
Tabell 2 De tre mest sentrale bærekraftsmålene jamfør nettverkens fokus.....	16
Tabell 3 Ringvirkninger av de ulike sektorene. Kilde: PANDA.....	27
Tabell 4 Antall lærlingebedrifter og antall bedrifter som har lærling fordelt på næringer	33
Tabell 5 Ulike tiltak nettverkene jobber med for å redusere klima- og miljøpåvirkning	56
Tabell 6 Jobbskaping i perioden 2015-2019 (kvartal 4) for henholdsvis kvinner og menn i sektorer. Kilde: SSB	62
Tabell 7 Oversikt over tema for kurs- og EVU-tiltak i de ulike sektorene	63